

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: Δέκα μέρες στη πατρίδα του Πετσαλόστι	321
Θ. ΧΑΡΑΜΠΙΔΗΣ: 'Ο ολοκληρωμένος άνθρωπος και ή κοινοτική ανάπτυξις	324
ΕΥΡ. ΣΟΥΡΛΑ: Βασικά αξιώματα μεταρρυθμιστικών προσπαθειών γύρω από την οργάνωσιν τών Σχολείων	327
Γ. ΣΑΡΡΗΣ: Παράγοντες που συνθέτουν τὸ πρόβλημα τῆς 'Αγωγῆς	330
ΕΛ. FREINET: Παρουσίαση τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ C. FREINET	342
Ι. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ: Τὸ νηπιαγωγεῖο ἀναπόσπασ- το μέρος τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος	344
ΚΩΝΟΥ ΜΙΧΑΗΛ: Παιδικὴ ζωρότητα	347
ΙΩΑΝΝΗ ΚΟΝΤΟΥ: Βασίλειος ὁ Μέγας	349
ΤΡΙΑΝ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ: «Πατριδογνωσία» (Βι- βλιοκρισία κ. Εὐρ. Σούρλα)	352

ΕΤΟΣ ΙΖ' - ΤΕΤΑΡΤΟΣ 209
ΜΑΪΟΣ 1967

ΓΙΑ ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΑΣ

Ἀποκτήστε ὅλοι τὰ «Λεξικά Ξένων Γλωσσῶν» τοῦ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ ποὺ ἔχουν συνταχθῇ γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Δημοτικὴ Γλῶσσα

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Α' χρυσὸ Μετάλλιο Παιδείας)

ΛΕΞΙΚΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

- Μία πρωτοφανὴς ἔκδοση, στερεότυπη, τυποποιημένη γιὰ τὶς 4 βασικὲς Ξένες Γλώσσες (ΑΓΓΛΙΚΗ — ΓΑΛΛΙΚΗ — ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ — ΙΤΑΛΙΚΗ).
- Τὰ λεξικά ποὺ χρειάζονται ὅλοι οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες: ἐπιστήμονες, ἐκπαιδευτικοί, σπουδαστές, τουρίστες, ἐμπορευόμενοι, μετανάστες.
- Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἀπλὴ Νεοελληνικὴ (Δημοτικὴ) Γλῶσσα μὲ 66.000 λέξεις τὸ καθένα καὶ μὲ ὅλους τοὺς σύγχρονους ἐπιστημονικούς, τεχνικούς καὶ ἐμπορικούς ὅρους.

ΣΕΙΡΑ ΠΡΩΤΗ

**Ἀγγλοελληνικὸ
Γαλλοελληνικὸ
Γερμανοελληνικὸ
Ἰταλοελληνικὸ**

ΣΕΙΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

**Ἑλληνοαγγλικὸ
Ἑλληνογαλλικὸ
Ἑλληνο(γερμανικὸ
Ἑλληνοϊταλικὸ**

- Τὰ 4 Λεξικά τῆς α' σειρᾶς τὰ παραδίδουμε ἀμέσως.
- Τὰ 4 Λεξικά τῆς β' σειρᾶς θὰ παραδοθοῦν τέλη Σεπτεμβρίου ἐ.ε.
- Τιμὴ κάθε τόμου δραχ. 200. Ὀλόκληρης τῆς σειρᾶς δραχ. 1.600.
- Στοὺς συνδρομητὲς τῆς «ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ» παραδίνονται μόνον μὲ 1.200 δραχ.
- Σὲ ὅσους ἀγοράζουν ὁλόκληρη τὴ σειρὰ τῶν 8 Λεξικῶν Ξένων Γλωσσῶν δίδονται ΔΩΡΕΑΝ καὶ οἱ 4 ἀντίστοιχοι Μέθοδοι Ξένων Γλωσσῶν (μὲ πληρωμὴ μόνον τῶν δετικών).

"ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ"

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 64 — ΤΗΛ. 630-831 — ΑΘΗΝΑΙ

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΕΤΟΣ ΙΖ' — ΜΑΪΟΣ 1967 — ΤΕΥΧΟΣ 209

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ὁμορφὴ Ἑλβετία

ΔΕΚΑ ΗΜΕΡΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ PESTALOZZI ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΡΙΚΟΥ ΝΤΥΝΑΝ

Ἐντυπώσεις τοῦ Δ)ντοῦ τοῦ «ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ» κ. ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ἐκμεταλλεύτηκα τὴν εὐκαιρία καὶ ἔφυγα ὀλοταχῶς γιὰ τὸ Μοντράι. Σὲ μιὰ ὥρα εἶχαμε φτάσει ἐκεῖ, περνώντας διαστικά ἀπὸ τὴ Λωζάνη, τὸ Πυγύ, τὸ Βεβέ. Στὸ πηγαδιὸ ἀκολογήσαμε τὸν παλιὸ στενὸ δρόμο, ἀπὸ τὶς κλιτῦς τῶν λόφων τῆς Λωζάνης. Ἀπὸ ἐκεῖ ἡ θεὰ τοῦ γύρω τοπίου εἶναι ἐξαιρετικὴ. Ἀριστερὰ μας οἱ ἀτέλειωτοι κρεμαστοὶ — στίς ἀπότομες λοφοπλαγιές — ἀμπελώνες ὅπου βλέπει κανεὶς τὴν ἐπίμονη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ συγκρατήσῃ τὸ λιγοστὸ χῶμα, τὴ γῆ, νὰ μὴ παρασυρθῇ ἀπὸ τὶς βροχὲς καὶ καταλήξῃ στὴ λίμνη. Μὲ εἰδικὰ διαζώματα καὶ μεγάλη φροντίδα, οὔτε μιὰ χούφτα χῶμα δὲν χάνεται καὶ παραμένει πάντοτε μέσα στὸν ἀμπελώνα ἢ στίς ἄκρες του (διαζώματα) ἀπ' ὅπου ξανὰ μεταφέρονται στίς ρίζες τῶν φυτῶν ποὺ εἶχαν μείνει ξέσκεπες.

Λεξιὰ μας ἀντικρύζουμε τὸ πανόραμα τῆς Λεμάν, ποὺ τὴ διασχίζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα τῆς ἑλβετικῆς κοινοβουλίας καὶ τῆς ἑλβετικῆς πολιτείας ποὺ ἔχει εἴκοσι χιλιάδες κατοίκους καὶ φημίζεται γιὰ τὸ θαυμάσιο κλίμα τῆς καὶ τὴν ὁμορφίαν τῶν τοπίων τῆς καὶ ποὺ ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ ἐλβετικὴ κοινοβουλία.

κολυμποῦν μὲ χάρι κάθε λογιῆς γλαροπούλια, φαλαρίδες καὶ κύκνοι.

Στὸ Πυγύ ἐπισκεφτήκαμε τὸ παλιὸ σπίτι τῆς EMMET ὅπου ἔμενε ὅταν σπούδαζε στὴ Λωζάνη. Στὸ Βεβέ θανατώσαμε τὸ καταπληκτικὸ ὑπερμοντέρνο συγκρότημα τῆς NESTLE, τῆς μεγαλύτερης ἐλβετικῆς καὶ παγκόσμιας ἐταιρείας γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τοῦ γάλατος, τῆς σοκολάτας, τῶν τυριῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων τυποποιημένων προϊόντων.

Στὸ Μοντράι μείναμε δυὸ ὥρες καὶ φιλοξενηθήκαμε στοὺς TISSOT. Ὁ θεῖος τοῦ HENRI, πρόεδρος τῆς ἐλβετικῆς δημοσπονδιακῆς ἐνώσεως τουριστικῶν καθιδρυμάτων καὶ βουλευτὴς στὸ Ἑλβετικὸ Κοινοβούλιο, εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς δώσῃ ὅλες τὶς ἀπαραίτητες πληροφορίες γιὰ τὸ Μοντράι καὶ ἔτσι μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφτοῦμε τὰ ἀξιοθέατα τῆς ὑπέροχης αὐτῆς ἐλβετικῆς πολιτείας ποὺ ἔχει εἴκοσι χιλιάδες κατοίκους καὶ φημίζεται γιὰ τὸ θαυμάσιο κλίμα τῆς καὶ τὴν ὁμορφίαν τῶν τοπίων τῆς καὶ ποὺ ἀναγνωρίζεται ὡς ἡ ἐλβετικὴ κοινοβουλία.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

Κ. Κονλίδης

20-7-90

44436

ται ως περίφημος τόπος παραθερισμού. Ἀνήκει στο καντόνι του VAUD και βρίσκεται στην ανατολική πλευρά της λίμνης. Στη συνέχεια πῶν ἐντυπώσεών μας για την Ἑλβετία θὰ ἀφιερῶσουμε μερικές σελίδες για τὰ ἀξιοθέατα της πανέμορφης αὐτῆς πόλης.

Ἐπιστρέφουμε τώρα ἀπὸ τὴν παραλιακὴ ὁδὸ, αὐτὴ πὺν περνάει πλάι ἀκριβῶς στὴ λίμνη. Ὁλόκληρη ἡ παραλία ἀπὸ τὸ Μοντραϊ μέχρι τὴ Λωζάνη, τὴ ROLLE καὶ τὴ Γενεύη εἶναι γεμάτη ἀπὸ παραλίμνια τουριστικὰ κέντρα: Ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια, ζυθοζαχαροπλαστεῖα, ναυτικούς ὁμίλους. Ποὺ καὶ ποὺ βλέπεις μικρὲς προκυμαῖες ὅπου πλευρίζουν τὰ «λιμινόπλοια» αὐτὰ πὺν ἐκτελοῦν τὴ συγκοινωνία ἀνάμεσα στὶς διάφορες πολιτεῖες πὺν ὑπάρχουν κατεσπαρμένες σ' ὁλόκληρο τὸν παραλιακὸ κύκλο τῆς μεγάλης αὐτῆς λίμνης πὺν ἐνώνει καὶ χωρίζει τρεῖς χῶρες: Τὴν Ἑλβετία, τὴ Γαλλία, τὴν Ἰταλία. Παντοῦ τεχνητὰ λιμανάκια καὶ ὄρμοι καὶ πολλὰ πλεούμενα: κυρίως κανῶ, βενζινακάτοι καὶ κότερα.

Ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου συγκεντρώνονται ἐδῶ τουρίστες, χειμῶνα καλοκαίρι, γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν καὶ νὰ ἀπολαύσουν τὴν ἡρεμία τοῦ γύρω ἑλβετικοῦ τοπίου.

Στὸ καντόνι τοῦ VAUD καὶ κοντὰ στὴ λίμνη, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἔχουν χτισεῖ ἡ ἀγοράσει βίλλες οἱ πλουσιότεροι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου: Ὁ Τσάρλι Τσάπλιν, ὁ Πεζώ, ὁ Σταῦρος Λιβανός, ὁ Λεκρομπιζέ κ.ἄ. Εἶναι τόσες οἱ ὁμορφιὲς τῆς φύσης στὸ κομμάτι αὐτὸ τῆς ἑλβετικῆς γῆς πὺν προσελκύει τοὺς τουρίστες ἀπὸ παντοῦ.

★

Βρισκόμαστε τώρα ἀκριβῶς στὸ ὕψος τῆς Λωζάνης πὺν εἶναι χτισμένη στὶς πλαγιὲς μερικῶν λόφων σὲ ἐλάχιστη ἀπόσταση ἀπὸ τὴ λίμνη. Περνοῦμε τώρα ἀπὸ τὸν παραλιακὸ δρόμο ἐνῶ στὸ πηγαμιό μας πρὸς τὸ Μοντραϊ εἶχαμε περάσει ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς πόλης. Περνοῦμε ὅμως βιαστικά γιὰτὶ ἡ ὥρα κοντεύει πιά 2 μ.μ. καὶ μᾶς περιμένουν στὴ ROLLE.

Ἀκριβῶς στὴ δυτικὴ εἴσοδο τῆς Λωζάνης ὁ δρόμος διασχίζεται σὲ πολλὲς δια-

κλαδώσεις πὺν ἄλλες τοὺς ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν καινούργια διεθνὴ λεωφόρο καὶ ἄλλες μὲ κατάλληλη σηματοδότηση καὶ μὲ πολὺ πλοκες κυκλικὲς τροχιὲς ὁδηγοῦν πρὸς τοὺς παλιούς γραφικούς δρόμους τῶν διαφόρων ἑλβετικῶν πόλεων καὶ κοινοπόλεων. Ἀκολουθοῦμε τὴν κεντρικὴ διεθνὴ λεωφόρο καὶ ἀναπτύσσοντας ἀστραταιὰ ταχύτητα φτάνουμε σὲ λίγα λεπτὰ στὴ ROLLE. Εὐτυχῶς στὴν ὥρα μας.

★

Τὸ βράδυ, ἀνάμεσα στοὺς GARIN καὶ στοὺς TISSOT, ἀνταγωνισμοὶ σὲ ἓνα οἰκογενειακὸ Χριστουγεννιάτικο ρεβεγιόν, περάσαμε εὐχάριστες στιγμὲς. Στὴ συντροφία μας ἔχει προστεθῇ τώρα καὶ ἓνας φιλοξενούμενος καλλιτέχνης ἀπὸ τὴν Ἀν. Γερμανία. Ὑπότροφος τῆς κυβερνήσεώς του φοιτᾷ τώρα στὸ ἀνώτερο κονσερβατοῦρ τῆς Λωζάνης.

Περνοῦμε ἀθόρυβα στὴν αἴθουσα τελετῶν, κάπου τριάντα ἄτομα. Στὴ δεξιὰ γωνία τῆς αἴθουσας στέκεται καμαρωτὸ ἓνα μεγάλο Χριστουγεννιάτικο δέντρο, κατὰφορτὸ ἀπὸ διάφορα παιγνίδια καὶ στολίδια. Στὴ ρίζα καὶ ὁλόγυρα ἀπὸ τὸ δέντρο ἔχουν τοποθετηθῇ σωρὸς ἀπὸ δῶρα, κάθε λογῆς, πὺν ἔχουν σταλῇ στὴν οἰκογένεια ἀπὸ συγγενικά ἢ φιλικὰ πρόσωπα ἀπὸ ὅλες τὶς ἑλβετικὲς πόλεις καὶ ἀπὸ πολλὲς πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Κανένας δὲν ξέρει τί κοῦβονται μέσα στὰ πολύχρωμα κουτιά ὅλα τὰ φαντάζονται. Τὰ δῶρα ἀπευθύνονται στὰ παιδιά καὶ σὲ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας. Φέρνουν ἀπέξω τὶς κάρτες μὲ τὶς εὐχές. Ἀλλὰ ὁ πάτερ - φιλίας δὲν βιάζεται νὰ κἀνὴ τὴ διανομή. Πιὸ πολὺ ἀνησυχεῖ ὁ Κούτκ, πὺν ἔχει ξαπλώσει φαρδὺς - πλατὺς στὸ δάπεδο καὶ ἔχει σκύψει ὑπομονετικά τὸ κεφάλι του καὶ περιμένει. Ὅλοι περιμένουν κάτι νὰ συμβῇ. Τὰ βλέμματα ὅλων εἶναι στραμμένα πρὸς τὸν οἰκοδεσπότη. Κι αὐτὸς μὲ μιὰ ἐπισημότητα, ἐνῶ τὰ φῶτα τῆς σάλας σβύνουν, ἀρχίζει νὰ διαβάσει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴ Βίβλο σχετικὰ μὲ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ!

Βρισκόμαστε, βλέπετε, σὲ προτεσταντικὸ περιβάλλον. Σὲ λίγο, τὰ φῶτα ἀνάβουν. Εὐχὲς διασταυρόνται ἀπὸ παντοῦ. Γέ-

λια! Χαρές! Τὰ παιδιά προχωροῦν καὶ στέκονται μπροστὰ στὰ δῶρα. Ἡ οἰκοδεσποῖνα παίρνει ἓνα - ἓνα τὰ δῶρα καὶ τὰ μοιράζει στοὺς παρισταμένους, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ παιδιά. Ὅλοι τοὺς παίρνουν διπλὰ καὶ τριπλὰ δῶρα. Πολὺ ἐντυπωσιακὰ ἦταν τὰ δῶρα τῶν παιδιῶν πὺν καθένα τοὺς φορτωμένο ἔφευγε γιὰ τὸ δωμάτιό του.

Στὴ σάλα ἔμειναν μόνο οἱ μεγάλοι. Στὰ χέρια τοὺς κρατοῦν τὰ δῶρα. Οἱ ὁμιλίες σταματοῦν ξαφνικά. Ἀπόλυτη σιωπή. Οἱ GARIN ἐτοιμάζονται γιὰ τὸ κοντσέρτο. Σιγὰ - σιγὰ βγάζουν τὰ μουσικὰ ὄργανα ἀπὸ τὶς θῆκες τοὺς καὶ συγχρονίζονται... Σὲ λίγο μιὰ κατανυκτικὴ ἀρμονία ξαπλώνεται σ' ὁλόκληρο τὸ ἀρχοντικό τους, καὶ ἴσως φτάνει καὶ ἔξω ἀπ' αὐτό.

— «Ἁγία Νύχτα». Εἶναι τὸ πρῶτο κομμάτι πὺν ἐκτελοῦν. Κατανυκτικὸ καὶ ἐπικαιρο. Θυμίζει σ' ὅλους μας τὸ μεγάλο καὶ χαρμόσυνο γεγονός τῆς Χριστιανοσύνης, πὺν ἔμελλε νὰ μεταμορφώσει τὶς τύχες τοῦ κόσμου καὶ πὺν τὸ μεγάλο του μήνυμα, τὸ «ἐπὶ γῆς εἰρήνη», συγκινεῖ ἀκόμη καὶ σήμερα ὁλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα.

Μιὰ ὁλόκληρη ὥρα κράτησε τὸ Χριστουγεννιάτικο οἰκογενειακὸ κοντσέρτο τῶν GARIN καὶ περιέλαβε ἔργα τῶν μεγάλων κλασσικῶν μουσουργῶν, τοῦ Μπάχ, τοῦ Μπετόβεν κ.ἄ. Κι ἔτσι λουσμένοι ὅλοι μας μὲ τὰ θεῖα νάματα τῆς κατανυκτικῆς αὐτῆς μουσικῆς παινδασίας, περάσαμε μιὰ ἀκόμη ἀξέχαστη βραδυὰ στὴν ὁμορφὴ ROLLE.

ΜΙΑ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΗ ΕΞΟΡΜΗΣΙΣ ΣΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΗΣ ROLLE

Ξημέρωσε ἡ δευτέρη ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων. Τὸ πρόγραμμά μου πρόβλεπε ἐπίσκεψη στὴ Λωζάνη πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι καὶ τὸ ἀπόγευμα ἀνέβασμα στὶς Κεντρικὲς Ἀλπεις, τὸ Λεϋζέν, πρὸς ἐπίσκεψη τῶν ἐκεῖ παιδαγωγικῶν ιδρυμάτων καὶ κυρίων τοῦ HOMME D' FNFLANTS τῆς Καρ TIVONNE TISSOT. Τὴν ὥρα ὅμως πὺν ἦμουν ἑτοιμὸς γιὰ ἀναχώρηση τὸ πρόγραμμα τροποποιήθηκε ἐλαφρῶς. Τὸ ζεῦγος τῶν νέων GARIN, μιὰ καὶ τὴν ἐπομένη θὰ ἐπέστρεφε στὴ Βέρνη, τροπο-

ποίησαν τὸ δικό τους πρόγραμμα καὶ ἀποφάσισαν νὰ μὲ συνοδέψουν στὴ Λωζάνη καὶ στὸ Λεϋζέν, μὲ σκοπὸ, ἀπὸ ἐκεῖ, διασχίζοντας τὶς Κεντρικὲς Ἀλπεις, νὰ κατεβούμε τὰ μεσάνυχτα στὴ Βέρνη, ἀπὸ τὴν πίσω δηλ. μεριά τοῦ τμήματος αὐτοῦ τῶν Ἀλπεων. Ἡ ἀπόφασή τους αὐτὴ σκοπὸ εἶχε, ὅπως κατάλαβα, νὰ μοῦ δώσουν τὴν ἐυκαιρίαν νὰ διασχίσω μιὰ σπάνια διαδρομὴ μὲ τὸ δικό τους αὐτοκίνητο — πὺν ἦταν ἐφοδιασμένο μὲ ὅλα τὰ σῦνεργα γιὰ τέτοιες διαδρομὲς στοὺς πάγους. Ἐτοιμαζόμαστε, λοιπόν, γιὰ τὸ ξεκίνημα.

Στὸ βολὰν βρίσκεται ὁ Ἀνρί. Ξεκινοῦμε. Σὲ λίγο φτάνουμε καὶ συναντοῦμε τὴ διεθνὴ λεωφόρο πὺν ὁδηγεῖ στὴ Λωζάνη. Ξαφνικά βλέπω τὸν Ἀνρί νὰ παίρνῃ ἓναν ἀγροτικὸ πλαῖνὸ δρόμο. Κι ἐνῶ ἦμουν ἑτοιμὸς νὰ ρωτήσω παίρνω τὴν ἀπάντησή πὺς θὰ μᾶς κἀνὴ μιὰ βόλτα στὰ περὶχωρα τῆς ROLLE, γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὰ ἀξιοθέατα καὶ νὰ μᾶς κἀνὴ ἔτσι ἓνα ὁραῖο μάθημα πατριδογνωσίας! Μᾶς ἀνεβάξει στὴν κορυφὴ τοῦ κοντινοῦ λόφου. Εἶναι τὸ ψηλότερο σημεῖο τῆς περιοχῆς. Ἐνα γραφικὸ ἔξοχικό κέντρο ὑπάρχει ἐκεῖ πὺν ὅμως λειτουργεῖ μόνο τὸ καλοκαίρι γιὰ τοὺς τουρίστες. Εἶναι σὰ νὰ πούμε τὸ δάσος τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Κολχίδας στὰ Γιάννενα, ἢ τὰ χίλια δέντρα στὶς Σέρρες. Καθόμαστε στοὺς ξύλινους πάγκους πὺν ὑπάρχουν στὶς παρυφῆς τοῦ δασωμένου λόφου. Τὸ χιόνι ἔχει λυῶσει, μὰ ὑπάρχουν μερικές φωλιὲς χιονισμένες ἀκόμη. Κοιτάζω μὲ προσοχή τὸ γύρω τοπίο. Κάτω μας ἀκριβῶς ἡ ROLLE μὲ τὸ γραφικὸ λιμανάκι της. Δεξιὰ ἡ Γενεύη καὶ κάτω μας ἀκριβῶς ἡ Λεμὰν μὲ τὰ ἵσους νερά της. Ἀριστερά μας ἡ ὁραία Λωζάνη, προβάλλει ἐπιβλητικῇ. Πίσω μας σχηματίζεται ἓνα μακρόστενο ὁροπέδιο πὺν τελειώνει στὶς παρυφῆς σειρᾶς ἀπὸ βουνὰ πὺν ἀποτελοῦν διακλαδώσεις τῶν Γαλλοελβετικῶν Ἀλπεων.

Ὁ Ἀνρί μᾶς ὁδηγεῖ σὲ διάφορα κοντινὰ τοπία, στὰ μέρη δηλαδή ὅπου, ὅταν ἦταν μικρός, «δρούσε πατριδογνωστικά», ξεφώλιαζε δηλ. τὶς φωλιὲς τῶν πουλιῶν, μᾶζευε καρπὸς καὶ πετράδια, καὶ ἔπαίξε μὲ τὶς παιδικὲς του συντροφίες. Φαινόταν πολὺ εὐτυχισμένος καθὼς ἔδειχνε στὸ γυῖό του Ντομίν: καὶ στὶς κόρες του, τὴν Ἐ-

βελὺν καὶ τὴν Ἄν, — μὰ καὶ σὲ μᾶς — τὰ παιδικὰ του «κατορθώματα», στὸ ἔδαφος τῆς στενωτέρας πατρίδας του. Μᾶς ἔδειξε τὰ πάντα. Ἐξοχικὰ τοπία. Βαθιὲς πτυχωσεις τοῦ ἐδάφους. Ρυάκια καὶ βρυσούλες. Κουφάλες ἀπὸ γερασμένα δέντρα. Ὀνομαστὲς ἀγροικίαις τῆς περιοχῆς τῆς «Στενωτέρας Πατρίδας» του. Τὰ παιδιά ἔμειναν κατενθουσιασμένα. Χάιδεψαν ζῶα, μάζεψαν λουλούδια, μανιτάρια, πετραδίτσες. Παρατήρησαν ἓνα σχολίκι τῆς γῆς πῶς γλυτροῦσε καὶ μὲ τί προσπάθεια ἔσπευδε νὰ κρυφθῇ στὸ νοτισμένο χῶμα. Μὲ τί χαρὰ ἔτρεξαν νὰ πιάσουν πουλιά. Μὰ οἱ φτερωτοὶ φίλοι τῆς παιδικῆς ἡλικίας — ὅσο διακριτικὰ κι ἂν τοὺς πλησιάζεις — δὲν στέκονται εὐκόλα νὰ τοὺς πιάσης! Χαρὲς καὶ γέλια. Τρι - ρι - τρώ, τσι - ρι - τρι! Ζωντανὴ Πατριδογνωστικὴ διδασκαλία μὲ ἄρκετὸ «πατριδογνωστικὸ ὕλικό» (προστέθηκαν κουκουνάκια καὶ βελανίδια) καὶ ἐπιστρέφουμε ὀλοταχῶς πρὸς τὴ διεθνὴ λεωφόρο. Μία ὥρα βάσταξε ἡ πρωϊνὴ αὐτὴ πατριδογνωστικὴ ἐξόρμηση. Τὰ ὕλικά ποὺ συγκεντρώθηκαν δὲν θὰ πᾶνε χαμένα! Τὴν ἴδια ἡμέρα, τὸ ἀπόγευμα, θὰ παραδίδονταν στὰ παιδιά τοῦ HOMME D' ENFANTS στὸ Λευζέν, γιὰ νὰ γίνῃ ἐκεῖ μιά θαυμάσια πατριδογνωστικὴ δ)λία, μὲ βάση τὴν ἐνότητα «τὰ περίχωρα τῆς ROLLE».

ΣΤΗΝ ΩΡΑΙΑ ΛΩΖΑΝΝΗ

Σὲ μισὴ ὥρα φτάνουμε στὴ Λωζάννη. Ἡ ὥρα εἶναι 10 πρωϊνὴ. Δὲν διαζόμεστε, ἔχομε στὴ διάθεσή μας 4 ὁλόκληρες ὥρες νὰ τὴν περιεργαστοῦμε. Παρκάρομε τὸ αὐτοκίνητο στὸ ὑψωμα ποὺ βρίσκεται πάνω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ Πανεπιστημιακὸ συγκρότημα, ἐκεῖ ποὺ εἶναι τὰ ἀγάλματα μὲ τοὺς ἐθνικοὺς ἥρωες τῆς Ἑλβετικῆς ἀνεξαρτησίας ἢ γιὰ νᾶμαστε πρὸ συγκεκριμένοι τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ καντονίου τοῦ Βῶ ἀπὸ τοὺς πανίσχυρους — τότε — τοπικοὺς ἐπισκόπους καὶ ἄρχοντες. Τὸ τοπίο εἶναι ὑπέροχο. Εἶναι σὰν ἐξώστῃς νὰ ποῦμε. Ἀπὸ ἐκεῖ ψηλὰ περιδιαβάσαμε τὰ ἀξιοθέατα τῆς ὁραίας αὐτῆς μεγαλοπόλης τῆς Γαλλόφωνης Ἑλβετίας. Ἡ Λωζάννη καὶ ἡ Γενεύη εἶναι οἱ δύο μεγαλύτερες πόλεις τῆς SUISSE ROMANDE. Γιὰ τὴ Γενεύη μιλήσαμε σὲ προηγούμενο τεύχος. Στὸ ση-

μερινὸ θὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ Λωζάννη.

Ἡ Λωζάννη εἶναι χτισμένη στὶς πλαγιὲς μερικῶν λόφων ἀνάμεσα στοὺς ποταμούς Φλὸν καὶ Λούβ, σὲ ἐλάχιστὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴ λίμνη τῆς Γενεύης (Λεμάν). Εἶναι σπουδαῖος συγκοινωνιακὸς κόμβος καὶ τουριστικὸ κέντρο. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴ Βέρνη, τὴ Γενεύη καὶ τὸ Παρίσι. Εἶναι ἔδρα πανεπιστημίου, πολλῶν σχολῶν καὶ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ δικαστηρίου τῆς Ἑλβετίας.

Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸν τουρισμὸ καὶ τὴ βιομηχανία. (Ὁρολογιοποιία, Σοκολατοποιία κλπ.). Τὰ τυπογραφεῖα καὶ λιθογραφεῖα τῆς Λωζάννης φημιζοῦνται γιὰ τὶς ἐκλεκτὲς ἐκδόσεις τους. Ἡ κυρίως Λωζάννη συνδέεται, χάρις σὲ ὁδοντωτὸ σιδηρόδρομο, μὲ τὸν κεντρικὸ σταθμὸ καὶ μὲ τὸ Οὐσύ, ποὺ εἶναι τὸ ἐπίνειό της, στὴν ὄχθη τῆς λίμνης τῆς Γενεύης. Τὸ σπουδαιότερο ἀρχιτεκτονικὸ μνημεῖο τῆς εἶναι ὁ καθεδρικὸς ναός, ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 13ο αἰῶνα καὶ θεωρεῖται ἓνα ἀπ' τὰ λαμπρότερα δείγματα τῆς μεσαιωνικῆς τέχνης. Τὰ ἐγκαίνιά του τελέστηκαν ἀπὸ τὸν Πάπα Γρηγόριο Γ' παρουσία τοῦ αὐτοκράτορα Ροδόλφου τῶν Ἀψβούργων. Ἄλλα ἐνδιαφέροντα κτίρια εἶναι τὸ παλιὸ φρούριο (1431) ποὺ σήμερα στεγάζει τὶς διοικητικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Καντονίου Βῶ, τὸ μεγαλύτερο ἀνάκτορο Ρυμέν, ὅπου στεγάζεται τὸ Πανεπιστήμιο, τὸ Μουσεῖο, ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Καντονίου. Τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λωζάννης εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ 1537, ἀλλὰ ὡς τὸ 1890 λειτουργοῦσε σὰν Ἀκαδημία. Μόλις πρὶν ἀπὸ 70 χρόνια ὀνομάστηκε Πανεπιστήμιο.

Ἡ Λωζάννη εἶναι μιά ἀπ' τὶς πρὸ παλιν εὐρωπαϊκὲς πόλεις. Κατὰ τοὺς Ρωμαίους χρόνους δὲ βρισκόταν στὴ σημερινὴ τῆς θέση, ἀλλὰ χαμηλὰ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά, καὶ πάνω στὴν ὄχθη τῆς λίμνης. Μία φοβερὴ πυρκαγιά κατέστρεψε τὴν πόλιν ἐκεῖνη κατὰ τὸν 4ο αἰῶνα μ.Χ. Ὅσοι κάτοικοι σόθηκαν ἔχτισαν τὰ σπῆτια τους ψηλὰ στοὺς κοντινοὺς λόφους καὶ δημιούργησαν τὸν ἀρχικὸ πυρήνα τῆς σημερινῆς πόλης.

Τὸ 590 μ.Χ. ὁ ἐπίσκοπος Μάριος διέλαξε τὴ Λωζάννη γιὰ ἔδρα τῆς ἐπισκοπῆς

του. Ἀπὸ τότε ἡ πόλιν ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσεται. Χάρη στὴν ἐπὶκαιρὴ θέση της, πάνω στὸν ἐμπορικὸ δρόμο, δὲν ἄργησε νὰ εὐημερήσῃ καὶ σιγὰ - σιγὰ οἱ ἐπίσκοποι συγκέντρωσαν στὰ χέρια τους μεγάλες κοσμικὲς ἐξουσίες καὶ τὸ 1123 ἀναγορεύτηκαν ἡγεμόνες τῆς Λωζάννης. Ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλης εἶχαν δημιουργήσει ἓνα εἶδος δημοτικῆς ἐξουσίας ποὺ ἐρχόταν σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς ἐπισκόπους. Τελικὰ, τὸ 1368, οἱ ἄστοι κατόρθωσαν νὰ ἀναγκάσουν τὸν ἐπίσκοπο - ἡγεμόνα νὰ τοὺς παραχωρήσῃ μερικὲς ἐλευθερίες καὶ προνόμια. Τὸ 1538 ὁ στρατὸς τῆς Βέρνης μὲ τὴ συνεργασία τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ ἐδιώξε τὸν ἐπίσκοπο τῆς Λωζάννης καὶ τὸ βαρὺν τοῦ Βῶ. Μαζὶ μὲ τὸ στρατὸ αὐτὸ ἦρθε καὶ ὁ προτεσταντισμός. Ἡ Λωζάννη προσαρτήθηκε στὴ Βέρνη ὡς τὸ 1798.

Ὅταν ὁ Ναπολέων δημιούργησε τὴν Ἑλβετικὴ δημοκρατία, ἡ Λωζάννη ἀπετέλεσε ξεχωριστὸ νομὸ τοῦ Καντονίου Λεμάν. Τὸ 1803 ὅταν δημιουργήθηκε τὸ Καντόνι τοῦ Βῶ, ἡ Λωζάννη ἔγινε πρωτεύουσά του. Ἡ κατασκευή τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, τὸ 1836 - 1862 καὶ τοῦ Σεμ-

πλὸν τὸ 1906 αὐξήσε πολὺ τὴν ἐμπορικὴ σπουδαιότητα τῆς Λωζάννης καὶ βοήθησε στὴν ἀνάπτυξή της.

✱

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ παραθέσῃ σελίδες ὁλόκληρες γιὰ νὰ δώσῃ ἱστορικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ὁραία Λωζάννη, ἢ γιὰ νὰ δώσῃ μιά τουριστικὴ περιγραφή της. Ὁ χρόνος ὅμως ποὺ διαθέτομε σήμερα εἶναι περιορισμένος καὶ θὰ σταθοῦμε μόνο σὲ λίγες βασικὲς ἐντυπώσεις μας, κυρίως σχετικὲς μὲ τὴν πνευματικὴ κίνηση τῆς πόλης καὶ τὰ ἀνώτερα πνευματικὰ της ἰδρύματα.

Ἀλλὰ γι' αὐτὰ θὰ μιλήσουμε σὲ ἐπόμενα τεύχη.

(Στὰ ἐπόμενα τεύχη θὰ δώσουμε ἐντυπώσεις καὶ περιγραφὰς ἀπὸ τὴ Λωζάννη, τὶς Κεντρικὲς Ἀλπεις, τὴ Βέρνη, τὴ Λουκέρνη καὶ ὅλα τὰ ἰδρύματα ποὺ ἐπισκεφτήκαμε καθὼς ἀπὸ τὶς ἐπισκέψεις μας στοὺς τόπους ὅπου ἔδρασαν οἱ μεγάλοι παιδαγωγοὶ καὶ ἀνθρωπιστὲς Πετσαλότσι, Ντυνάν, Νταλκρόζ, Κλαπαρέντ κ.λ.π.).

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΔΩΣΤΕ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ

• Ἀπὸ τὸν περασμένο Σεπτέμβριο ἄρχισε νὰ κυκλοφορῇ σὲ ἑβδομαδιαία τεύχη διὰ τοῦ Πρακτορείου Ἀθηναϊκοῦ Τύπου τὸ περίφημο ἔργο «ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ» (Ν.Ε.Ε.).

• 10.000 Ἕλληνες καὶ ξένοι παιδαγωγοί, ἐπιστήμονες, λογοτέχνες, συγγραφεῖς κι ἀνάμεσά τους δισκεκριμένοι Ἀκαδημαϊκοί, Καθηγητὲς Πανεπιστημίων, Πολυτεχνειῶν καὶ Ἀνωτάτων Σχολῶν, συνεργάζονται στὴ μνημειώδη ἐκδοσὴ τῆς Ν.Ε.Ε.

• Ὁλόκληρη ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς χώρας μας σὲ μιά πανεθνικὴ σταυροφορία ἐκλαϊκεύει καὶ προσφέρει μέσα ἀπὸ τὶς 20.000 σελίδες τῶν 24 τόμων τῆς Ν.Ε.Ε. τὸν ἀπέραντο θησαυρὸ τῶν γνώσεων καὶ τῆς σοφίας 5.000 χρόνων πολιτισμοῦ γιὰ τὴν ἀνοδο τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

• Ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ ἐθνικὸ προσκλητήριον δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάζουν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοί. Στείλτε ὅλοι συνεργασία στὴ Ν.Ε.Ε. Κυρίως, συντάξτε, γιὰ τὴν Ν.Ε.Ε., τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ σας (γενέτειρας), τοῦ χωριοῦ στὸ ὁποῖο ὑπηρετήτε, διαφόρων, ἱστορικῶν τοπωνυμίων, τοπικῶν ἡρώων, εὐεργετῶν κ.λ.π. Συνεννοηθῆτε καὶ μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος στὸν ὁποῖον ἔχομεν στείλει ὁδηγίες.

Ο ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Τοῦ κ. Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ, τ. Δ) του Μαρασλείου Παιδ. Ἀκαδημίας

Θαυμάζουμε ὅλοι μας τὴν πρόοδο πού ἔχει πετύχει ὁ ἄνθρωπος στὸν τομέα τῆς Τεχνικῆς, πού ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς ἐποχῆς μας.

Βέβαια οἱ ρίζες αὐτῆς τῆς στροφῆς τοῦ ἀνθρώπου στὸ νὰ ὑπαισθῇ στὰ μυστήρια τοῦ σύμπαντος, νὰ συλλάβῃ τὸ βαθύτερο νόημα, τοὺς νόμους, τῆς φύσεως, δὲν εἶναι κάτι τὸ νέο. Ἀνάγεται στὴ Μυθολογία, στοὺς Προϊστορικοὺς χρόνους, τῆς ἀνθρωπότητας.

Ὁ Προμηθεύς, π.χ. τιμωρήθηκε γιὰτὶ θέλησε «νὰ κλέψῃ» τὴ φωτιά, τὴν τρομερὴ καὶ ἐπίσης τόσο εὐεργετικὴ αὐτὴ δύναμη τῆς φύσεως, νὰ τὴν «κλέψῃ» ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ νὰ τὴ χαρίσῃ στοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Δημόκριτος (τὸν 5ο αἰῶνα π.Χ.) μὲ τὴ θεωρία του γιὰ τὰ ἄτομα τῆς ὕλης, τοῦ κόσμου γενικά, ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς σύγχρονης πυρηνικῆς φυσικῆς.

Ὁ Βάκων (Μπέικον, ὅπως τὸν λένε οἱ Ἀγγλοι) μὲ τὸ σύγγραμά του «Τὸ Νέο Ὅργανο» τὸ 1620 (σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ «Ὅργανο», σύγγραμμα τοῦ Ἀριστοτέλη) κήρυξε στὸν κόσμο τὶς ἐπαναστατικὲς ἐκείνες γιὰ τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης ιδέες: «Μὴν ἐπαναπαύεσθε στὸ τί μᾶς εἶπε ὁ Ἀριστοτέλης! — Στρέψτε τὸ βλέμμα σας στὴν ἴδια τὴ φύση! — Χρησιμοποιήστε τὰ δικά σας τὰ μάτια, τὴ διάθεσή σας καὶ ἐξετάστε τὴ γύρω σας φύση!». (Σωτήρια μέθοδος καὶ πόσο χρήσιμη γιὰ τὴν ἑκπαίδευσή μας ἀκόμα καὶ σήμερα).

Ὁ δέκατος ἑβδόμος αἰῶνας, ὁ αἰῶνας τοῦ Ρεαλισμοῦ (ὅπως ὀνομάζεται) ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζῃ στὴν πράξη τὰ κηρύγματα τοῦ Ἀγγλοῦ φιλοσόφου καὶ φυσιοδίφῃ: μὲ τὴ στενὴ ἐπαφὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ φύση, ἐπαφὴ μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, μὲ τὰ τολμηρὰ ταξίδια σὲ νέες περιοχὲς τοῦ πλανήτη μας, καὶ μὲ τὴν ἐπικοινωνία του μὲ ξένους λαοὺς καὶ τὴ γνωριμία του μὲ διαφορετικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, κλπ. κλπ.

«Ὅχι ἀπομίμηση τυφλῆ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων», βροντοφωνοῦν οἱ Νεο - ἀνθρωπιστὲς στὸ τέλος τοῦ 18ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα, «ἀλλὰ ἀφοῦ ἐμπνευσθοῦμε ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τους, ἂς δημιουργήσουμε κι' ἐμεῖς καινούργιους Παρθενῶνες» (κάθε εἶδους — βέβαια).

Ἔτσι ριζοβόλησαν πραγματικὰ οἱ ιδέες πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, τὴν ἐξερεύνηση τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τὴν ἀξιοποίηση τῶν δυνατοτήτων πού παρέχει στὸν ἄνθρωπο, στὸ δεύτερο ἡμισὺ τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20ου αἰῶνα, σὲ βαθμὶ πού ὁ ἐμπόρος, ὁ βιομήχανος καὶ ὁ μηχανικὸς — πού μὲ τὴ φύση καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἀσχολοῦνται — νὰ θεωροῦνται οἱ πιὸ ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἀλλὰ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς Τεχνοκρατίας, ἰδιαίτερα, συνετελέσθηκε στὸν αἰῶνα μας μὲ τὴ θεωρία τῆς σχετικότητας τοῦ Ἀϊνστάιν καὶ μὲ τὴν ἐργασία ὅλων τῶν ἄλλων πρωτοπόρων τῆς σύγχρονης περιόδου τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, πού κατέληξε στὸ μεγαλύτερο ἐπιτεύγμα τῆς ἐποχῆς μας, στὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια.

Μὲ τὸ δίκιο μας, λοιπόν, μένουμε ἐκστατικοὶ μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἐφευρετικότητας καὶ ἐπινοητικότητας. Ἡδη ἀπὸ τὸν 18ο αἰῶνα οἱ Γάλλοι Ἑγκυκλοπαιδιστὲς ἐκτίζαν ναοὺς ἀφιερωμένους στὸ ἀνθρώπινο λογικόν, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας τοὺς τόσους ὠραίους τόπους λατρείας τῶν θεῶν καὶ οἱ Βυζαντινοὶ τὴν «Ἀγία τοῦ Θεοῦ Σοφία», τὸ θαῦμα αὐτὸ τῆς Μεσαιωνικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς!

Σήμερα ὅμως ἔχομε πραγματικὰ ξεπεράσει τοὺς ὀραματισμοὺς καὶ τὴ φαντασία ἀκόμη κι' αὐτοῦ τοῦ Ἰουλίου Βέρν, πού ὅλοι μας βέβαια διαβάζουμε τὰ τόσο ἐνδιαφέροντα βιβλία του.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ θέσῃ τώρα τὸ ἐρώτημα: Ἀραγε μὲ τὴν πρόοδο στὸν τομέα

τῆς Τεχνικῆς ἱκανοποιεῖται ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ ἡ ἄσβεστη δίψα τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρώπου γιὰ αὐτοτελειοποίηση, γιὰ ἐσωτερικὴ ἡρεμία καὶ γαλήνη, γιὰ ἀπολύτρωση;

Ἡ ἀπάντηση δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καταφατικὴ. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μονάχα ἓνα λογικὸ ὄν καὶ οὔτε κινεῖται ἀποκλειστικὰ μέσα στὴ σφαῖρα τῆς ὕλης, τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως — πού εἶναι τῆς μόδας σήμερα — καὶ τῆς συστηματικῆς ὀργανώσεως, πού ἄλλωστε τόσο τὴν χρειαζόμαστε στὴ χώρα μας.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι, εὐτυχῶς, κι' ἓνα ὄν ἠθικοθρησκευτικόν, συναισθηματικόν, κοινωνικόν. Ἐπομένως, ὀφείλουμε νὰ φροντίζουμε καὶ γιὰ τὶς δυὸ αὐτὲς πλευρὲς τοῦ εἶναι μας, ἂν θέλουμε νὰ ἔχουμε κάποιαν ἐσωτερικὴ καὶ πραγματικὴ ἱκανοποίηση.

Γι' αὐτὸ στὴν Ἑλληνικὴ Ἀρχαιότητα, τὸ μορφωτικὸ ἰδανικὸ τῆς Παιδείας (τὸ τί οἱ γονεῖς ἐπιθυμοῦσαν νὰ γίνουν τὰ παιδιά τους) ἦταν ἡ «Καλοκαγαθία», ὁ ἀρμονικός, δηλαδή, συνδυασμὸς τῆς Ἀλήθειας, τῆς Ὁμορφιάς καὶ τῆς Καλwsσύνης, πού καὶ οἱ τρεῖς αὐτὲς βασικὲς ἀρετὲς τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλουν νὰ στηρίζονται πάνω σ' ἓνα Γερὸ Σῶμα. Τὸ ιδεώδες τῆς «Καλοκαγαθίας» παραμένει — κάπως πλουτισμένο σήμερα, ὅπως θὰ ἐπεξηγήσω παρακάτω — τὸ ἀνωτέρω καὶ εὐγενέστερο μορφωτικὸ ιδεώδες τῆς κοινωνίας ἐκείνης πού ἀνήκει στὸν λεγόμενον Δυτικὸ Πολιτισμό, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κλασσικὴ Ἀρχαιότητα ξεκινάει.

Ἐνας ἄνθρωπος, λοιπόν, πού προσπαθεῖ νὰ ἐναρμονίσῃ στὴ ζωὴ του τὶς δυὸ αὐτὲς πλευρὲς, τὴν ὕλική καὶ τὴν πνευματικὴ, τὴν ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ, τὶς ἐπιδράσεις ἀπὸ τὶς Θετικὲς Ἐπιστῆμες καὶ τὸν Τεχνικὸ Πολιτισμό, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὶς ἐπιδράσεις ἀπὸ τὴν ἀπασχόλησή του μὲ ἠθικοθρησκευτικὰ, Φιλοσοφικὰ, Καλλιτεχνικὰ καὶ Κοινωνικὰ προβλήματα, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, γίνεται — καλύτερα, ὑπάρχει μεγάλη πιανότητα νὰ γίνῃ — ἄνθρωπος ὀλοκληρωμένος καὶ ὠφέλιμος τόσο γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅσο καί, κυρίως, γιὰ τοὺς ἄλλους, γιὰ τὸ σύνολο μέσα στὸ ὁποῖο ζεῖ καὶ ἐργάζεται.

Γιατὶ ἡ Ἀλήθεια — στὰ πρῶτα στοι-

χεῖα πού ἀναφέραμε στὸ ἀνώτερο αὐτὸ μορφωτικὸ ιδεώδες τῆς «Καλοκαγαθίας» — μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα πού τὴν χαρακτηρίζει εἶναι μιὰ μεγάλη δύναμη.

Γιατὶ, δεύτερο, ἡ Ὁμορφιά, δηλαδή, ἡ ἀγάπη, ἡ κτίμιση, ἡ ἀπόλαυσή μας, καὶ γιὰ μερικοὺς καλότυχους, ἡ δημιουργία τοῦ ὠραίου, ἐξευγενίζει τὰ συναισθήματά μας, τὶς προθέσεις καὶ ἐπομένως καὶ τὴ συμπεριφορὰ καὶ τοὺς τρόπους μας, γενικά.

Γιατὶ, τρίτο, ἡ Καλwsσύνη, δηλαδή, οἱ καλὲς δημιουργικὲς, χρήσιμες καὶ ἀνυψωτικὲς πράξεις μας, μὲ τὶς ὁποῖες ἐπιδιώκουμε ὄχι βέβαια τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ ἑαυτοῦ μας μονάχα ἀλλὰ καὶ τοῦ περιβάλλοντός μας, στὸ γενικὸ δυνάμωμα ἐνὸς λαοῦ καταλήγουν.

Γιατὶ, τέλος, τὸ Γερὸ Σῶμα, ἡ Ὑγεία, εἶναι βάση καὶ προϋπόθεση, πάνω στὴν ὁποία στηριζόμενες οἱ τρεῖς ἄλλες παρά πάνω ἀρετὲς, μποροῦν ν' ἀποδώσουν εὐεργετικοὺς καρποὺς γιὰ ὅλους.

Τώρα, ἂν καὶ οἱ ἐπιδράσεις καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς πλευρὲς καὶ ἐκδηλώσεις τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ζωῆς, γενικά (οἱ ὕλικες καὶ πνευματικὲς) εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ νὰ ὀλοκληρωθῇ ὁ ἄνθρωπος, μοιολογεῖται ἡ πλευρὰ ἐκείνη, πού βάση ἔχει τὰ ὑψηλὰ ἔθνη, κοινωνικὰ καὶ πανανθρώπινα ἱανικά, τὰ ἀνώτερα συναισθήματα καὶ τὰ ἀλτρουϊστικὰ κίνητρα, ὀφείλει νὰ καθοδηγῇ τὴν ἄλλη πλευρὰ, τὴν ὕλική καὶ ἐξωτερική, πού στηρίζεται στὴ στενὴ λογική καὶ στὰ δεδομένα τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Τεχνοκρατίας.

Τρανὸ παράδειγμα, ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια.

Τὸ μεγαλύτερο, ὅπως τονίσαμε παραπάνω, τῶν ἐπιτευγμάτων τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν σήμερα! Στὴ χρῆση ὅμως πού θὰ κάνουμε τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, ἂν θὰ εἶναι γιὰ τὸ καλὸ ἢ γιὰ τὸ κακὸ τοῦ ἀνθρώπου, στὴν ἀπόφαση πού ὀφείλουμε νὰ πάρουμε σχετικὰ, δὲν θὰ μᾶς βοηθήσουν, δὲν μποροῦν νὰ μᾶς βοηθήσουν μόνες τους οἱ Θετικὲς Ἐπιστῆμες. Καὶ δὲν μποροῦν, γιὰ λόγους πού προέρχονται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση τους. Γιατὶ στὴν προκείμενη περίπτωση — γιὰ ποῖο σκοπὸ, δηλαδή, θὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια — πού πρόκειται πλέον γιὰ ζήτημα ἠθικόν,

κοινωνικό, ανθρωπιστικό, θα μάς βοηθήσουν, μπορούν να μάς βοηθήσουν, αποκλειστικά σχεδόν, τα αλτρουϊστικά μας έσωτερικά, ήθικα κίνητρα, τα ανώτερα συναισθήματα, τα ύψηλα (έθνικά, κοινωνικά, πανανθρώπινα) ιδανικά, αν βέβαια τα έχουμε και ιδιαίτερα, αν πιστεύουμε σ' αυτά.

Τα έπιτεύγματα της Τεχνικής, των Θετικών Έπιστημών είναι από τη φύση τους ουδέτερα. Μοιάζουν μ' ένα δίκτοπο μαχαίρι. Μπορούν να μάς εξυπηρετήσουν, για το καλό μας, μπορούν όμως και να μάς κάνουν μεγάλο κακό. Το καυμένο το μαχαίρι μπορεί να μάς βοηθήσει να κόψουμε το ψωμί, για να φάμε. Μπορούμε όμως, με το ίδιο το μαχαίρι, να κόψουμε το λαιμό του άλλου. Δεν φταίει, φυσικά, το μαχαίρι! Φταίει ο άνθρωπος που το χειρίζεται ως εργαλείο του και το μεταχειρίζεται ως μέσο, σύμφωνα με τις προθέσεις του, τις ιδιοτελείς ή ανιδιοτελείς, σύμφωνα με τους σκοπούς του, τους καλούς ή κακούς, τους αλτρουϊστικούς ή τους απόλυτα εγωιστικούς, σύμφωνα με τα συναισθήματά του, τα αληθινά ανθρώπινα ή τα κακούργα ένστικτά του.

Γι' αυτό λοιπόν πρωταρχικό μας μέλημα στη ζωή μας, οποιαδήποτε θέση κι' αν κατέχουμε, φείλει να είναι το ποιόν του ανθρώπου. Κύριος στόχος μας πρέπει να είναι ο ολοκληρωμένος άνθρωπος, όπως προσπαθούσε να τον διαπλάσει το 'Αρχαίο 'Αθηναϊκό 'Ιδεώδες της 'Αγωγής και Μορφώσεως, το 'Ιδεώδες, όπως είπαμε, της 'Καλοκαγαθίας', το όποιο πλούτισαν ακόμη περισσότερο τα ύψηλα διδάγματα

του Χριστιανισμού και τα ανώτερα έπιτεύγματα του Δυτικού Πολιτισμού, όπως είναι η αγάπη για τον πλησίον μας, η αξιοπρέπεια του κάθε ατόμου, η εξασφάλιση των βασικών ελευθεριών κάθε πολίτη, η πολιτική, οικονομική και κοινωνική δικαιοσύνη κάθε Λαού.

Πρόκειται για θεμελιώδεις αξίες. Πρόκειται για έπιτεύγματα που αποκτήθηκαν με αναρίθμητες θυσίες σε μόχθους και αγώνες, σε αίμα και σε χρήμα, και που δυστυχώς, συχνά, λησμονούνται από τους ίδιους τους φορείς του Δυτικού Πολιτισμού!

Με τον ολοκληρωμένο άνθρωπο, όπως προσπαθήσαμε να τον περιγράψουμε, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να πάνε όλα καλά.

Γι' αυτό ακριβώς θεωρούμε την προετοιμασία του ανθρώπινου παράγοντα — την προετοιμασία του όμως σήμερα πάνω σε βάσεις συστηματικές, έπιστημονικές και ανθρωπιστικές ως την άφετηρία για την έπιτυχία και του ωραίου θεσμού της Κοινοτικής 'Αναπτύξεως, που αποτελεί θέμα ζωτικό, θέμα πρωταρχικό για την ανύψωση (την υλική και πνευματική) του Λαού μας και για την πρόοδο της Πατρίδας μας.

Βαθύτερα κάπως ξεετάζοντας το ζήτημα ή Κοινοτική 'Ανάπτυξη, υπό την εύρεία έννοια του όρου αυτού, είναι ούτε λίγο ούτε πολύ, ή Νέα Μεγάλη 'Ιδέα του 'Ελληνικού 'Εθνους και της 'Ελληνικής Κοινωνίας, που αυτή τη φορά στρέφεται προς το έσωτερικό μας δυνάμωμα και μέστωμα.

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

ΒΑΣΙΚΑ ΑΞΙΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΩΝ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΙΝ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Υπό ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

Τί θα μπορούσε να ωφεληθί ή ανθρωπότης εάν εγκαταλείψουμε μια σειρά από τέλεια καλλιτεχνικά έργα ή αποτελέσματα μιας έξειλιγμένης έπιστήμης, εάν παράλληλα δεν θα ήφροντίσουμε να μορφώσουμε και να διαπαιδαγωγήσουμε μια νέα γενεά που θα είναι σε θέση να δεχθή αυτήν την κληρονομίαν με φρεσκαρισμένο μυαλό και με άφροσισμένη καρδιά;

SCHARREFMANN

I

Από όλες τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες γύρω από την βελτίωσιν της Τέχνης της διδακτικής και της έννοιας της 'Αγωγής, μία τετρακτίς παραδειγματικών αξιωμάτων άντέσχε στο πέραςμα του χρόνου και πήρε αξίαν βασικής παιδαγωγικής ανατάσεως, όπως διακηρύσσει! ο Παιδαγωγός Scharrefmann.

Τα κατονομάζομεν:

1) 'Η ανάκαλψις των δημιουργικών δυνάμεων που έγκλείει το παιδί.

2) 'Η τάσις γύρω από κάποια έπιβεβλημένη προσοχή σχετικώς με τα φυσικά διαφέροντα του παιδιού και με την προσαρμογήν των προβλημάτων 'Αγωγής και διδασκαλίας προς τις ψυχικές και πνευματικές ανάγκες του παιδιού.

3) 'Η ανάγκη της μεταβολής των παλαιών προγραμμάτων, που είναι κατεσκευασμένα με έπιστημονική προοπτική, δηλαδή με κριτήρια που είναι ως μέτρα συγκρίσεως διά τους ειδικούς έπιστήμονας, αλλά δεν αποτελούν για το παιδί δεδομένα ανάγκης έσωτερικής, ούτε αυθορμήτου έπιθυμίας του προς παρακολούθησιν και κατανόησιν, εάν ληφθί ύπ' όψει ότι το υλικόν των παλαιών Προγραμμάτων έξυπηρετεί το σύστημα της έπιστημονικής συγκροτήσεως, όχι όμως τα διαφέροντα του παιδιού, και

4) 'Η ιδέα της Στενώτερης Πατρίδος ως του πιο μεγαλειώδους μορφωτικού αξιώματος.

1) SCHARREFMANN, GOLDENE HEIMAT, HAMBURG 1920, σελ. 11 και έφεξης.

Από τα τέσσερα αυτά βασικά αξιώματα, επιλέγει ο Scharrelmann — τα μὲν πρώτα τρία είναι επί μέρους πνευματικά ρεύματα, το τέταρτον όμως, δηλαδή ή ιδέα της Στενώτερης Πατρίδος, είναι ή μεγάλη θάλασσα εις την όποιαν εισβάλλουν και χύνονται όλα.

Γι' αυτό κάθε σχολική μεταρρύθμισις που δεν σεβάστηκε τα τέσσερα αυτά βασικά αξιώματα άργα ή γρήγορα είναι προωρισμένη να πέση σε άφάνεια και σε παρακμή.

Και τώρα ας έλθωμε στο πνεύμα της εργασίας των αντιπροσώπων του παλαιοῦ σχολείου, ή σκιαγράφησις του όποιου, στις γενικές του γραμμές, θα μάς έπιτρέψη την εισβολή εις την ατμόσφαιραν των σχολικών καινούργιων μεθόδων διδασκαλίας και 'Αγωγής.

II

Το παλιό Σχολείο δεν ενδιαφέρεται για την διάγνωσιν της ξεχωριστής πνευματικής και ψυχικής ιδιοσυστάσις του παιδιού.

Τα δελτία 'Ατομικότητος των παιδιών είναι άγνωστα και μονάχα ή περίφημος βαθμολογία έν συγκινητική αποθεώσει.

'Η κυριαρχική θέση του δασκάλου έναντι των παιδιών, αποδιώχνει το αίσθημα της εξασφαλίσεως της έμπιστοσύνης των παιδιών, ώστε να παρασχεθί στον δάσκαλο ή εύκαιρία να γνωρίση τί σκέπτονται τα παιδιά, πώς σκέπτονται και ποιές είναι αι άπώτερες ένδόμυχες έπιθυμίες τους.

Μονάχα από την στιγμή που ή Τάξις — όπως σωστά παρατηρεί? ο Scharrelmann — θα πεισθί με το ένστικτον το παιδικόν πώς πρέπει όλα να τα λέγει στο δάσκαλό της πώς πρέπει να κουβεντιάζη μαζί του για όλα, μονάχα δηλαδή, από την στιγμή που ή Τάξις θα πεισθί και θα είναι βεβαία πώς ο δάσκαλος της έχει την ίδια κατανόηση και αγάπη τόσο για όλα τα

2) SCHARREEMANN, Αιτόθι σελ. 12.

Το μεγαλύτερο έκδοτικό γεγονός του 1967
ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

«Νέα Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια»

24 τόμοι—Σχήμα Μέγα—Σελ. 20.000—Γλώσσα Δημοτική
Κυκλοφορεί σε έκδομαδια τεύχη για να την αποκτήση ολόκληρος ο Έλληνικός Λαός. Συμπληρώθηκε ο Α' τόμος της Ν.Ε.Ε.

σφάλματα και τις παιδικές ατέλειες, όσον και για όλες τις άφθογες έκδηλώσεις της, μονάχα τότε ή Τάξη προσφέρει στον δάσκαλο την δυνατότητα να γνωρίσει βαθειά την παιδική ψυχή και να την μορφώσει με τὸ μέτρον τῆς παιδικότητος και με την δημιουργίαν μιᾶς ἀπαραιτήτου ἐλευθερίας σχετικᾶ με την διδασκαλίαν και την Ἀγωγήν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παλαιοῦ Σχολείου παρατηρεῖ ὁ Scharrelmann — ὀλοκληρώνοντας και τὰς περὶ Ἀγωγῆς και διδακτικῆς μεθόδου ἀπόψεις του — θέλουν νὰ ὑποβάλουν σὲ ἔλεγχον και σὲ συστηματικὴ παρακολούθησιν ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ παιδιοῦ με τὸ σύστημα τῶν διαταγῶν τῆς ἐπιτηρήσεως, τῆς τιμωρίας και γενικᾶ τοῦ τορπιλλισμοῦ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἐλευθερίας γύρω ἀπὸ την διδασκαλίαν και την Ἀγωγήν ἐνὸς ἀξιώματος δηλαδὴ τοῦ ὁποίου ἡ ἐφαρμογὴ με τὸ ἐπιβεβλημένον Παιδαγωγικὸν Τάκτ, ἐπέτρεψε εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ νέου Σχολείου, ὅχι μονάχα νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ αἶσθημα τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ και νὰ προωθήσουν σὲ ζηλευτὸ βαθμὸ την ἐκτίλιξιν τῶν δημιουργικῶν τῶν δυνάμεων.

Γιὰ νὰ γίνῃ δὲ περισσότερον ἀντιληπτὸν ἡ μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων ἀποψις, σχετικᾶ με τὸ ζήτημα τοῦ καταναγκασμοῦ ἢ ἀντιθέτως τῆς ἐλευθερίας εἰς τὸ μεθοδολογικὸν πρόβλημα, ἐντοπίζομεν τὰς περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος τῆς ἐποπτείας ἀντιλήψεις εἰς συγκεκριμένον παράδειγμα καλλιεργουμένης μορφῆς ἐποπτείας κατὰ την διδασκαλίαν τῶν Φυσιολογικῶν μαθημάτων.

III

Οἱ τοῦ παλαιοῦ Σχολείου ἀντιπρόσωποι καθωδήγησαν τὸ παιδί εἰς ἐποπτικὰ παρατηρήσεις ἀναγκάζοντες αὐτό, οἱ τοῦ νεωτέρου ὁμῶς Σχολείου ἀντιπρόσωποι ἀντιτάσσουσιν και χρησιμοποιοῦν την ἐλευθερίαν, και την ἐλεύθερον ἀπὸ ἐσωτερικῆς παρόρμησης τοῦ παιδιοῦ, ἐκπηγάζουσιν ἀποψιν, δηλαδὴ την μορφήν τῆς πνευματικῆς συνεργασίας μεταξὺ διδάσκοντος και μαθητῶν κατὰ την διδασκαλίαν.

Μὲ ἄλλα λόγια και διὰ νὰ ἐκφραστοῦμε ἐπὶ τὸ παιδαγωγικώτερον.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ νέου Σχολείου θέ-

λουν την ἐννοιαν τῆς ἐποπτείας νὰ την ἐπεκτείνουν και νὰ τῆς προσδώσουν κάποιον βάθος, ἐφ' ὅσον ἐπιζητοῦν νὰ ἰσχυροποιήσουν και νὰ καλλιεργήσουν ὅχι μονάχα την ἀπλῶς ἐξωτερικὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐποπτείαν — ὅπως οἱ τοῦ παλαιοῦ Σχολείου ἀντιπρόσωποι — ἀλλὰ και την ἐσωτερικὴν, δηλαδὴ την πνευματικοεποπτικὴν δυνατότητα.

Ἄλλ' ὥς ἔλθωμεν τώρα, κατόπιν τοῦ ἐπιβεβλημένου αὐτοῦ προεργαστικοῦ μεθολογικοῦ ἐντοπισμοῦ, σὲ κάποιο συγκεκριμένο παράδειγμα διδασκαλίας σὲ ὕλην τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας.

IV

Ἄς πάρωμεν ὡς παράδειγμα την διδακτικὴν μορφήν ἀπὸ ἀπόψεως ἐποπτικῆς γιὰ τὸν ἐχίνον (τὸν Σκαντζόχοιρον).

Ὁ δάσκαλος τοῦ παλαιοῦ Σχολείου ἐπιδεικνύοντας στὴν Τάξιν τὸν ἐχίνον λέγει: Κοιτάξτε τον παιδιά!

Παρατηρήσατε τώρα τό.. και τό.. Δηλαδὴ, σὲ κάθε ἐπὶ μέρους περίπτωσιν, πρέπει τὸ παιδί νὰ παρατηρῇ ἐκεῖνο πού ὁ δάσκαλος θεωρεῖ σκόπιμο και ὠφέλιμο.

Ἀλλὰ τὸ διαφέρων τοῦ παιδιοῦ δὲν καλύπτεται και δὲν ἐξισοῦται πάντοτε με τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ δασκάλου, δεδομένου ὅτι τὸ παιδί θὰ ἤθελε πολλὰς φορές κατὰ τελείως διάφορον τρόπον νὰ ἀντιδράσῃ εἰς τὸ ἀντικείμενον πού ἔχει μπροστά του, τόσον ὑπὸ νοητικὴν ὅσον και συναισθηματικὴν ἀποψιν.

Εἶναι δὲ γεγονὸς πὼς πολλὰς φορές ἐκεῖνο πού στον δάσκαλο φαίνεται ἀπαραίτητο και ἄξιο πρὸς μάθησιν, εἶναι γιὰ τὸ παιδί δευτερεύον, και ἀντιθέτως.

Ἐπιδεικνύοντας ἐπὶ παραδείγματι ὁ δάσκαλος τὸν ἐχίνον και ἀποτείνοντας την ἐρώτησιν στοὺς μαθητὰς σχετικᾶ με την μορφήν πού ἔχει τὸ σῶμα τοῦ ἐχίνου, ἔχει την ἀξίωσιν αἱ ἀπαντήσεις τῶν παιδιῶν νὰ εἶναι τέτοιες, ὥστε νὰ μαντεύσουν τί ἔχει ὁ δάσκαλος στὸ μυαλό του και νὰ συμφωνήσουν μαζί του, γιατί εἶναι ἀπαράδεκτοι ὅποιαδήποτε ἄλλαι παρορμήσεις πού τυχὸν θὰ ἤθελε ἀνακαλύψῃ τὸ παιδί.

Ἔτσι:

Διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐξελικτικῆς μορφῆς και ἐρωτήσεων τοῦ δασκάλου, και γενικᾶ με ὅλο τὸ παιγνίδι τῶν ἐρωτοαποκρί-

σεων, τὰ παιδιὰ ἀποκτοῦν κατὰ την ἐπιτυχὴ ἐκφρασίν³ τοῦ Scharrelmann, κάποιαν ὀκνηρίαν και βλακείαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀφυπνισθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἐποπτικὴ δυνατότης τῶν παιδιῶν.

V

Και γιὰ νὰ ὀλοκληρώσωμεν.

Μὲ την ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου τῆς ἐλευθερίας ἐσωτερικῆς πνευματικοεποπτικῆς δυνατότητος ἡ ὁποία ἀποτελεῖ παρέκκλινσιν ἀπὸ την σχηματοποιημένην μορφήν τῆς ἀναγκαστικῆς ἐποπτείας, αἱ σχέσεις τοῦ δασκάλου πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀποκτοῦν ἐλευθερίαν και φυσικότητα.

Ἐν συνεχείᾳ δέ:

Ὁ δάσκαλος πληροφορεῖται ἀπὸ τὰς ἀνακοινώσεις τῶν μαθητῶν τὰ ξεχωριστὰ τους διαφέροντα, ἡ δυνατότης τῆς κατανοήσεως ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν ἰσχυροποιεῖται και τὸ ὑπερσπουδαιότερον, ἡ εὐχαρίστησις και ἡ χαρὰ τῶν μαθητῶν γιὰ παρατήρησιν αὐξάνουν σὲ ἀνυπολόγιστον βαθμόν.

Ἐὰν δὲ ἀναλογισθῇ τις πὼς μιὰ Τάξις διδάσκει ἐπὶ 6 ἢ 8 συνεχῇ χρόνιᾳ κατὰ τὸν παραπάνω ἐκτεθέντα τρόπον, εἶναι εὐκὸλον νὰ κατανοήσῃ με πόσιν ζωντάνιαν και με πόσιν φρεσκάδα ἀντικρύζουν τὰ παιδιὰ την Ζωὴν, πόσιν διεισδυτικότητα ἀποκτᾶ τὸ βλέμμα τους, με πόσιν σαφήνειαν και ἐποπτικότητα ὀπλίζεται ἡ σκέψις των και με πόσιν ζηλευτὴν σταθερότητα ἰσχυροποιεῖται ἡ θέλησίς των.

VI

Ἐτελειώσαμεν...

Ἡ καλύτερα, ὥς τελειώσωμεν με κάποιαν προσωπικὴν ἐπίζησιν τοῦ Scharrelmann σχετικᾶ με την ἐπίδρασιν και ὑπὸ ἐποψιν Ἀγωγῆς, διὰ τῆς αὐστηρᾶς διεξαγωγῆς τοῦ ἀξιώματος τῆς ἐποπτείας.

Θυμάμαι, παρατηρεῖ⁴ ὁ Scharrelmann,

3) DAS GANZE FRAGEN = UND ANTWORTS PIEL MACHT DIE KINDER FAUL UND DUMM (SCHARRELMANN).

τὸν Δρ Förster τῆς Ζυρίχης, ὁ ὁποῖος γιὰ πρώτη φορά ἔδειξε κατὰ ὑπέροχον τρόπον, πὼς ἐνισχύοντας και ἐπηρεάζοντας τὰ παιδιὰ, χωρὶς ἀνούσιες ἠθικολογίες με τὶς ὑτιοῖες κεραυνοβολοῦνται συνήθως ἀπὸ τοὺς Γονεῖς και τοὺς δασκάλους των.

Ἐὰν θέλῃς — λέγει ὁ Δρ Förster — νὰ ἐνεργῇ τὸ παιδί σταθερά, δεῖξτου τελείως ἀντικειμενικᾶ τὸν τρόπον με τὸν ὁποῖον συμπεριφέρονται ἄλλοι ἄνθρωποι, με παραδείγματα καλὰ και με κακὰ και ὤφισε τὸ παιδί νὰ ἀποφασίσῃ μονάχου του.

Εἶναι ἡ καλύτερη μορφή τῆς ἠθικοποιήσεως ἀντὶ τῆς ἀνούσιας και ἀνόητης ἠθικολογίας διὰ προτροπῶν και παραινήσεων.

Και ἐπιλέγει ἤδη ὁ Scharrelmann, συνδυάζοντας τὶς ὡς ἄνω ἀπόψεις τοῦ Δρ Förster στὴν διδασκαλίαν.

Ἐπάρχει κάποιο παλὸν ἀξίωμα ὅτι κάθε διδασκαλία πρέπει νὰ ἐπιδρά και ὑπὸ ἐποψιν Ἀγωγῆς.

Και ἡ ἐπίδρασις αὐτὴ τῆς διδασκαλίας ὑπὸ ἐποψιν Ἀγωγῆς προσδιορίζεται και διὰ τῆς αὐστηρᾶς διεξαγωγῆς τοῦ ἀξιώματος τῆς ἐποπτείας.

Κάθε δηλαδὴ πρότασις πού δὲν ἐξαγγέλεται ἐποπτικᾶ ἀπὸ τὸν δάσκαλο, καταντᾶ στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ νὰ ἀπομνησθῇ σὰν κάποια φράση κοινὴ και τετριμμένη και συνεπὼς δὲν ἐρμηνεύει τίποτε στὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ.

Ἡ Παιδαγωγικὴ ἀπάντησις συνίσταται στὰ ἐξῆς:

Ἄσχι πολλὰς γνώσεις, ἀλλὰ περισσότερες δυνατότητες.

Ἄσχι πολὺ παντοπαλεῖον μνήμης, ἀλλὰ περισσότερη ζωντάνια, περισσότερη αὐτενέργεια, περισσότερη φρόνησις.

Ἄσχι πολλὸς πειθαναγκασμός, ἀλλὰ περισσότερη ἐλευθερία.

Ἄσχι πολλὴ ἐχθρότης ἐναντὶ τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ περισσότερη Ἀγάπη.

Μάλιστα...

Περισσότερη Ἀγάπη!

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ
Παιδαγωγός

γή. Ὁ ἄνθρωπος, πού κατακυριεύεται ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα του, δὲν ἀγαπᾷ μόνο καὶ ἐκτιμᾷ τὸ ἀτομικὸ του δημιούργημα, ἀλλὰ σέβεται καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἄλλου. Ἐτσι, τὸν ὑποδοχεῖ ἕμεσά ἢ καὶ ἄμεσα γιὰ τὴν προκοπή του. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ καλυτερεύουμε τὸν ἄνθρωπο, νὰ τὸν ἠθικοποιήσουμε, εἶναι νὰ τοῦ ἀσφαλισομε τὸ ἐπάγγελμα πού ἀπλόττα τὸν ἱκανοποιεῖ.

Τὶ ὀφείλομε στὴ μητέρα. Μὲ τίς νύξεις αὐτὲς πού δόθηκαν παρουσιάζονται ἡ μητέρα, παρ' ὅλο τὸν ἀσύγκριτο πλοῦτο της νὰ ἐργάζεται ἀρνητικὰ καὶ μόνο. Πολλά, πάρα πολλά ὅμως εἶναι ἐκεῖνα, πού ἀποδίδει, παρὰ τὴν μὴ ειδικὴ καλλιέργειά της. Δὲν γαλουχεῖ, συντηρεῖ καὶ φροντίζει σωματικὰ τὸν δημιουργούμενο ἄνθρωπο μόνο. Στὰ χέρια τῆς μητέρας θὰ βάλῃ καὶ τίς πνευματικὲς του βάσεις. Αὐτὴ, ἀφοῦ θὰ τοῦ ξυπνήσῃ τίς αἰσθήσεις, γιὰ νὰ ἀρχίσῃ νὰ βλέπῃ, νὰ ἀκούῃ... θὰ τοῦ μάθῃ νὰ βλέπῃ ὀρθά, νὰ ἀκούῃ τὰ πάντα ἀπὸ τὸ περιβάλλον του, μὲ τὴν ὁσφρησὴ, γεύσῃ καὶ ἀφή, νὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ διακρίνῃ τὸ κάθε τί. Στὸ ὄβουλο καὶ ὁμορφὸ χέρι θὰ δώσῃ μὲ τὴν ἀκαταπόνητη ἀσκηση τέτοια εὐκίνησις, τέτοια εὐαίσθησις, πού θὰ μπορῇ ἀπὸ κάθε ὕλικό, κάτι νὰ πλάσῃ. Ταυτόχρονα καὶ διαδοχικὰ, ἀνάλογα μὲ τὴν ὠριμότητα τοῦ παιδιοῦ, θὰ ἀσκήσῃ τὴν προσοχή, συνειρμικὴ ἱκανότητα, τὴ μνήμη, τὴ νοημοσύνη καὶ γενικὰ ὅλες τίς πνευματικὲς λειτουργίες του. Μὲ τὴ βοήθεια αὐτῶν θὰ σχηματίσῃ τὸν παιδικὸ του πρωτογενὴ πνευματικὸ κόσμο, πού ὅλο καὶ θὰ ἀπλώνῃ, ὅλο καὶ θὰ γίνεται πιο πολὺπλευρο, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοσιν τῆς μητέρας στὴν καλλιέργειά του. Ἐκεῖ ὅμως πού πραγματικὰ θαυματουργεῖ ἡ μητέρα εἶναι τὸ γλωσσικὸ πεδίο. Αὐτὴ ὁδηγεῖ τὸ παιδί καὶ τὸ ὑποδοχεῖ γιὰ νὰ φτάσῃ; ἀπὸ τὴν ἄφωτον ἐμβρυακὴ ζωὴ στὴν ἐμφωτον. Ἀπὸ τίς κραυγὲς - κλάμα, κλάμα - κραυγὲς στοὺς ἀφωνήεντους - ἐμφωνήεντους ἤχους. Ἀπὸ τίς ἀσύλλαδες στὶς ἐνσύλλαδες ἐκφωνήσεις. Ἀπὸ τίς ἁ - λέξεις στὶς ἑν - λέξεις γλωσσικὲς ἀπομιμήσεις. Τέλος, ἀπὸ τίς χωρὶς νόημα λέξεις τὸ βοήθα νὰ φτάσῃ στὶς λέξεις μὲ νόημα. Ἐτσι θὰ συγκροτήσῃ τὴν παιδικὴ του γλώσσα. Δὲν σταματᾷ ὁ ἀγὼνας τῆς ἐδῶ. Ἡ γλώσσα ἡ παιδικὴ πρέπει νὰ πλουτιστῇ σιγά - σιγά, νὰ ξεκαθαριστῇ ἀπὸ ὅ,τι πρωτόγονο, παιδικό. Πρέπει νὰ ἀποχτήσῃ εὐκαμψία. Πρέπει νὰ πάρῃ πλοκή. Νὰ γίνῃ πολὺμορφη. Τότε μόνο θὰ μπορῇ νὰ ἐκφράξῃ ὅλες τίς ἐπιθυμίες, τίς ἀνάγκες, τίς σκέψεις στοὺς ἄλλους καὶ νὰ εἶναι κατανοητὴ. Μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς αὐτῆς ἀνεβάζει ἡ μητέρα τὸ ἀλλοτὸ νήπιο στὸν ἄνθρωπο. Ἐλευθερώνει τὸ παιδί τὸ ἀπὸ τὸ ζωϊκὸ βασίλειο καὶ τὸ φέρνει ὀλόσις στὸ ἀνθρώπινο. Γιατὶ ἡ ἀνθρώπινη γλώσσα εἶναι ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ πού χωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ ζῶα. Ἡ δύναμις τῆς φαντασίας, μαζί μὲ τίς ἄλλες πνευματικὲς ἱκανότητες, τὸν ἐφέρει στὴν κατάκτησιν αὐτῆς, στὸ ἀνθρώπινο ἀνέβασμα.

Δὲν τελειώνει ἐδῶ τὸ ἔργο τῆς μητέρας. Θὰ μάθῃ τὸ παιδί στὴν καθαρότητα, στὴν τάξη... Μὲ τὴ συχνὴ δὲ ἐπανάληψη θὰ δημιουργήσῃ συνήθειες, πού θὰ τὸ συνοδεύουν σὲ ὅλη τὴ ζωὴ του. Ἀκόμη, μὲ τὴν ἀλύγιστη ἐπιμονὴ τῆς γιὰ ἀκρίβεια, εὐθύτητα, δημιουργεῖ χαρακτηριστὴ ἄλλο τόσο «ἀλύγιστον» μπουστὰ στὸ κάθε τί. Σὰν ἐπιστέγασμα δὲ κατόρθωσε ἡ μητέρα, παρ' ὅλο τὸ ὑπερφορτωμένο, πολυσύνθετο, πολὺπλοκο, ἀποπνικτικὸ περιβάλλον, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀτομικὸ τοῦ παιδιοῦ περιβάλλον, πού εἶναι ἀνάλογο μὲ τὴν πνευματικὴ του ἱκανότητα καὶ τίς ἀνάγκες του. Σ' αὐτὸ θὰ βρίσκεται ὅ,τι θὰ τοῦ ἐπιτρέπῃ νὰ τὸ δοκιμάσῃ καὶ νὰ δοκιμάζεται ἀπὸ αὐτό. Ἐδῶ δὲν χωρᾷ ἡ πολυτέλεια, δὲν ἔχουν θέση τὰ κομψοτεχνήματα, τὰ εὐθραστα ἀντικείμενα, ὁλος ὁ μηχανικὸς πλοῦτος μιᾶς κατοικίας. Στὴν ἀνάγκη του νὰ διαλύῃ τὰ πάντα, γιὰ νὰ μάθῃ, θὰ τὰ ἀχρηστέψῃ σὰν τέτοια. Θὰ γίνουν ὕλικά γιὰ τὸ παιδί, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὰ δικά του, μὲ τὴν ἀτομικὴ του παιδικὴ σφραγίδα.

Ἀπὸ τίς νύξεις αὐτὲς διαφαίνεται πόσα μᾶς δίνει ἡ μητέρα, παρ' ὅλη τὴν ἄγνοιά της. Κράτησε καὶ κρατᾷ τὴν ἀνθρώπινη ἀνοδο ὁλόκληρη. Ἐβᾶλε καὶ βάζει τὰ θεμέλια γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη πνευματικὴ δημιουργία. Ἀνέβασε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ πρωτόγονο βασίλειο, ὅπου φυτοζωοῦσε, στὸν ἄνθρωπο τῆς ἀδέσμευτης δημιουργικῆς φαντασίας, τῆς διανοητικῆς, τῆς ἐφευρετικῆς ἐργασίας. Τί θὰ μᾶς ἔδινε ἀκόμη, ἂν θὰ τὴν πρόσεχε τὸ παιδί της καὶ ἡ κοινὴ, πού ὀλόσις ἀπὸ τὰ χέρια της βγαίνει. Ἄν θὰ καλλιερгоῦσε τοὺς ἀφταστούς θησαυροὺς της, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν καρδιά της μὲ τὸ Νοῦ (Λόγο) ὅπως τόσο ἐπιτακτικὰ μᾶς ζητᾷ ἕνας Pestalozzi! Τότε, δὲν θὰ ἀργοῦσε, μετουσιώνοντας τὸν ἑαυτὸ της, σὰν «Μάνα» πιά, νὰ καθαγιάζῃ τὸ «Ἔργο της καὶ νὰ τὸ φέρνῃ ὅλο καὶ πιο κοντὰ στὸ Δημιουργό της!

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἡ οἰκογένεια καλλιερгоεῖ τὸ παιδί ὡς τὸ σημεῖο πού οἱ δυνάμεις τῆς ἐπαρκούν. Γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου της τὸ ἐμπιστεύεται σὲ ἕνα κοινωνικὸν ὄργανισμὸ, πού ὀνομάστηκε Σχολεῖο. Αὐτό, ὅπως καὶ ἡ οἰκογένεια, καλλιερгоεῖ τὸ παιδί πολὺπλευρα. Ἐξοκολοθεῖ νὰ τροφοδοτῇ τίς αἰσθήσεις του μὲ ἄφθονο ἐξυπηρετικὸ ὕλικό. Γυμνάζει τὸ σῶμα, γιὰ νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὸν ὄργανισμὸ. Τοῦ ἐξασφαλίζει ὅσο γίνεται πιο ὕγιεινὲς συνθήκες, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἕνα ἄρτιο περιβάλλον διαμονῆς. Μὲ τὸ παιχνίδι τὸ ψυχαγωγεῖ, ἐνὸς παράλληλα ἐπιδρᾷ σὲ ὁλόκληρη τὴν ὄντοτήτά του. Πιο πολὺ ὅμως φροντίζει νὰ ἐνισχύσῃ ὅλες τίς πνευματικὲς λειτουργίες τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ τίς ὠθήσῃ στὴν πιο δυνατὴ ἐξέλιξιν.

Ἐνὸς φαινομενικὰ παρουσιάζεται μιὰ ὁλόκληρη ὁμοιότητα στὸ ἔργο, πού ἐπιτελεῖ ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ σχολεῖο, στὴν πραγματικότητα

ὑπάρχει βασικὴ διαφορὰ. Ἡ οἰκογένεια ὁδηγεῖ καὶ βοηθᾷ τὸ παιδί πιο πολὺ ἀπὸ τὸ ἐνστικτο καὶ τὴ διαίθησιν, χωρὶς δηλαδὴ ἕναν αὐστηρὰ καθορισμένον ἐνσυνείδητο σκοπὸ. Ἀντίθετα, τὸ σχολεῖο ἔχει πάντα σὲ ὅλες τίς λεπτομέρειές του μελετημένον καὶ αὐστηρὰ καθορισμένον σκοπὸ. Βαδίζει μὲ ἐνσυνείδητο σκοπὸ. Γνωρίζει ποῖο πρέπει νὰ εἶναι τὸ τελικὸ τέρμα τῆς ἐργασίας. Γνωρίζει πῶς θὰ ἐργαστῇ, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ. Γνωρίζει μὲ ποιά μέσα θὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Γι' αὐτὸ καὶ μιλάμε ἐδῶ γιὰ ἐνσυνείδητη ἀγωγή. Ἐπειδὴ δὲ κάποιος ἄλλος τὴν παρέχει — ὁ δάσκαλος — γι' αὐτὸ θὰ τὴν ὀνομάσουμε ἐνσυνείδητη ἐτεροαγωγή.

Ἰστορικὴ ἀνασκόπησις. Μὲ τὴ σύστασιν τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἀρχίζει καὶ ἡ «διδασχὴ». Στὴν πρωταρχικὴ της μορφῇ δὲν μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ ἐνσυνείδητη. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος σὰν ἄτομο, ἔτσι καὶ ἡ κοινὴνία ἐπρεπε νὰ διατρέξῃ πολλὰ στάδια γιὰ νὰ ἐνηλικωθῇ πνευματικὰ. Σὰν τὸ πιο ἀρχέγονο πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ στάδιο τῶν κυνηγῶν καὶ ψαράδων. Σ' αὐτὸ λείπει ὁ ἐνσυνείδητος σκοπὸς καὶ στριβίεται στὸ ἐνστικτο καὶ τὴ μίμησιν. Ἀκολουθεῖ τὸ στάδιο τῶν ζωομερῶν, στὸ ὁποῖο, μαζί μὲ τὸ ἐνστικτο καὶ τὴ μίμησιν, ἡ πιο πλούσια ἐμπειρία, μηχανικὴ ἀκόμη, θὰ κατευθύνῃ τὴ διδασχὴ. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς γεωργίας δὲ δώσῃ καὶ ἄλλη μορφή στὴ διδασχὴ. Μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ νοῦ γιὰ κάποια ἀνακάλυψιν ὁδηγεῖται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ μὴ ἐνσυνείδητη διδασχὴ σὲ μιὰ πιο λίγο ἀσύνειδη, στὴν προεσυνείδητη. Σὰν κύριο γινώσκισμα γιὰ τὴν πρωταρχικὴν γένεσιν τοῦ σχολείου, πού ἐξελισσόμενο θὰ φτάσῃ στὴ σημερινὴ του μορφή, θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ὁργανικὴ διάρθρωσίς του μὲ τὸ σκοπὸ νὰ δώσῃ μιὰ προγραμματισμένη διδασχὴ. Στὸ στάδιο αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ἀποδεσμεύεται ἀπὸ τὸν πνευματικὸ λήθαργο. Ξεφεύγει ἀπὸ τὰ δεσμά, στὰ ὁποῖα ἡ μίμησις καὶ ἡ μηχανικὴ ἐμπειρία τὸν κρατοῦσαν. Νοημοσύνη καὶ φαντασία θὰ συνεργαστοῦν τώρα μὲ τίς ὑπόλοιπες πνευματικὲς δυνάμεις, γιὰ νὰ ὁδηγηθῇ ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀνακάλυψιν. Αὐτὴ θὰ τὸν φέρῃ καὶ στὸν ἐνσυνείδητο σκοπὸ τῆς διδασχῆς. Θὰ τοῦ χάρισῃ τὸ σχολεῖο στὴν πρωταρχικὴ του μορφή. Δὲν ἔσται ἡ ἀποψη, πῶς τὸ σχολεῖο στὴν ἀρχικὴ του μορφή πρέπει νὰ συμπεσῇ μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς γραφῆς (L. Froese), ἡ ὁποία χρονολογεῖται περὶ τὸ τέλος τῆς 4ης χιλ. π.Χ. Ἡ προφορικὴ διδασχὴ θὰ ἐπρεπε νὰ εἶναι γιὰ πολὺ καιρὸ, πρὶν ἀνακαλυφθῇ ἡ γραφή, στὸ πρωτόγονο αὐτὸ σχολεῖο. Ὅπως θὰ ἐπρεπε εὐκαιρικὰ — χωρὶς πρόγραμμα — καὶ τὸν ἐπαγγελματικὸν δάσκαλο, νὰ γινόνταν ἡ διδασχὴ. Μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς γραφῆς παύει ἡ διδασχὴ τὴ μορφή σχολείου μὲ ἀνάγνωσιν καὶ γραφή. Ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, πού προέρχονται ἀπὸ τὴν 3η π.Χ. χιλιετηρίδα μιλοῦν γιὰ «τρόπος διδασχῆς» — «περιεχόμενον». Τὸ πιο ὀνομαστὸ δὲ εἶναι τὸ «Συνωμερικὸ μαθηματικὸ βιβλίον» (περὶ τὰ 2 χιλ. χρόνια π.Χ.). Θὰ βραδύνῃ ὅμως πολὺ ἀκόμη ἡ σποραδικὴ

καὶ εὐκαιρίας διδασχὴ, ἡ ἀσυστηματοποίητη καὶ καταμερισμένη, νὰ πάρῃ μιὰ παραπλήσια μορφή τῆς σημερινῆς. Οἱ Ὀμηρικοὶ καὶ οἱ χρόνοι τοῦ Ἡσιόδου, πιο πολὺ ὅμως οἱ Προσωκρατικοὶ θὰ προετοιμάσουν στοὺς: Σωκράτη — Πλάτωνα — Ἀριστοτέλη τὸ κλίμα, γιὰ νὰ ὁδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτῇ. Γιὰ τὸν Πλάτωνα, πού πρώτος ἔκαμε χρῆσιν τοῦ ὅρου Ἀγωγή, ἡ καλὴ ἀγωγή, καὶ μόνο αὐτὴ, τελειοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τὴν ἀποχὴ αὐτὴ ἀρχίζει ἡ συστηματικὴ ἐνσυνείδητη ἀγωγή. Ἀρχίζει ἡ συστηματικὴ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου, σωματικὰ καὶ πνευματικὰ, γιὰ νὰ γίνῃ ὅπως τὸν ἤθελαν τότε ὡραῖος στὸ σῶμα καὶ καλὸς στὴν ψυχὴ ἄνθρωπος. Οἱ Ρωμαῖοι ἀκολουθοῦν τοὺς Ἑλληνας στὴν ἀγωγή τῶν νέων καὶ γίνονται οἱ φορεῖς, γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ὁ σκοπὸς τῆς καλοκαγαθίας καὶ στὴν ὑπόλοιπὴ Εὐρώπῃ. Στούς μεσαιωνικοὺς χρόνους παύει ἡ ἀγωγή νὰ εἶναι ἀνθρωποκεντρικὴ. Ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ δὲν εἶναι τώρα αὐτοσκοπός. Ἡ ἀνθρώπινη σκέψιν πρέπει νὰ στρέφεται πρὸς τὸν οὐρανόν. Ἡ τελειοποίησις ἀποδίδεται στὴν ἀπόκτησιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν Ἀναγέννησιν ἐπικρατεῖ καὶ πάλι ἡ ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις. Ἐπίμονα ἐπιζητεῖται νὰ καλλιεργεῖται ἡ σκέψιν καὶ ὄχι ἡ μηχανικὴ μάθησις, ὅπως γινόνταν καὶ κατὰ τὸν μεσαιῶνα στὰ μοναστήρια. Ὁ Rousseau καὶ ὁ Pestalozzi, σὰν θεωρητικὸς ὁ πρώτος, ὁ δεύτερος σὰν ἄνθρωπος πού ἔζησε ὅσο ἐλάχιστοι τὸ λαϊκὸ σχολεῖο, συντελοῦν γιὰ νὰ βρῇ τὸν σημερινὸ του δρόμον τὸ σχολεῖο. Μὲ ἀνάλογο στὴν παιδικὴ φύσιν περιβάλλον, μακριὰ ἀπὸ τὴν κοινὴν καὶ ἐλεύθερο, νὰ μορφώνεται τὸ παιδί, ζητᾷ ὁ Rousseau. 3ῃ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴ χαρὰ, ζητᾷ ὁ Pestalozzi, νὰ μορφώσῃ: νοῦ - χέρι - καὶ καρδιά. Οἱ σκέψεις αὐτὲς κατευθύνουν καὶ σήμερα, ἕμεσά ἢ ἄμεσα τὸ σχολεῖο, στὶς γενικὲς, βασικὲς του ἀρχές. Εἶναι δὲ οἱ κύριοι φορεῖς του: ὁ Kerschensteiner (1854—1932), ὁ Dewey (1859—1952), Claparède (1873—1940), ὁ Spranger (1882—1965), ὁ Flitner (1889) κ.ά. Οἱ τρεῖς πρώτοι, κύριοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Σχολείου ἐργασίας θέτουν σὰν βασικὸ ἀξίωμα τῆς παιδείας: τὸ παιδί αὐτενεργῶντας νὰ κατακτῇ τὸ περιβάλλον τοῦ καὶ νὰ αὐτομορφώνεται. Οἱ τελευταῖοι τονίζουν ὅτι πρωταρχικὸ χρέος τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ ἐξασφαλίσῃ στὸν τροφίμον βασικὴ μόρφωσις. Μὲ αὐτενεργίαν καὶ αὐτοεξέταση, κατὰ τὸ Σωκρατικὸ ὑπόδειγμα, νὰ ὑψώνεται ὁ ἄνθρωπος σὲ ἐλεύθερη ἠθικὴ προσωπικότητα. Ἡ κεντρικὴ ἐπιδίωξις καὶ στὶς δυὸ κατευθύνσεις εἶναι νὰ ἀποδεσμευθῇ ὁ τρόφιμος κατὰ τὴν μόρφωσίν του. Νὰ σπάσουν τὰ ἐφιαλτικὰ δεσμά τοῦ παθητικοῦ συνειρμοῦ. Ἡ ἐρευνα, ἡ αὐτοερευνα, ἡ δράσις, ἡ αὐτενεργία νὰ ὁδηγῶν τὸ παιδί στὰ προβλήματα τοῦ κόσμου, πού τὸ περιβάλλει, νὰ βρῇ τὴν λύσιν τῶν δικῶν του καὶ ὄχι νὰ τίς παίρνῃ ἀπὸ ἄλλους.

Μιὰ συγκριτικὴ ματιὰ στὸν ἄνθρωπον

ρεία του σχολείου θα μάς πείσει πώς η ανθρωπότητα έχει ακολουθήσει σχεδόν τον ίδιο δρόμο που ακολουθούσε ο άνθρωπος σαν άτομο για την πνευματική του άνοδο. Το ανθρώπινο γένος ξεκίνησε από τον πνευματικό λήθαργο των ψαράδων και κυνηγών, όπως ο άνθρωπος από το ημίφωτο της νηπιακής του ηλικίας. Διαδοχικά δέ, ύστερα από «πειραματισμό» και

Ἀνθρώπινο
Γένος
Ἀντί-
στοιχ.
Πνευματ.
Ἰκανότητες

α) Πνευμ. λή-
θαργος κυνη-
γών και ψα-
ράδων
β) Ἡλικία
τῶν ζωημε-
τῶν
γ) Ἡλικία
γεωργῶν
δ) Ἡλικία
Γραφῆς -
Μαθημα-
κῶν
ε) Ἡλικία
Ἑλληνικῆς
Ἀγωγῆς
στ) Ἡλικία
σημερινή

Ἐνστικτο
- Μίμηση
Συνειρμι-
κή Ἰκα-
νότητα -
Ἐμπειρία
Νοημο-
σύνη
Φαντα-
σία
Κριτική
Ἰκανό-
τητα
Ἐφευρε-
κή Ἰκανό-
τητα

την ἐμπειρία τῶσαν καὶ τῶσαν αἰῶνων, ἔφτα-
σαν καὶ οἱ δυὸ στὸ σημερινὸ ἀνθρώπου τους.
Ἡ σύγκριση αὐτῆς μᾶς αἰσθηματοποιεῖ
ἐναργέστατα τὸν παραλληλισμὸ. Αὐτονόητο,
πὼς δὲν μποροῦν νὰ συμπεφτουν ἀπόλυτα καὶ
οὐσιαστικὰ τὰ δῆματά μας. Γιὰ περισσότερη
ἐνάργεια παραθέτομε τὸν συγκριτικὸ αὐτὸν
πίνακα:

Ἀνθρώπος

Πνευματικὸ ἡμί-
φως νηπιακῆς
ἡλικίας

Προ-παιδική
ἡλικία

Παιδική
ἡλικία
Ἑφηβική
ἡλικία

Ἀνδρική
ἡλικία

«Προχωρημένη»
ἡλικία

Οἱ ἀναφερόμενες σὰν ἀντίστοιχες στὴν κάθε
ἡλικία πνευματικὲς ἰκανότητες δὲν σημαίνει
πὼς τότε πρωτοδημιουργοῦνται, ἀλλὰ στὴ
χρονικὴ αὐτὴ περιόδῳ, σὲ ὠριμότητα πιά, κά-
νουν ἐπιβλητικὴ τὴν ἐμφάνισή τους. Δόθηκαν
σὰν καταβολὲς ἀρχικά, ὅπως καὶ τὰ σωματικὰ
ὄργανα (μάτι, χέρι...) καὶ ὕστερα ἀπὸ πολ-
λὰ στάδια στὴν ἐξέλιξή τους, φτάνουν σὲ ἄν-
θιση καὶ ἀνάλογη καρποφορία.

Ἀπὸ τὴν ἐξελικτικὴ πορεία τοῦ σχολείου
ἀναπηδῶν ὡς θέματα, πού πρέπει νὰ ἐρευνη-
θοῦν: α) Τί ἐπιδίδκει τὸ σχολεῖο; (Σκοπὸς
Ἀγωγῆς), β) πὼς ἐπιδίδκει νὰ τὸ ἐπιτύχῃ;
(Μέθοδος Ἀγωγῆς) καὶ γ) Μὲ ποιά μέσα ἐ-
πιδίδκει τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ; «Μέσα Ἀ-
γωγῆς».

Σ κ ο π ὅ ς ἄ γ ω γ ῆ ς. Ἀπὸ τότε πού
ἐνσυνειδήτῳ ἄρχισε τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς, ἔ-
χουν τεθῇ πολλοὶ σκοποί. Ἀνάλογα μὲ τὴν
ψυχρὸν ἔσθλη, τὰ ἰδανικά κάθε λαοῦ, ἀνάλογα
μὲ τὴς πολιτειακῆς κατευθύνσεις, τὴς φιλοσοφι-
κῆς θέσεως πού ἐπικράτησαν κατὰ τὴς διάφο-
ρες ἐποχές, ἦταν καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς.
Ἡ Ἀθηναϊκὴ κοινωνία θέτει σὰν σκοπὸ αὐ-
τὸν τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο. Τὸν ἄνθρωπο ὅμως
σὰν ἰδέα, ὄχι σὰν ἄτομο. Ὁ ἀνθρωπιστικὸς
τῆς σκοπὸς ἀποβλέπει νὰ κἀνῃ τὸν ἄνθρωπο
«καλὸν κάγαθόν». Τὸ ἰδεώδες τῆς «καλοκαγα-
θίας» ἦταν ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς στὴν
ἀρχαία Ἀθήνα. Ἡ ἀρμονικὴ διάπλαση τοῦ

σώματος (σωματικὴ ἀγωγή καὶ ὁμορφιά) σὲ
συνδυασμὸ μὲ τὴν συμμετρικὴ πνευματικὴ καλλι-
έργεια δηλ. τὸ «νοῦς ὑγιὲς ἐν σώματι ὑγιεῖ»,
νὰ ποιοὺς ἦταν τελικὸς σκοπὸς τῆς Ἀθηναϊ-
κῆς ἀγωγῆς. Ἀντίθετα ἡ Σπάρτη ἀποβλέπει
μὲ τὴν ἀγωγή τῆς νὰ δώσῃ καλούς, γενναίους
καὶ ἀφοσιωμένους στὴν πολιτεία στρατιῶτες,
πού νὰ μποροῦν σὲ κάθε περίπτωσιν νὰ ἀμυν-
θοῦν γιὰ τὸ πάτριον ἔδαφος, ἀλλὰ καὶ νὰ κά-
νουν νικηφόρους, ἐπιθετικούς πολέμους, ἂν ἡ
πολιτεία τοὺς τὸ ζητοῦσε. Σὲ ἄλλες ἐποχές,
ἐπικράτησε τὸ θρησκευτικὸ ἢ τὸ καλαιοθητι-
κὸ ἢ τὸ ὑλιστικὸ ἰδανικόν. Ἀνάλογος ἦταν τό-
τε καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς.

Ἐπειδὴ ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, ἀναφο-
ρικὰ μὲ τὴν θέσιν τοῦ σκοποῦ, περιέρχεται σὲ
δυσκολὴ θέσιν ἀπὸ τὴς ἀντικρουόμενες ἀπόψεις
τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων, τὴς τάσεως τῶν πο-
λιτικῶν ρευμάτων, τὴς θέσεως τῶν φιλοσοφικῶν
σχολῶν, ἐπιβάλλεται νὰ κρατηθῇ ἔξω ἀπὸ τὴς
ἐρίδες. Ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ διατύπω-
σε σχετικὰ ὁ Kant τὴν θέσιν του: «Ἡ Παιδα-
γωγικὴ ἔχει νὰ κἀνῃ τὴν «ἐπιχείρησιν»
(Geschäft) τῆς καὶ μόνο». Σύμφωνα μὲ τὸν
Πλάτωνα: Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ ὀδη-
γήσῃ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ἐπίδρασή της νὰ γί-
νῃ ἄνθρωπος. Ὁ Pestalozzi, ἐμπειρασμένος
ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ζητᾷ μὲ τὴν ἀγωγή τὸν ἐξ-
ανθρωπισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Σὲ ἄλλη δὲ παι-
δαγωγικὴ ἐξαρσὴ του βλέπει τὴν ἀγωγή σὰν

βοήθεια γιὰ αὐτοβοήθεια.

Μὲ τὴν ἱστορικὴ ἐπισκόπηση τῆς ἐξελικτι-
κῆς πορείας τῆς ἀγωγῆς, διαπιστώθηκε πὼς
τόσο ἡ ἀτομικὴ τοῦ ἀνθρώπου ὅσο καὶ ἡ ὁμα-
δική — τῶν ἀνθρώπων σὰν σύνολο, τοῦ Λαοῦ
— ἄρχισε ἀπὸ τὴν μὴ συνειδητὴ αὐτοαγωγή.
Ἀπὸ αὐτὴ περνᾷ στὴν προευνσυνειδητὴ ἑτερο-
αγωγή καὶ φτάνει στὴν «συνειδητὴ ἑτεροαγω-
γή». Μὲ ἄλλα λόγια, ἐξελικτικὸ ἔργο καὶ σκο-
πὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι, βοηθώντας τὸ ἐξελισ-
σόμενο ἄτομο ἢ Λαόν, νὰ τοὺς ἐξασφαλίζει τε-
λικὰ τέτοια ὠριμότητα, ὥστε μόνοι τοὺς, ἄτο-
μο ἢ Λαός, νὰ συνεχίζουν τὴν ἀγωγή, πού πῆ-
ραν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐτσι, φτάνουν στὴν ἐν-
συνειδητὴ αὐτοαγωγή. Χρέος, λοιπὸν καὶ σκο-
πὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι μὲ τὴν βοήθειά της νὰ
ἐξασφαλίζεται ἡ αὐτοαγωγή ἡ ἐνσυνειδητὴ,
τόσο στὸ ἄτομο ὅσο καὶ στὸ Λαόν. Μὲ τὴν γε-
νετικὴ αὐτὴ θέσιν, ἀναφορικὰ μὲ τὸν σκοπὸ,
ἀντικρύζεται ὁ ἄνθρωπος σὰν στόχος τῆς ἀ-
γωγῆς ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισή του στὴ ζωὴ
μέχρι τὴν ἡμέρα. πού θὰ εἶναι σὲ θέσιν νὰ αὐ-
τοκαλλιεργεῖται. Θὰ παραλάβῃ τὸν τρόφιμο
ἀπὸ τὴ μὴ συνειδητὴ αὐτοαγωγή του, καὶ βο-
ηθώντας τόν, θὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴ συνειδητὴ
αὐτοαγωγή.

Ἐπειδὴ ἡ ἀγωγή γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος,
πού πάντα πρέπει νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ πνευματι-
κά του ὅρια, δὲν παύει ποτέ, ὅπως τόσο δι-
δακτικά τὸ ἔχει διατυπώσει ὁ Σωκράτης «ἐν
οἷδᾳ ὅτι οὐδὲν οἶδᾳ» (ἐνᾷ γνωρίζω, πὼς τί-
ποτε δὲν γνωρίζω), γι' αὐτό, ὅταν μιλάμε γιὰ
ἀγωγή δὲν εἶναι δυνατό νὰ ὑπονοοῦμε μόνο
τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν καὶ νέων. Στὴ γενι-
κῇ τῆς ἐννοια ἐπιβάλλεται νὰ σημαίνει καὶ τὴ
μόρφωση τῶν ἡλικιωμένων. Μὲ τὴ σημασία αὐ-
τὴ τὰ ὅρια τῆς ἀγωγῆς δὲν περιορίζονται στὴν
ἐπὶ τάσιν της, ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐπαγγελμα-
τικὴ μόρφωση. Παράλληλα μὲ αὐτὴ ἐπιβάλλε-
ται νὰ ἐπαυξάνεται ἡ γενικὴ ἀνθρωπιστικὴ
μόρφωση.

Σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς,
τὸ κάθε ἄτομο τῆς κοινωνίας μὲ τὴν αὐτοαγω-
γὴ του, θὰ ἐπεκτείνῃ πάντοτε τὰ ὅρια τοῦ
πνευματικοῦ του πλοῦτος. Ἐτσι, θὰ εἶναι σὲ
θέσιν ὄχι μόνο νὰ συμμετέχῃ στὴν ἐπίλυση τῶν
προβλημάτων τῆς κοινωνίας, μέσα στὴν ὁποία
ζεῖ, προσφέροντας ὅ,τι ἀξιόμιμτο γιὰ τὴν ἀ-
νοδί της, ἀλλὰ καὶ μὲ κατανόηση θὰ παρα-
κολουθεῖ τὰ ζωτικὰ πνευματικὰ ἐπιτεύγματα
τῆς ἐποχῆς του.

Μ ἐ θ ο δ ο ς ἄ γ ω γ ῆ ς. Ὅπως ἔχουν
τεθῇ πολλοὶ σκοποί, κατὰ τὴς διαφορὲς ἐπο-
χῆς τῆς ἐνσυνειδητῆς ἀγωγῆς, ἔτσι συμβαίνει
καὶ μὲ τὴ μέθοδο. Μὲ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν
Πλάτωνα ὅμως, ἀρχίζει μέθοδος διδασκῆς τέ-
τοια, πού μέχρι σήμερα κατευθύνει τὴς σκέ-
ψεις τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Αὐτοὶ ἔβαλαν τὴς βά-
σεις, μαζί μὲ τὴ συστηματικὴ ὁργάνωση τῆς
παιδείας, γιὰ μέθοδο διδασκῆς, πού ἀνταπο-
κρίνεται στὴν ψυχρὸν ἔσθλη τῶν ἀνθρώπων.
Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίζῃ κάτι, «ἐρωτᾷ»
γιὰ νὰ μάθῃ. Ὅταν στὴν προσπάθειά του γιὰ
μάθηση τοῦ δίνεται κάτι, δὲν τὸ παίρνει ἀνε-

ξέλεγκτο. Στὴν ἀμφιβολία τοῦ ἐρευνᾷ. Συζη-
τεῖ - διαλέγεται, γιὰ φτάσῃ, ὕστερα ἀπὸ τὸν
διάλογο, στὴν πιὸ δυνατὴ ἀνθρώπινη ἀντικει-
μενικὴ ἀλήθεια. Ἡ προσφορὰ τῶν τόσο φωτι-
σμένων αὐτῶν ἀνθρώπων δὲν σταματᾷ ἐδῶ.
Ἡ παιδικὴ ἄγνοια τυραννεῖ. Αὐτοὶ δὲν παι-
δεύουν (δὲν τυραννοῦν) τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ
τὸν ἐκπαιδεύσουν, νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ
τὴν παιδικὴ ἄγνοια. Τὸν ὀδηγοῦν ἀπὸ τὴ μό-
νωσή του (τὴν πρωτόγονη), ὅπου καὶ ἡ πιὸ
μεγάλῃ ἄγνοια βασιλεύει, στὴν συντροφιά
(στὴν κοινωνικὴ ἔρευνα). Κατὰ προτίμησιν ἐ-
κεῖ, πού ὁ φιλικὸς δεσμὸς (ὁ πλατωνικὸς ἔρω-
τας) θριαμβεύει. Στὸ περιβάλλον αὐτὸ θρί-
σκει ἐκεῖνος πού πάσχει ἀπὸ τὴν ἄγνοιά του,
πιὸ εὐκολα τὸν ἑαυτὸ του. Ἐδῶ πιὸ εὐκολα
ἀνοίγεται. Θὰ δοθῇ ψυχικὰ ὁλόκληρος, γιὰ τὴ
βλέπει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φίλου του νὰ ἀσχο-
ληθῇ μὲ τὸν πόνο του. Θὰ ἀνοίξῃ τὸ εἶναι του
καὶ θὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερο τὸν ἑαυτὸ του νὰ δεί-
ξῃ ὡς ποῖο βαθμὸ φτάνει ἡ ἄγνοιά του αὐτῇ.
Πιὸ μεγάλη ἀκόμη εἶναι ἡ βοήθεια, πού δίνε-
ται στὸν μαθητευόμενο μὲ τὴν προσποιητὴ ἄ-
γνοια τοῦ γνώστη. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ κατε-
βαίνει στὸ ἐπίπεδο ἐκείνου πού ἀγνοεῖ (πού
πνεύει) καὶ μαζί «συμπονοῦντες, συνερευνῶν-
τες» φτάνουν στὴν πιὸ ἐφικτὴ γνώση, τὴν πιὸ
δυνατὴ (ἀνθρώπινη) ἀντικειμενικὴ ἀλήθεια).
Συμπόσιο προετοιμάζεται! Τί πιὸ φιλικὸ πε-
ριβάλλον! Ὅμοιο μὲ τὸ οἰκογενειακόν, μὲ τὰ
δεσμά τῆς ἀγάπης, σφυρηλατημένον. Ἡ ἀγά-
πη αὐτὴ ὑποδοχθεῖ στὴ «ματαιτικὴ» ἐπέμβα-
ση αὐτῶν, πού ἀναγνωρίζονται ὡς εἰδήμονες.
Μὲ τὸν ματαιτικὸν διάλογο γίνεται ἡ διαφώτι-
σις. Χαρὰ δὲ καὶ ἰκανοποίηση εἶναι ἡ κατα-
κλείδα. Ὅπου ἡ σκέψις, ὁ λόγος δὲν ἐπαρκεῖ,
ἐκεῖ, τὸ σωκρατικὸν Δαιμόνιον θὰ κατευθύνῃ τὴν
ἀτομικὴν του, ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν τῶν φίλων,
τῶν δικῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὡς ἐδῶ μᾶς παρουσιάζεται ἡ μέθοδος τῆς
διδασκῆς τῶν ἡλικιωμένων ἀνθρώπων, θὰ ἐλε-
γῃ ὁ ἀναγνώστης. Τί θὰ γίνῃ μὲ τὰ παιδιά;
Δὲν φρόντισαν γι' αὐτά; Τὸ πλατωνικόν: «παί-
ζων παῖδας παιδεύει» (παίζοντας μὲ τὰ παι-
διὰ νὰ τὰ ἐκ-παιδεύς), δὲν μᾶς σφηνεῖ κα-
θηλωμένους στὴ σκέψιν αὐτῇ. Πιὸ πολὺ ἀπὸ ὁ-
λοὺς ζοῦν σὲ ἄγνοια καὶ παιδεύονται, τυραν-
νιοῦνται ἀπὸ αὐτὴ τὰ παιδιά. Γι' αὐτὸ καὶ
ὀδηγοῦνται (μὲ τὴν «ἀγωγή») ἀπὸ τὸν Πλά-
τωνα στὸ παιχνίδι, ὅπου καταλύονται τὰ δε-
σμά. Στὸ παιχνίδι γίνεται ἡ ἐκ-παιδεύσις, ἡ
λύτρωσις. Παίζουν ἐκεῖ πού ὑπάρχει «δεσμός».
Ἀσυνδέτος ὁ ὄχλος δὲν παίζει. Ὡς τέτοιος
διαλύεται καὶ ἀποτραβιέται στὴ μοναξιά του.
Στὸ «κοινὸν παιχνίδι» παίζουν ὅταν ὑπάρχουν
τοῦλάχιστο δυὸ: τὸ παιδί, πού θέλει νὰ ἐκ-
παιδευθῇ καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βοήθειαν καὶ ὁ
δάσκαλος, πού θὰ βοηθήσῃ. Οἱ δυὸ αὐτοὶ ἔ-
χουν ἑναρμονίσει, ἐκτός ἀπὸ τὴς καρδιῆς τους
(σὰν συμπαίκτες-φίλοι) τὴν ἐπιθυμίαν τους,
τὴ θέλησίν τους γιὰ τὸ παιχνίδι. Ποῖο παιδί
δὲν δίνεται, δὲν ἀφοσιώνεται ὁλόψυχο στὸ παι-
χνίδι; Ποῖο παιδί δὲν μένει καὶ σωματικὰ, ὁ-
ταν τὰ μάτια του κλείνουν ἀπὸ τὴν κούραση,

πιστό στο παιχνίδι του, δεν παραδίνεται σ' αυτό; Βασικές προϋποθέσεις, που ζητά με το «παίζω» (παίζοντας) είναι: το ενδιαφέρον, η θέληση, που αυθόρμητα πηγάζει από το ενδιαφέρον, ο ψυχικός δεσμός, για να δοθεί ο καθένας από τους παίζοντες ολόψυχα στο παιχνίδι, ή υπεύθυνη συμμετοχή όλων εκείνων που παίζουν για να φτάσουν στον σκοπό τους. Γιατί, χωρίς την υπεύθυνη συμμετοχή όλων, είναι αδύνατη ή επιτυχία του παιχνιδιού, που είναι οργανικά δεμένο, σαν τον οργανισμό εν-αρμονισμένο. Όπως όμως στον οργανισμό, έτσι και στο παιχνίδι, χάνεται το μεγαλείο του ενός και η μικρότητα του άλλου. Χάνεται η απόσταση από συμπαίκτη σε συμπαίκτη. Έξιωνονται δλοι προς το κοινό έργο, που έχει σαν σκοπό: να μη σταματήσει η εξέλιξη. Έτσι, μικρός και μεγάλος, μαθητευόμενος και γνώστης εργάζονται, για να συνεχιστεί το δημιουργικό έργο, εργάζονται για την επίτευξη της ανθρωποδημιουργίας. Θα αποδεσμευτεί, θα ελευθερωθεί με το παιχνίδι από πολλά δεσμά το παιδί. Όχι όμως ολότελα, αν θα το κλείσει, όπως στο συμπόσιο, σε κατοικία. Γι' αυτό το φέρνει σε περιβάλλον τέτοιο, κατά κανόνα στο υπαίθρο, για να μπορεί πιο ελεύθερα να κινηθεί, πιο αυθόρμητα να δίνεται, ο μαγνήτης του πιο πολύ να το μαγνητίζει. Έτσι, καταπλημμυρισμένο από χαρά, το πιο βασικό κίνητρο για δράση στη ζωή, παίζει...

Με τέτοιες προϋποθέσεις — με τέτοια μέθοδο — πρέπει να «παιδεύονται οι παίδες» κατά τον Πλάτωνα. Οι ίδιες σχεδόν σε όλα με το Συμπόσιο. Μόνον οι γνώσεις διαφέρουν. Ακόμη, αντί να έχουμε «διάλογο», επεμβαίνει η «μαγειευτική τέχνη», πολύ πιο αποδοτικά εδώ, για να αποπερατωθεί το έργο. Έπάνω στο πιο δυνατό ψυχικό ξάνοιγμα, την ολότελη αυτοδιάθεση του παιδιού, γίνεται η προσφορά. Η μαγειευτική τέχνη του προετοιμάζει τους δρους, για να φτάσει στην πιο δυνατή ώριμηση του. Ο ψυχικός δεσμός, το περιβάλλον, η αυθόρμητη συμμετοχή, η αυτοδιάθεση, η εξίσωση, η χαρά και ικανοποίηση το επιστέγασμα όλων.

Μια συγκριτική ματιά προς την οικογένεια, τη μητέρα, μάς πείθουν πως «αντίγραφο της» είναι η σωκρατική - πλατωνική μέθοδος. Μήπως και η μαγειευτική του δεν είναι από τη μητέρα του; Ο δεσμός, η ασύλληπτη μητρική αγάπη προπορεύεται όλων. Ίσως εδώ θα ζητούν διαφορά. Όταν όμως θα συγκριθεί με τον ιδεολογικό πλατωνικό έρωτα, τότε αναγκαστικά θα ταυτίζεται με τη μητρική αγάπη. Το περιβάλλον, η αυθόρμητη συμμετοχή, η εξίσωση, ο διάλογος με το παιδί, το παιχνίδι, η χαρά και η ικανοποίηση είναι τα στοιχεία, που κάνουν τη μητρική χειραγώγηση του παιδιού την πιο αποδοτική. Μια βασική διαφορά, που βγήκε και από τη σύγκριση της μητρικής και σχολικής αγωγής, είναι η ένσυνείδητη επίδραση, στη σωκρατική - πλατωνική μέθοδο, επάνω στο παιδί. Φαίνεται όμως πως η

αξιοθαύμαστη αυτή εκπαιδευτική πτήση ξάφνιασε το ανθρώπινο γένος. Καθυστερημένη κατά πολύ η πλειονότητά του, με την έμπειρία ακόμη και την ελάχιστη νοημοσύνη αντι-κρύζοντας τον δρόμο της ζωής της, δεν μπόρεσε να συλλάβει τη σωκρατική - πλατωνική, την ελληνική στο σύνολό της, πτήση. Έτσι, εξακολούθησε 2 χιλ. περίπου χρόνια, να ζή, από εκπαιδευτική πλευρά, με την ηλικία των ζωομερωτών και γεωργών (βλ. συγκ. πίνακα). Σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα ή μέθοδος της αγωγής στηριζόταν, εκτός από ελάχιστες, συγκριτικά, εξαιρέσεις, στον συνειρμό, τη σποραδική έμπειρία και στη νοημοσύνη ακόμη πιο λίγο. Ο παθητικός, εξαναγκαστικός συνειρμός και η λίγη νοημοσύνη για την αξιοποίηση της σποραδικής έμπειρίας, ήταν ο καρπός της «διδασκτικής» σ' όλη αυτή τη χρονική περίοδο. Ο Pestalozzi και ο Rousseau, εκτός από εύκαιρες και ασθενικές κρούσεις μερικών άλλων, συνταράζουν επίμονα, συστηματικά και αποδοτικά την ανθρωπότητα και την ξυπνούν από τον πνευματικό εκπαιδευτικό λήθαργο. Με την αγάπη τους για τον άνθρωπο, την υπεράνθρωπη προσφορά και αυτοθυσία του πρώτου για το παιδί, γίνονται οι φορείς του «Νέου σχολείου», του παμπάλαιου Σωκρατικού - Πλατωνικού Σχολείου. Το κήρυγμα και παράδειγμα τους δείχνουν, πως, χωρίς την αγάπη, χωρίς την από την αγάπη πηγάζουσα αυτοθυσία, δεν είναι δυνατό να ορθοποδήσει και να αποδώσει το σχολείο.

Η αυτενέργεια, η αυθόρμητη συμμετοχή και το ανάλογο περιβάλλον, ακόμη και το «παίζω παίδας παίδευε», με επιστέγασμα τη χαρά, γίνονται τα συνθήματα πάλι για τον τρόπο της διδασχής, γενικά για την αγωγή μικρών και μεγάλων. Έτσι, δημιουργούνται τα Νηπιαγωγεία της Montessori, οι Παιδικοί Κήποι του Froebel, ή Μέθοδος Decroly, το Σχολείο εργασίας, με πρωτεργάτες τους: Kerschensteiner, Dewey κ.π.α. Δεν είναι λίγες οι παραλλαγές και οι πολυμορφικές μορφές των μετα-Πεσταλοτσικών χρόνων, με βάση πάντα την αυτενέργεια και την αυθόρμητη συμμετοχή του παιδιού στη μάθηση.

Έπειδή το Σχολείο εργασίας, παρ' όλες τις κριτικές και αυθαίρετες επικρίσεις, πιο πολύ από παρανοήσεις, δίνει περισσότερο την ελπίδα πως θα φθάσουμε μία μέρα το Σωκρατικό - Πλατωνικό Σχολείο, ως γνωρίσουμε στις γενικές γραμμές πως εργάζεται. Παραμερίζεται η αδράνεια, σωματική και πνευματική και παίρνει εδώ θέση η ενεργητικότητα, η πλούσια δράση του παιδιού. Δεν είναι πια καθηλωμένος ο μαθητής στο θρανίο, καταδικασμένος με σταυρωμένα χέρια να δέχεται παθητικά, τι του προσφέρεται. Ζητά, ερευνά μόνος του για να δώσει απάντηση στα ερωτήματα που αυτός θέτει. Δίνει λύσεις σε προβλήματα, που κυριαρχούν την οντότητά του... Εργάζεται μόνος ή συνεργάζεται με άλλους, καθώς και με τον δάσκαλό του. Στη συνεργασία

αυτή χάνεται η απόσταση θρανίου και έδρας, πλησιάζει το παιδί το δάσκαλο. Αυτός δεν δίνει πια εντολές ή έτοιμες γνώσεις του, που θα ήταν υποχρεωμένο το παιδί να τις αποστηθίζει και να τις αναμασά. Γίνονται δάσκαλος και παιδί συνεργάτες σε κοινό έργο, με έντολοδοχο: η εξυπηρέτηση της δημιουργίας. Δεν είναι μόνο το χέρι, που θα εργαστεί στο σχολείο αυτό, όπως το έρμήνευσαν πολλοί από εκείνους που το επικρίνουν. Η πνευματική εργασία δεν είναι πιο λίγο «εργασία». Το χέρι ήταν και θα είναι πάντα όργανο του Νοῦ. Αυτό τότε αποδίνει πιο πολλά και πιο αξιόλογα, όταν ο νους καλλιεργείται αξιόλογα. Επιβάλλεται κατά συνέπεια η θέση: «Όσο πιο καλλιεργημένος ο νους, τόσο και το χέρι εξασκούμενο, θα αποδίνει, σαν «πιστός» εκτελεστής των εντολών του» πιο πολλά και πιο ωραία έργα. Με την αποδέσμευση και την πλούσια δράση βρίσκει το παιδί την παλιά πηγή της ζωής του, την ενεργητικότητά του. Αναλαβαίνει ψυχικά και τα στήθα γεμίζουν από θάρρος, για να εκπέμπει πιο πολύ τη δραστηριότητά του. Έτσι, όχι μόνο δεν μειώνεται η ενεργητικότητά, όπως στο παλιό σχολείο, αλλά τονώνει ακόμη πιο πολύ. Στο παλιό σχολείο, με τη μετάγγιση που γινόταν στις γνώσεις, από το χαρτί στη μνήμη και από τη μνήμη στο κενό, δεν έβλεπε ο μαθητής κανένα νόημα. Μόνο ο μόχθος, ή πίκρα και το χάσιμο του ωραίου παιδικού χρόνου του έμεναν. Στο καινούργιο σχολείο, κερδίζοντας μόνο, με τη θέλησή του, από την ανάγκη την ψυχική, βλέπει τις γνώσεις να γίνονται πνευματικές του δυνάμεις. Βλέπει, πως σαν ασίστατο κίνητρο τον ώθούν και τον παρακινούν για όλο και μεγαλύτερες επιδιώξεις, για την εξασφάλιση του πλουσίου δυναμισμού. Βρίσκει τον εαυτό του όλο και περισσότερο συνολικά να εξελίσσεται και αισθάνεται βαθιά ικανοποίηση για ό,τι επιτελεί. Πιο πολύ ακόμη, βρίσκει, πως με την εργασία του σχολείου, έμαθε να εργάζεται. Έγινε έτσι όχι μόνο ένας αποδοτικός άνθρωπος, αλλά και ήβικος.

Λέιπουν όμως και από το σχολείο εργασίας, δυο βασικοί παράγοντες, που τους εξασφαλίζουν τόσο το Σωκρατικό - Πλατωνικό, όσο και το Μητρικό. Στο Συμπόσιο ή στο παιχνίδι, στο Οικογενειακό περιβάλλον και στο παιχνίδι γίνεται η διδασχή. Ένας, λοιπόν, από τους δυο παράγοντες, είναι το «περιβάλλον». Σε στενή συνάρτηση με αυτό βρίσκεται ο Πλατωνικός Έρωτας και η Μητρική Αγάπη. Του πλατωνικού έρωτα ο μαγνήτης και της μητρικής αγάπης η απροσμέτρητη θερμότητα, καθώς και το ανάλογο περιβάλλον επιβάλλεται να προστεθούν ακόμη, για να γίνει το «φυσικό» σχολείο, το Σχολείο, που θα κατακτήσει μελλοντικά την ανθρωπότητα.

Μέσα ά γ ω γ ή ς. Στα πρώτα του παιδικά χρόνια το παιδί έχει τη δυνατότητα να εξελιχτεί στη στενή, μικρή οικογενειακή κοινωνία. Δεν προορίζεται όμως μόνο γι' αυ-

τή. Θα ζήσει, δα δράση μέσα στη μεγάλη κοινωνία. Γι' αυτό είναι ανάγκη να μην το αφήσουμε να συνηθίσει και να εξελίσσεται μόνο με την επίδραση της μικρής αυτής κοινωνίας. Εκτός όμως από τον λόγο αυτό και άλλες αιτίες συνηγορούν για να φοιτήσει στο σχολείο. Λίγα τα εφόδια, ελάχιστη ή προπαρασκευή.

Αν προστεθεί σε αυτά και η έλλειψη χρόνου της μητέρας, γιατί στις πιο πολλές περιπτώσεις εργάζεται εξωοικογενειακά, τότε γίνεται πιο επιτακτική η ανάγκη άλλων μέσων. Για τον λόγο αυτό ίδρυσε η κοινωνία τα νηπιαγωγεία, — ιδρύματα που επιβάλλεται να υπάρχουν σε όλο το κράτος — τα σχολεία, τις σχολές σε όλες τους τις μορφές. Όπως το μητρικό σχολείο, έτσι και τα νέα ιδρύματα επιβάλλεται να εξασφαλίσουν συνθήκες ανάλογες με τις δημιουργούμενες στην «κάθε φάση» του ανθρώπου, ανάγκες. Οι ανάγκες αυτές είναι ταυτόχρονα σωματικές και πνευματικές. Οποιοδήποτε ίδρυμα δεν εξασφαλίζει δρους υγιεινούς, αυτό είναι θά ευεργετεί από την πνευματική άποψη, χωρίς καμμία αμφιβολία θα καταστρέψει από τη σωματική - οργανική. Τα απαραίτητα εποπτικά μέσα για τη διδασκαλία, όργανα για πειραματισμό, μια πλούσια βιβλιοθήκη, συλλογές, μηχανικά μέσα, θα υποδοθούν την εργασία των παιδιών. Βασικός κανόνας όμως είναι, όπου πιο λίγα έτοιμα — αγοραζόμενα — μέσα, εκεί και πιο πλούσια η απόδοση.

Περί β α λ λ ο ν. Εκεί όμως που επιβάλλεται να δοθεί η μεγαλύτερη προσοχή, να καταναλωθεί το μεγαλύτερο δυναμικό ποσοστό που θα δημιουργήσουμε για τη νέα διαμονή του παιδιού. Βασικές αρχές κατά την οργάνωσή του, που θα κατευθύνουν τη σκέψη και προσπάθειά μας είναι: με κάθε μέσο πρέπει να καταπολεμηθεί η λογοκοπία. Γιατί αυτή ενεργεί όχι μόνο στην άγνοια και την επιπολαιότητα, αλλά και στην κοφύτητα την έπαρση, σε ένα χαρακτήρα αμφίβολο. Ο καλύτερος τρόπος για την καταπολέμησή της είναι να αφήσουμε τα αντικείμενα να επενεργούν στον πρόφομο και να τον βοηθούν, όσο γίνεται πιο πολύ. Αυτά, κεντρίζοντας τον θα του δημιουργούν προβλήματα. Για τη λύση τους θα τον οδηγήσουν πάλι τα ίδια, από δυσκολία σε δυσκολία, μέχρι να φτάσει στον επιδιωκόμενο σκοπό του. Έπειδή δεν αποβλέπουμε στην τωρινή και μόνο ζωή του παιδιού, στη σημερινή και μόνο θεραπεία των αναγκών του, γι' αυτό το περιβάλλον, στη συγκρότησή του, πρέπει να επενεργή προοδευτικά. Να είναι τέτοιο, ώστε να ερεθίζει ανάλογα με τις αφομοιωτικές δυνάμεις του παιδιού. Άλλα, γινόμενα, προοδευτικά, όλο και πιο έντονα στους ερεθισμούς του, να κεντρίζει την επιθυμία, τη θέληση για άνοδο και ατέρμονη αυτοεξέλιξη. Το κάθε περιβάλλον δεν επιτρέπεται να υπολογίζει μόνο στους υποδοθητικούς, τους ευνόικους ερεθισμούς, αλλά και στους αρνητικούς, τους ανασταλτικούς. Δεν θα κεντρίσει μόνο για εξέλι-

ξη, αλλά και θα επενεργή κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αναχαιτίσει την πληθώρα του όργασμού εκεί, που αντί ωφέλεια θα προκύψει βλάβη. "Αν μία ανασταλτική επίδραση προλαβαίνει ένα δυσάρεστο αποτέλεσμα, ταυτόχρονα όμως ή ίδια ευνουεί μια τωρινή ή μελλοντική επίδραση, τότε ο σκοπός ευοδώνεται διπλά. "Ένα παράδειγμα δείχνει τη δυνατότητα: σε σχολή, που φοιτούσαν μικρά παιδιά (των 6—12 χρονών), αλλά και μεγάλα (18—25 χρ.) καθημερινό πρόβλημα ήταν το κατέβασμα στις σκάλες της. Το διάζωμα, που από δεξιά και άριστερα προστάτευε τα παιδιά να μην πέσουν σπρωχνόμενα, δεν βοηθούσε για να μην πηδούν από τα πλάγια. Αντίθετα τα κέντριζε, κλιμακωτό όπως ήταν, να δοκιμάσουν όλο και από πιο ψηλά να πηδούν. Σύμφωνα για όλους στη σχολή αυτή ήταν να στολιστή με λουλούδια όσο καμμία άλλη. Μικροί και μεγάλοι βοηθούσαν σ' αυτό αξιοθαύμαστα. Τους προτάθηκε, λοιπόν, να στολίσουν τα διαζώματα της σκάλας με συνεχόμενες γλάστρες λουλουδιών, από πάνω ως κάτω, χωρίς βέβαια να γίνει λόγος για το πήδημα. Αυτό και έγινε από τα παιδιά με χαρά. "Ο κίνδυνος από το πήδημα αποσοβήθηκε. Ταυτόχρονα όμως καλλιεργήσαν το παιδί εργαζόμενο, όχι δε λιγότερο αισθητικά.

Μια άλλη βασική αρχή: Στη διαμόρφωσή του, επιβάλλεται το περιβάλλον του παιδιού να του δημιουργή τέτοιες συνθήκες, που να του γίνουν πραγματικά δεύτερη φύση.

Πόσο επενεργεί ένα, με όρθολογισμό και με αγάπη δημιουργούμενο, περιβάλλον, θα μάς δείξουν παραδείγματα από την ίδια σχολή:

"Υστερα από μία κακοκαιρία ένα αγοράκι (6 χρονών) που μόλις είχε 3 μήνες στη σχολή, βρήκε ένα τριαντάφυλλο καταγής. Άμέσως έτρεξε στο διευθυντή του, τον πήρε από το χέρι, για να του δείξει πώς: «Ένα ξένο κακό παιδί έσπασε την τριανταφυλλιά». Τρεις μήνες ήταν αρκετοί, στο περιβάλλον αυτό, για να το άφομοιώσει ένα αγοράκι — όχι κοριτσάκι, που πιστεύεται, πώς είναι πιο εύαισθητο — τόσο, ώστε να πιστευθεί: πώς το ίδιο ήταν ο «φύλακας» των λουλουδιών. Πώς όλα τα παιδιά στη σχολή του ήταν καλά παιδιά. Πώς ένα τέτοιο «κακό», μόνο ένα «ξένο», όχι της σχολής, παιδί, μπορούσε να το κάνει. "Ένα δεύτερο παράδειγμα: Στη σχολή δρέθηκαν ελάχιστα περιστέρια. Τα τελευταία, που είχαν σωθή από τις σφενδόνες των παιδιών, μόλις έφταναν τα 15. Γειτονικές οικογένειες είχαν πολύ περισσότερα. Τα παιδιά, κεντριζόμενα,

το δρῆκαν υποτιμητικό οι λίγοι άνθρωποι στην οικογένεια να τους περνούν στα περιστέρια. Αποφάσισαν λοιπόν, να τους ξεπεράσουν. "Έτσι, αντί σφενδόνες έβλεπες δεκάδες από μικρά και μεγάλα παιδιά να συναγωνίζονται ποιός πρώτος θα τα φροντίσει. Δεν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ τὰ περιστέρια ὄχι μόνο πέρασαν τὰ 200, ἀλλὰ καὶ ἀγριοπερίστερα ἔγιναν σύντροφοί τους. Τὸ πιὸ συγκινητικὸ ἦταν νὰ παρακολουθῇ κανεὶς τὴν καθημερινή σκηνή: Τὰ περιστέρια τὴν ἀκόνησαν στὰ χέρια τῶν παιδιῶν, 3—4 μαζί, καὶ ἔπαιρναν ἀπὸ τὶς χούφτες τους τὴν τροφή τους.

"Ένα τελευταῖο παράδειγμα ἀκόμη: Στὴ σχολὴ ἔρχονταν κάθε χρόνο ἀπὸ 50—60 διὰφορα γυμνάσια ὑποψήφιοι γιὰ νὰ πάρουν μέρος στὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις. Χίλιους, νέους περίπου, ἀπὸ τὴ Θράκη, Μακεδονία, Στερεὰ Ἑλλάδα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο καὶ τὰ Νησιά, φιλοξενούσε ἡ σχολή. Αὐτονόητο, πὼς τὰ 9)10 ἀπὸ αὐτοὺς κάπνιζαν. Πολλοὶ εἶχαν ἡλικία 25 χρονῶν. Ἐπὶ χρόνια ὀλόκληρα δὲν παρουσιάστηκε ἄνθρωπος νὰ κάπνιζῃ, ὄχι μόνο μέσα στὴ σχολή, ἀλλὰ καὶ στὸν περίβολό της ἀκόμη. Ποτὲ δὲν τοὺς ζητήθηκε κατὶ τέτοιο. Τοὺς τὸ ζήτησε τὸ περιβάλλον τῆς σχολῆς.

"Όταν «τόσο» τὸ περιβάλλον θὰ μιλά ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀκόμη μῆνες στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, ὅταν γίνεται ὁ συνεργάτης στὴ δημιουργία τοῦ κάθε καλοῦ καὶ ὁ ἀκοίμητος φρουρός τους τόσο γρήγορα, τότε δὲν εἶναι εὐνόητο, πὼς μιὰ ἐπίδραση χρόνων θὰ μάς δημιουργοῦσε τὶς συνήθειες γιὰ νὰ θεμελιώσουμε, ὅτι καλὸ συνθέτει τὸν «Ἄνθρωπο»; "Όταν τὸ περιβάλλον αὐτό: «τὰ χέρια ποὺ σκοτώνουν», κατορθώνῃ γρήγορα νὰ τὰ ἀφομοιώσῃ καὶ ἀντὶ θάνατο νὰ χαρίζουν ζωὴ, νὰ γίνονται ἀγαθοεργά, γιὰ νὰ χαρίζουν χαρὰ καὶ στοὺς ἄλλους καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους, τότε δὲν σημαίνει, πὼς εἶναι ὁ καλύτερος συντελεστής γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴ δημιουργία Ἀνθρώπων; "Αν θὰ ἦταν δυνατό νὰ ρυθμιστῇ ἀνάλογα καὶ τὸ μεγάλο μας, τὸ πλατὺ περιβάλλον, ἡ κοινωνία, τότε εὐκόλο εἶναι νὰ συλλάβῃ κανένας τὴν εἰκόνα μιᾶς μελλοντικῆς κοινωνίας. Τὸν λόγο ὅμως ἔχουν σ' αὐτὸ οἱ κυβερνήτες:

(Συνεχίζεται)
Μ. Γ. ΣΑΡΡΗΣ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ιῆς ELICE FREINET

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΤΟΥ C. FREINET

Ἀπόδοσις ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗ - GARIN

Ψυχολόγου—Παιδαγωγού, Διπ)χου τοῦ Πανεπ. τῆς Λωζάννης

Προτείνοντας τὸ θέμα τοῦ Συνεδρίου τῆς TOURS «Παρουσίασις τῆς Παιδαγωγικῆς Φρενέ», αἰσθανόμεσθε τὴν ἀνάγκη νὰ σταματήσουμε, γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰ νὰ καλέσουμε τοὺς συναδέλφους μας νὰ συσχεφθοῦμε γιὰ τὶς σημερινὲς πραγματικότητες τῆς κίνησής μας: γιὰ νὰ ξανασκεφτοῦμε κατὰ βάθος τὴν κληρονομία ποὺ μᾶς ἔχει ἀφήσει ὁ Φρενέ ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε νὰ μᾶς χαρίζῃ τὸ δρόμο ποὺ τόσο ἀποδοτικὰ καὶ τόσο γενναϊόδωρα ἔχει ἀνοίξει. Γιὰ νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ πρὶν τὰ καθήκοντα ποὺ μᾶς βαρύνουν στὸ κατῳφλι ἐνὸς μέλλοντος, μέσα στὸ ὁποῖο ἔχομε ἦδη ἀναλάβει ὑποχρεώσεις ἐξ αἰτίας τῆς προόδου μας σὲ ἄλλες παιδαγωγικὲς κινήσεις. Αὐτὴ ἡ συλλογικὴ ἀναθεώρηση θὰ ὀδηγήσῃ χωρὶς ἄλλο σὲ ὑποχρεώσεις, λήψεις θέσεων διαφοροετικῶν ἰσῶς ἀπὸ τὶς χθεσινές, ἀλλὰ οἱ ὁποῖες θὰ μείνουν πάντα μέσα στὴ γραμμὴ τῆς κοινῆς ἐργασίας, τῆς διαρκοῦς δημιουργίας τεχνικῶν νέων καὶ δοκιμασμένων στὴ συνείδησιν μιᾶς παιδαγωγικῆς ποὺ ἔχει κερδίσει τοὺς τίτλους τῆς σ' ἕνα σχολικὸ ρεαλισμῷ, τοῦ ὁποῖου ἔχει βυθωμετρηθεῖ ὅλα τὰ προβλήματα μέσα στὴ γραμμὴ ἐπίσης ζωντανῶν πνευματικῶν διαβημάτων ἔχοντας διακόψει δριστικὰ κάθε ἐπαφὴ μὲ τὴ νοησιαρχικὴ ἀντίληψη, τὴ σχολαστικὴ καὶ βερμπαλιστικὴ ποὺ δοκιμάζει νὰ ξαναγεννητεῖται ἀδιάλγητα μέσα στὴ νέα ἐκπαίδευση. Μέσα στὴ γραμμὴ, ἰδιαίτερα, τῶν νέων δρόμων ποὺ ὀδηγοῦν στὴν εὐθυκρισία καὶ ποὺ ἔχουν πρυτανεύσει στὴ σχολικὴ μεταρρύθμιση, σ' αὐτὴ ποὺ μᾶς ὀδήγησε μὲ ἐπιτυχία, ἐδῶ καὶ σχεδὸν μισὸν αἰῶνα, ὁ Φρενέ.

Πρὶν ἐπιχειρήσῃ τὸ μεγάλο ταξίδι, τοῦ ὁποῖου οἱ προοπτικὲς εἶναι ἀκόμη ἀβέβαιες καὶ κάπως ἀνησυχητικὲς, ὁ ταξιδιώτης μαζεύει τὶς ἀποσκευὲς του καὶ τὴν ἐνεργητικότητά του γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ ἕνα βῆμα ποὺ ἐκ τῶν προτέρων φωτίζεται ἀπὸ τὴν περασμένη πείρα του καὶ τὴν αἰσιοδοξία του. Καθένας σας θὰ εἶναι ὁ ταξιδιώτης ποὺ μπορεῖ νὰ ὑπολογίσῃ στὸν ἑαυτὸ του γιὰ νὰ πλησιάσῃ τὸ μέλλον μ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ δυναμικὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ ἔχει χτίσει τὴν ἀσφάλεια τοῦ παρελθόντος, θὰ ἐγγυηθῇ τὴν πραγμάτωσιν τῶν αὐριανῶν ἡμερῶν.

Δὲν εἶναι, βέβαια, ποτὲ κανεὶς ἀπόλυτα σίγουρος τὴν παραμονὴ ἐνὸς ξεκινήματος ποὺ θὰ κυριαρχῇ ἀπὸ ἕνα εἶδος ὑποχρέωσης καὶ ἡ ὁποία θὰ ἀπαιτήσῃ ἰσῶς ἀπὸ σᾶς περισσότερο θάρρος καὶ τόλμη ποὺ δὲν ἀπαιτοῦσαν ἄλλα ξεκινήματα ποὺ τὰ διευκόλυνε ἡ παρουσία τοῦ

ὁδηγοῦ καὶ τοῦ φίλου. Ἀλλὰ οἱ καλύτεροι ἀπὸ σᾶς ἔχουν ἀποκτήσει συνείδηση τῆς ὀριμότητος τῆς παιδαγωγικῆς μας ποὺ ἀνανεώνεται διαρκῶς μὲ ἕνα εἶδος βαθειᾶς ὄθησης, ἡ ὁποία, ἐνστικτώδεια στὴν ἀρχὴ συγχρονίζεται καὶ βελτιώνεται μὲ τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς παιδαγωγικῆς πρακτικῆς καὶ μιᾶς ψυχολογικῆς θεωρίας ποὺ θὰ εἶναι στὸ ἐξῆς τὸ ἴδιο σίγουρες ἢ μιὰ γιὰ τὴν ἄλλη, γιὰτὶ γεννιοῦνται ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ ἐπειδὴ ἡ ζωὴ, ὅσο ὑπάρχει, εἶναι πάντα ἐνθαρρυντικὴ.

"Ἡ μεγαλύτερη ἀξία τοῦ Φρενέ εἶναι ὅτι ἔχει ἀγκαλιάσει ὅλη τὴ ζωὴ στὴ διαρκὴ του ἀναζήτησιν μιᾶς ἐκπαίδευσης, ἡ ὁποία, γι' αὐτόν, δὲν εἶχε ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ ὑπηρετῇ αὐτὴ τὴ ζωὴ ποὺ μᾶς ξαφνιάζει διαρκῶς μὲ τὶς δυνάμεις της, πάντα στὸ κέντρο κάθε χαρᾶς καὶ κάθε πόνου μας, κάθε πρωτοβουλίας καὶ κάθε ἀτυπίας μας. Καὶ καταλαβαίνει κανεὶς γιὰτὶ, σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐργασίες στὶς ὁποῖες παρεμβάλλει ἡ βαθειὰ του σκέψη, ὁ ὅρος «ἐκπαίδευση» ἀντικαθιστᾷ τοὺς ἄλλους τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας ποὺ κινδυνεύουν νὰ τῆς διασπᾶσουν τὴν ἐνότητα. "Ἡ παιδεία, ἀμέσως μετὰ τὸ ξεκίνημά της, εἶναι μιὰ γενικὴ καὶ πολὺπλοκὴ πράξις ποὺ προχωρεῖ μακρύτερα ἀπὸ μιὰ ἐπιστήμην τῆς διαγωγῆς (συμπεριφορᾶς), πρὸς μιὰ πληρότητα τοῦ ὄντος, πρὸς μιὰ τέχνη τοῦ ζῆν. "Ἡ ἀγωγὴ ἀντλεῖ τὸ ὄλικο της μέσα ἀπὸ τὸ μεγάλο χωνευτήρι τῆς ζωῆς καὶ ἀπεργάζεται τὸ μέλλον τῶν ἀνθρώπων ὑπάρξεων.

ΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΤ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΖΕΤΑΙ ΦΤΣΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΥΣ

Αὐτὸ ἐξηγεῖ ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ παιδαγωγικὴ τοῦ Φρενέ εἶναι ἀμέσως στὴ διάθεση ὅλων. «Ἡ ζωὴ εἶναι τὸ μόνο ἀναμφισβήτητο γεγονός» καὶ καθένας τὴν νοιώθει καὶ τὴν ἀγαπᾷ ἐπειδὴ εἶναι δική του. Μᾶς ἐπιβεβαιώνει «ὅχι τυχαῖα, ἀλλὰ κατὰ τὴν πορεία μιᾶς εἰδίκευσης (EPECIFICITE) ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια τὴ λειτουργία τῶν ὁργανισμῶν καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἰσορροπίας, χωρὶς τὴν ὁποία ἡ ζωὴ δὲν θὰ μπόρῃσε νὰ ὀλοκληρωθῇ».

"Υπάρχουν φυσικοὶ νόμοι ποὺ ἰσχύουν γιὰ ὅλα τὰ ὄντα καὶ ποὺ δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τοὺς ἀντιπαρέλθῃ χωρὶς κινδύνους. Εἶναι οἱ νόμοι ποὺ ὁ Φρενέ τοποθετεῖ στὴ βάση τῶν «φυσικῶν μεθόδων» του ποὺ θὰ εἶναι ἰσῶς τὸ μεγάλο γεγονός τοῦ μέλλοντος, ἀν ἡ εὐθυκρισία τῶν πρακτικῶν καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ φροντίδα

των έρευνητών γνωρίζουν να άντλούν απ' αυτές τα σταθερά και αιώνια θεμέλια.

ΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΕΝΗ ΜΕ ΕΤΑΙΣΘΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΤΟΤΚΡΙΣΙΑ.

«Αν ήμαστε μέλισσες ή τερμίτες, θα είχαμε στην καρδιά μας όξείες όρμες δημιουργίας που προσδιορίζουν τις «φυσικές» μεθόδους της διαγωγής. Αλλά δεν έχουμε στη διάθεσή μας παρά τα μικρά κλουβιά των λέξεων για να δώσουμε λόγο για τις έμπειρίες και τις πληροφορίες μας και οι λέξεις κομματιάζουν και στενεύουν την όλική μας γνώση για την ένέργεια του κόσμου.

Για ν' αποφυγή άκριτως τούς κινδύνους της έρμηνευτικής και άφηρημένης γλώσσας, ο Φρενέ χρησιμοποίησε άφθονα σε όλα του τα γραφτά εύαισθητες εικόνες της οικογενειακής ζωής για άποδείξεις που γίνονται πύ κατανοητές επί πλέον με τη λογική της εύθυκρισίας και που θα έπρεπε να γίνουν άντιληπτές, γι' αυτό άκριβώς, από όλους τούς άναγνώστες χωρίς άπαιτήσεις μόρφωσης.

Η μέθοδος δεν είναι μικρότερης άξιας και ο Λαμάρκ και ο Τεϊλάρ ντε Σαρντέν και τόσα άλλα εξαίρετα πνεύματα την χρησιμοποίησαν για να μάς κάμουν να κατανοήσουμε μερικές γνώσεις από το μυστήριο του σύμπαντος. Α-σφαλώς, το μυστήριο της ζωής δεν άφίνεται τόσο εύκολα για να το κατανοήση κανείς. Ο Φρενέ περισσότερο από κάθε τί άλλο είχε συνείδηση ότι ήταν μόλις στο ξεκίνημα των μεγάλων προβλημάτων που είχε προσαντολισμένους, ή μεγάλη συναδέλφωση της έργασίας και ή διαύγεια των ανθρώπων της σχέψης συνιστούν, με λιγώτερη σφοδρότητα, τούς άνετους δρόμους που μάς καλούν σε ταξίδια. Ακριβώς μ' αυτή την έλπίδα και με μεγάλη αισιοδοξία είχε δοκιμάσει να συγκεντρώση γύρω του τους νοημονέστερους από τούς συναδέλφους του και τούς πανεπιστημιακούς με εύρη πνεύμα, οι ό-ποιοι, με μία μόρφωση εύρύτερη και φωτεινότερη, θα είχαν κατορθώσει να δώσουν προφανέστερη πεποίθηση στη σχέση του.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

«Αν άληθεύη ότι εκάθε ζωο είναι μόνον ή εικόνα ή σταματημένη μέσα στο χρόνο και στο διάστημα μιάς ροής ζωτανής εν εξέλιξει», όπως γράφει ο Μάξ ντε Σεκκαττύ, άκόμα περισσότερο άληθινό είναι ότι το παιδί μπορεί να θεωρείται σαν τό διαδοχικά στάδια μιάς όμοιας ένέργειας που κινείται προς τόν άνθρωπο. Αυτή ή ένέργεια, της ίδιας φύσης σε όλη τη διάρκεια του κύκλου της, οδηγεί αδιάλειπτα τό άτομο, όποιοδήποτε κι άν είναι τό στάδιο που βρίσκεται, στην έρευνα των πύ άποτελεσματικών μέ-σων για την προσαρμογή του στις ποικιλίες του περιβάλλοντος. Αλλά τα μέσα εξαρτώνται όλα, στο ξεκίνημα, από τό ένστικτο, πού, στο πέρα-

σμα χιλιάδων και εκατομμυρίων ετών, επέτρεψε την προσαρμογή στο περιβάλλον: «ή προσαρμογή είναι αυτό τό ίδιο τό άπόσταγμα (ή ή ού-σία) της εκπαίδευσης».

ΦΥΣΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ: Η ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΨΗΛΑΦΗΣΙΣ

Μέσα σ' όλη τη δημιουργία, οι όργανισμοί χρησιμοποιούντες για να συμπληρώσουν την προσαρμογή τους με τις εύνοϊκές δυνάμεις που έχουν δοκιμαστή στην αδιάκοπη συνέχεια του είδους αποκτούν, για να γίνουν, μία «τεχνική ζωή». «Αυτή ή τεχνική ζωής» είναι τό ένστικτο, που δεν είναι παρά ή μετάφραση, ή άπόδοση, άς πούμε, ή φυσιολογική της μα-κράς πείρας των προηγούμενων γενεών, γρά-φει ο Φρενέ.

Τό ένστικτο λειτουργεί, άμέσως μετά την έξοδο προς τη ζωή, και διεγείρει την ένέργεια την εύνοϊκή στη λειτουργική άνάπτυξη που έγ-γυαται τη ζωή, την άνάπτυξη, τη διαιώνιση του είδους. Τίποτε τό σκόπιμο στο ξεκίνημα, μόνο «ένα σημαντικό, σχεδόν άποκλειστικό, μέ-ρος άυτοματισμών που δοκιμάζουν την άποτε-λεσματικότητα της ψηλαφήσας». (Φρενέ).

«Τό άνθρωπινό είδος έχει, περισσότερο από τα άλλα είδη των ζώων, τη δυνατότητα να πολ-λοπλασιάζει και να άναπτύξει τις ψηλαφήσεις του.

»Από τη φύση του, έξ αιτίας του πλούσιου πολύπλοκου και μεταβλητού περιβάλλοντος που έχει ζήσει, των έργαλειών που μόρρεσε να φτιά-ση, ο άνθρωπος διαφοροποίησε άπερίοριστα κι' ύστερα εξέιδίκευσε τις ψηλαφήσεις του» (Φρενέ).

Μία προσεκτική εκπαίδευση όφείλει να άγο-ρνά αδιάλειπτα και να εύνοη στο παιδί τις φυ-σικές ψηλαφήσεις που εξαίρουν τις έμφυτες εύεργετικές τάσεις, οι όποιες εύνοούν την εκ-κόλαση του φυσικού και ήθικου όντος. Η έν-στικτώδης ψηλάφηση προσφέρει στο άτομο έμ-πειρίες και με τούς συνεχείς άυτοματισμούς, στοιχειώδεις δεξιότητες και γνώσεις, πάνω στις όποιες έδράζεται ή προσωπικότητα.

ΣΤΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αυτή ή σύντομη διατύπωση των ιδεών του Φρενέ άποσκοπεί στο να τις γνωρίση σε εκεί-νους από τούς συναδέλφους που δεν είναι κα-λά πληροφορημένοι για τη μεγάλη φυσική ά-πλότητα των βάσεων της παιδαγωγικής του Φρενέ.

Η άπλότητα που είναι τό βασικό γνώρισμα μιάς εκπαίδευσης που άποβλέπει κατά πρώτον στην εκμάθηση (μαθητεία - δ)λία), έπειτα στη διαλεκτική κατανόηση και στην άφομοίωση των γνώσεων, είναι άπαραίτητη προϋπόθεση σή-μερα, μέσα σε έναν κόσμο τόσο χωρισμένο. Και ή παιδαγωγική του FREINET άποβλέπει, ά-κριβώς, να εύώσει αυτή την κόσμο, και με άπλές και ελλεικρινείς μεθόδους άγωγής και δ)λίας, να την οδηγήση σ' ένα μέλλον περισσότερο εύτυχι-σμένο.

ELISE FREINET

NEO ΣΧΟΛΕΙΟ

Τό νηπιαγωγείο άναπόσπαστο μέρος του όλου εκπαιδευτικού συστήματος

Υπό του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια από τό προηγούμενο)

ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΝΗ- ΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ

Μερικές θετικές προσφορές του Νηπιαγωγεί-ου στο παιδί είναι: 1) Με την όλη έπιστημονική όργάνωση και λειτουργία του, βοηθεί την κοι-νωνική άνάπτυξη και την ταχύτερη συναισθημα-τική ώριμηση του παιδιού. Άσκει τό παιδί στην άνάληψη εύθυνών άναπτύσσει την βούληση και την πρωτοβουλία του βοηθεί στην άπόκτηση δια-φόρων κοινωνικών άρετών, όπως ή άναγνώρι-σις και ό σεβασμός των δικαιωμάτων των άλ-λων, ή άμοιβαία εκτίμησης, ό άλληλοσεβασμός, οι φιλικές σχέσεις και ό άλλουόμοός· τό μαθαί-νει να καταστέλλει τα έγωϊστικά του ένστικτα, να συγκρατεί τόν έαυτό του, να έλέγχει την συμ-περιφορά του, να άυτοπειθαρχεί και να άποφεύ-γει τις άντικοινωνικές εκδηλώσεις. Τα μικρά παιδιά μαλώνουν μεν μεταξύ τους, ώστόσο μα-θαίνουν να διευθετούν από μόνα τους τις άνα-φωσμένες άνάμεσά τους διαφορές. Κάθε παιδί επιθυμεί να κατέχει τό κέντρο της σκηνής· ή ζωή όμως τό διδάσκει ότι τόυτο εν μέρει μόνο είναι έφικτό. Τα παιδιά έχουν βέβαια και ώρισμένα μικροαυτοκράτηα στην ζωή τους, να παθαίνουν δηλαδή συχνά μικρούς σωματικούς τραυματι-σμούς. Ωστόσο, οι έμπειρίες αυτές άναπτύσσουν στο παιδί την συνήθεια να προσυλλάσσεται, όσα-κις επιδίδεται σε επικίνδυνες, όυτως ελεπείν, άσχο-λίες.

2) Εξασφαλίζει στο παιδί τό ελεύθερο παιχνίδι και ειδικά τό παιχνίδι με παιδιά της στήψης περίπου ήλικίας, πράγμα άδύνατον σχεδόν για τις οικογένειες που ζούν σε μεγάλα αστικά κέν-τρα. Αλλά και στα χωριά άκόμη, όπου ή πολυ-μελής οικογένεια, τα πολλά δηλ. άδέρφια, εξα-δέλφια και άλλα συγγενικά παιδιά και τα παι-διά της γειτονιάς, συνιστούν τό φυσικό νηπια-γωγείο του μικρού παιδιού, είναι άδύνατον στην ίδια γειτονιά να ύπάρχουν άρκετά παιδιά της αήτης περίπου ήλικίας. Η παιδαγωγική δε ση-μασία του παιχνιδιού στην όλη ψυχοσωματική άνάπτυξη του παιδιού είναι μεγάλη.

Τό Νηπιαγωγείο, με τό ελεύθερο παιχνίδι του, όχι μόνο βοηθεί στην σωματική και διανοη-τική άνάπτυξη του παιδιού αλλά παρέχει άκόμη ένα άριστο μέσον για την παροχέτευση των βιαί-ων συναισθημάτων του. Ο θυμός, ή ζηλοτυπία, ή όργη κ.λ.π. πρέπει να θεωρούνται ως όμαλά συναισθήματα. Είναι άδικο να κατακρίνεται τό παιδί που εκδηλώνει τέτοια συναισθήματα. Α-φού δε με τό ελεύθερο παιχνίδι τό παιδί άνα-κουφίζεται από τό βίαια συναισθήματά του, ού-

δέποτε οι μεγάλοι πρέπει να έπαβόλλουν στο παιδί τί παιχνίδι θα παίξει και πώς θα τό παί-ξει. Τό παιδί μαθαίνει από την πείρα του ότι άλλοτε αγαπά και άλλοτε μισεί τούς άλλους· ότι άλλοτε έχει άυτοπεποίθηση και θάρρος και άλ-λοτε είναι δειλό και άποθαρομένο· για τα αϊ-σθήματά του όμως αυτά δεν πρέπει να αισθά-νεται καμιά έντροπή. Θα πρέπει να μάθει ότι ή εκδήλωση των συναισθημάτων αυτών είναι φυσικό πράγμα και ότι οι μεγάλοι έχουν επί-γνωσις και δείχνουν κατανόηση στις καταστάσεις αυτές.

Οι γονείς πρέπει να γνωρίζουν ότι ή φυσική εκδήλωση των συναισθημάτων του παιδιού, και όταν άκόμη δεν είναι άρεστά στους μεγάλους, έ-χουν ζωτική σημασία στην άνάπτυξη και την ψυ-χική ύγεια του παιδιού. Η καταστολή φυσικών συναισθημάτων όπως ό θυμός, ή ζήλεια, ό φό-βος, ό τρόμος κ.ά. άποτελεί ένα από τα κυριώ-τερα αίτια των ψυχικών άνωμαλιών που έχουν πολλοί ενήλικες. Αντί της βιαίας και έπαβλα-βούς καταπίεσης των συναισθημάτων, θα πρέ-πει να προτιμάται ή βαθμιαία και ύπομονευτική άσκησις του παιδιού στον άυτοέλεγχο.

3) Βοηθεί την π ν ε υ μ α τ ι κ ή εξέλιξη του παιδιού. Με τό κατάλληλο παιδαγωγικό ύ-λικό, τα άφθονα διανοητικά έρεθίσματα, τις έ-νασχολήσεις και την παιγνιώδη μορφή διδασκα-λίας, πειθαρχείται τό πνεύμα του νηπίου, άσκεί-ται ή συγκέντρωσις της προσοχής του, άναπτύ-σσονται οι διάφορες ψυχικές λειτουργίες του, βο-ηθείται ή γλωσσική του άνάπτυξη, ικανοποιεί-ται πολύ ή περιέργειά του, άσκούνται πολλές και χρήσιμες δεξιότητες, αποκτώνται γνώσεις και τρόποι του έργάζεσθαι, άναπτύσσεται ή έ-ρευνητικότητα και ή δημιουργικότης και άποκτά-ται πολύτιμη πείρα για την ζωή του. Στο νηπια-γωγείο τό παιδί δοκιμάζει και έπαισεί νέους τρό-πους στην εκτέλεσι διαφόρων πραγμάτων και άπεργάζεται δικές του μεθόδους. Τα νήπια έν-θαρρύνονται να χρησιμοποιούν την φαντασία τους, να άπεργάζονται την λύσι διαφόρων προ-βλημάτων τους και να πλουτίζουν τις έμπειρίες των. Η νηπιαγωγός εκδηλώνει ένδιαφέρον για ό,τι κάνει τό παιδί, τό έπαινει για τα έπιτεύ-γματά του και τό βοηθεί να γνωρίσει την χαρά της έπιτυχίας.

4) Δίδει την εύκαιρία στο παιδί να άπομα-κρυνθή επί άρκετές ώρες από τό σπίτι του, και μάλιστα κατά τις ώρες της έργασίας της μητέ-ρας του, διευκολύνοντας έτσι την άνεξαρτησία και άυτονομία του.

5) Βοηθεί στην ή θ ι κ ή ά γ ω γ ή του

παιδιού και την μόρφωση του χαρακτήρος του. Στο νηπιαγωγείο δημιουργούνται ήθικα και θρησκευτικά βιώματα, το παιδί ξη σε μιὰ ατμόσφαιρα ήθικης ενεργητικότητας και δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες για την απόκτηση πολλών καλών συνθηδίων, που αποτελούν τόν σκελετό της προσωπικότητας του ατόμου: "Ας μη ξεχνούμε δε ότι τα περισσότερα άτομα που δυστυχούν στην ζωή τους οφείλουν την δυστυχία τους όχι στην κακή τύχη, αλλά το τρίτο διάφορα ελαττώματά τους, τις κακές συνήθειες που απέκτησαν από μικροί και πού, ριζωμένες μέσα τους, κρατούν αιχμάλωτο τους τὸ άτομο. Παράλληλα με την καλλιέργεια καλών συνθηδίων, τὸ νηπιαγωγείο καταπολεμᾷ πολλές κακές συνήθειες και ελαττώματα που απέκτησε τὸ παιδί στὸ σπίτι, προτού προλάβουν νὰ ριζώσουν βαθειά στην ψυχή του και ἀποδοῦν ἔτσι οἱ τύραννοι του.

Ἐὰν πλέον, τὸ νηπιαγωγείο εἶναι ένας παράγων κοινωνικῆς κατανόησης, γιατί δίδει στὰ μικρὰ παιδιά την εὐκαιρία νὰ συζούν ἀπὸ κοινού σὲ μιὰ ἰσότητα, ἀνεξαρτήτως κοινωνικῆς τάξεως, πολιτικῶν πεποιθήσεων, θρησκευτικῶν δόγματος και ἔθνικότητας τῶν γονέων τους.

Γενικά, τὸ καλὸ νηπιαγωγείο προσφέρει την ἀπαραίτητη συναισθηματικὴ και πνευματικὴ τροφή, γιὰ την ὁλόπλευρη και ἁρμονικὴ ψυχοσωματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Δημιουργεῖ και ἐνισχύει τις καλὲς συνήθειες που ἀπέκτησε στὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον και οἰκοδομεῖ ἐπ' αὐτῆς. Ἐξασφαλίζει τὸ ὁμαδικὸ παιχνίδι, φροντίζει γιὰ την σωματικὴ και πνευματικὴ ἐργασία, σὲ συνδυασμὸ με την ἀνάλογη ἀνάπτυξη. Ἀναπτύσσει τὸ πνεῦμα και τις δημιουργικὲς ικανότητες τοῦ παιδιοῦ, καλλιεργεῖ και ἀναπτύσσει την πρωτοβουλία, την αὐτοπεποίθησι, την ἀνεξαρτησία, την αὐτονομία, τὸ κοινωνικὸ συναίσθημα, την συνεργατικὴτητα, την αὐτοεὐθύνη, την αὐτοπειθαρχία, τὸν σεβασμὸ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἄλλων. Ἰκανοποιεῖ τις βασικὲς σωματικὲς, πνευματικὲς, συναισθηματικὲς και κοινωνικὲς ἀνάγκες τῶν μικρῶν παιδιῶν, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν την ἡλικία και τις ἀτομικὲς τῶν διαφορὲς, και γενικά δίδει στὸ παιδί μιὰ ἰσορροπομένη ἀτομικὴ και κοινωνικὴ ἀγωγή.

ΠΑΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΟΣ ΑΓΩΓΗΣ

Εἶναι ἀλήθεια πὺς οἱ πρῶτοι παιδαγωγοὶ τοῦ παιδιοῦ εἶναι οἱ γονεῖς, ἡ μητέρα και ὁ πατέρας ἐπιδράσεις τῶν ὁποίων εἶχαν πρωταρχικὴ σπουδαιότητα στην συναισθηματικὴ ἰσορροπία και σταθερότητα και την ἐν γένει ἁρμονικὴ ψυχοσωματικὴ ἐξέλιξη τοῦ μικροῦ παιδιοῦ. Τὸ νηπιαγωγείο δὲν δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ την λειτουργία τοῦ καλοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, σταθεροποιεῖ ὡστόσο την συναισθηματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ, συμπληρώνοντας ἔτσι την ἀγαθὴ ἐπίδραση τοῦ πρώτου. Ἔτσι, ὁ γαλλικὸς ὅρος ECOLES MATERNELLES (μητρικὸ σχολεῖο), πὺς δίδεται στὰ σχολεῖα τῶν μικρῶν παι-

διῶν, εἶναι πάρα πολὺ ἐπιτυχής. Ἀλλά, ὅταν τὸ παιδί γίνῃ τοιῶν ἐτῶν, ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα κοινωνικὸ περιβάλλον εὐρύτερο ἀπὸ ἔκείνο πὺς εὐρίσκει στην οἰκογένειά του. Τὸ τρίτο και τέταρτο ἔτος τῆς παιδικῆς ἡλικίας εἶναι ἡ περίοδος πὺς τὸ παιδί εὐρίσκεται σὲ διαρκὴ ζήνση. Εἶναι δὲ τότε τὸ παιδί ἱκανὸ νὰ συμπαίξῃ με ἄλλα παιδιά τῆς αὐτῆς περιόδου ἡλικίας ἐπὶ πολὺ χρόνο, και με μικρὴ μόνον ἐπιτήρηση ἀπὸ τοὺς μεγάλους. Ἐπίσης, πὺς τὸ τρίτο ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀρχίζει νὰ χαλαρώνεται ἡ ἐξάρτησις τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ την μητέρα του και τὸ παιδί ἀρχίζει κάπως νὰ ἀνεξαρτοποιεῖται. Την μεταβατικὴ αὐτὴ περίοδο, μέχρς ὅπου τὸ παιδί φοιτῇ στην Α' τάξη τοῦ δημοτικῶν σχολείου, καλεῖται νὰ ἀναπλήρῳ τὸ νηπιαγωγείο, ὅπου τὸ ὁμαδικὸ παιχνίδι και τὸ ὅλο παιδευτικὸ περιβάλλον βοηθεῖ την ὁλόπλευρη ἀνάπτυξί του. Ἐκεῖ τὸ μικρὸ παιδί θὰ ξη ἀρκετὲς ὥρες κατὰ την διάρκεια τῆς ἡμέρας, θὰ ἀπομακρύνεται ἔτσι γιὰ λίγο ἀπὸ τὸ σπίτι του, γιὰ νὰ ξαναγυρίσῃ πάλι σ' αὐτὸ με μεγαλύτερη χαρὰ και πλουτισμένο με πολὺτιμες ἐμπειρίες και γνώσεις. Κατὰ την προσχολικὴ περίοδο, τὸ νηπιαγωγείο προσφέρει στὸ μικρὸ παιδί ὁρισμένες θετικὲς ὑπηρεσίες, πὺς δὲν εὐρίσκει τὸ παιδί οὔτε και στὸ καλὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον. Τὰ πλεονεκτήματα αὐτὰ τοῦ νηπιαγωγείου, ὡς παράγοντος ἀγωγῆς, σὲ γενικὲς γραμμὲς εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Στὸ σύγχρονο νηπιαγωγείο, ἐκτὸς ἀπὸ την αἶθουσα πὺς εἶναι συνήθως μεγάλων διαστάσεων και τὰ κρεβάτια εἶναι κομμένα στὰ μέτρα του παιδιοῦ. Τὰ τραπέζια, τὰ καθίσματα και τὰ κρεβάτια εἶναι κομμένα στὰ μέτρα τῶν παιδιῶν. Τὰ ντουλάπια και τὰ κρεμαστάρια εἶναι τόσο χαμηλά, ὥστε νὰ μποροῦν τὰ παιδιά νὰ τὰ φθάνουν εὐκόλα. Τὰ πηροῦνια, τὰ κουτάλια, τὰ μαχαίρια και ὅλα γενικά τὰ σκεῖη τοῦ φαγητοῦ, εἶναι κατασκευασμένα στὰ μέτρα τῶν παιδιῶν. Οἱ βρύσες τοῦ νεροῦ, οἱ διακόπτες τοῦ ηλεκτρικοῦ, οἱ λουτήρες και οἱ τουαλέτες και ὅλες γενικά οἱ ὑγιεινολογικὲς συσκευὲς και λοιπὲς ἐγκαταστάσεις εἶναι ἀνάλογες με τὸ ἀνάστημα τῶν παιδιῶν. Οἱ κοῦνιες, τὰ μονόζυγα, οἱ τραμπάλες, οἱ τσουλίδρες και στὰ διάφορα ἄλλα ὄργανα γιὰ τὸ παιχνίδι και την σωματικὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ εἶναι καμωμένα στὰ μέτρα τους. Με λίγα λόγια, ἀντίθετα με ὅ,τι συμβαίνει στὸ σπίτι, ὅπου τὰ ἐπιπλά και τὰ σκεῖη και ὅλες οἱ ἐγκαταστάσεις εἶναι κατασκευασμένα γιὰ την χρῆσι τῶν μεγάλων, στὸ νηπιαγωγείο δὲν ὑπάρχει τίποτε πὺς νὰ μὴ εἶναι εὐχρηστο γιὰ τὸ παιδί.

2) Τὰ παιδαγωγικὰ μέσα εἶναι ἀφθονώτερα. Στὸ νηπιαγωγείο, με τὸν μεγάλο οἰκοπεδικὸ χώρο γιὰ παιχνίδι, γιὰ πράσινο, γιὰ δένδρα, γιὰ σχολικὸ κήπο, γιὰ ζωοτροφείο, με τὴν ἄμμο, τὸ νερὸ, τὸ σκάμμα, την ποικιλία ὕλικῶν γιὰ παιχνίδι, τις κοῦνιες, τις τραμπάλες, τις τσουλίδρες και τὰ ἄλλα ὄργανα γυμναστικῆς, με ὅλα τὰ ἐκφραστικὰ μέσα καμωμένα στὰ μέτρα του, με τὸ ὁμαδικὸ παιχνίδι, την ατμόσφαιρα

χαρᾶς, την πειθαρχημένη ἐλευθερία, την ἀνάληψι εὐθύων και τις διάφορες δημιουργικὲς δραστηριότητες, τὰ παιδαγωγικὰ μέσα εἶναι ἀσυνγκρίτως περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι εἶναι στην οἰκογένεια. Καμμὴ οἰκογένεια δὲν εἶναι σὲ θέσι, ὅσαδήποτε οἰκονομικὰ μέσα και ἀν διαθέσι, νὰ δημιουργήσῃ γιὰ τὸ παιδί τὸ κατάλληλο παιδαγωγικὸ περιβάλλον και νὰ δώσῃ την ποικιλία τῶν μέσων και τις ἀφθονες ἐμπειρίες πὺς ἐξασφαλίζεται στὸ καλὸ νηπιαγωγείο.

3) Στὸ νηπιαγωγείο ὑπάρχει ἓνα παιδικὸ περιβάλλον, πὺς δὲν ὑπάρχει στην οἰκογένεια. Οἱ ἡλικιωμένοι τοῦ σπιτοῦ δὲν εἶναι τὰ κατάλληλα πρόσωπα γιὰ συντροφιά τοῦ παιδιοῦ. Οἱ γονεῖς, ὁ παππὸς και ἡ γιαγιά και ὅλοι γενικά οἱ ἐνήλικοι με κανέναν τρόπο δὲν μποροῦν νὰ ἀντικαταστήσουν τὰ παιδιά ὡς σύντροφοι παιδιοῦ. Οὔτε πάλι τὰ μεγαλύτερα ἢ μικρότερα ἀδελφάκια εἶναι κατάλληλα γιὰ συμπαίχτες τοῦ νηπιου. Στὸ νηπιαγωγείο ὅμως τὸ νήπια ξη ἀνάμεσα σὲ ἓναν παιδοκόμο τῆς αὐτῆς περιόδου ἡλικίας, μέσα σὲ μιὰ παιδικὴ κοινωνία με την δική της φυσιογνωμία, τὸ δικὸ της χρώμα και ἄρωμα. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει μοναξιά και ψυχικὴ ἐρημία, δὲν ὑπάρχει ὁ στενὸς χώρος τοῦ σπιτοῦ και ὁ ἐκνευρισμὸς τοῦ κουρασμένου πατέρα, ἡ νευρική και ἡ ἀνυπόμονη βιασὴν τῆς μητέρας, οἱ ἰδιοτροπίες τοῦ παποῦ ἢ οἱ γκρίνιες τῆς γιαγιάς, πὺς ὅλα αὐτὰ στὸ φινάλε τους ξεσποῦν ὡς θύελλες εἰς βάρος τοῦ μικροῦ παιδιοῦ. Ἐδῶ ὑπάρχει ἓνας τόπος χαρᾶς και παιχνιδιοῦ, ἓνας ἀσφαλὲς χώρος ὅπου τὸ παιδί ξη μιὰ ἐσωτερικὴ κοινωνικὴ ζωή, ὡς ἰσότημο μέλος μιᾶς παιδικῆς κοινωνίας, πὺς λειτουργεῖ με κανονισμοὺς και νόμους και στην ὁποία δὲν ἔχουν πέραση τὰ καπρίτσια, τὰ πείσματα, ἡ ἀλαζονία και ὁ δεσποτισμὸς· ἐδῶ, χωρὶς ἀπειλὲς και τιμωρίες, χωρὶς φόβους και «παραισθήματα», παρέχονται στὸ παιδί κατάλληλες εὐκαιρίες νὰ ἀποκτήσῃ βιώματα, νὰ γίνῃ κοινωνικὸ και νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ὁλόπλευρη και ἁρμονικὴ ἐξέλιξίς του.

4) Στὸ νηπιαγωγείο ὑπάρχουν εἰδικευμένοι παιδαγωγοί. Ἐδῶ ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ καθοδηγεῖται και ἐλέγχεται ἀπὸ την νηπιαγωγό, πρόσωπο δηλαδὴ πὺς εἶναι ἐξωπλισμένο με την κατάλληλη ψυχολογικὴ και παιδαγωγικὴ μόρφωσι πὺς ἔχει συνειδητοποιήσει την μεγάλη σημασία και σπουδαιότητα πὺς ἔχουν τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ στην μελλοντικὴ διαμόρφωσι τοῦ ατόμου· πὺς γνωρίζει βαθειά τις ἀνάγκες και τὰ προβλήματα τοῦ νηπιου και τὸν

τρόπο ἱκανοποίησός αὐτῶν· πὺς ξέρει τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο πὺς παίζει ἡ ὅλη ατμόσφαιρα και τὸ συναισθηματικὸ κλίμα μέσα στὸ ὁποῖο ξη και ἀναπνέει τὸ παιδί γιὰ την μελλοντικὴ ψυχικὴ του ὑγεία· πὺς ἀγαπᾷ και κατανοεῖ ὅσο πρέπει τὸ παιδί· πὺς γνωρίζει νὰ διακρίνῃ και παρατηρῇ τις διαδοχικὲς φάσεις τῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδιοῦ, νὰ στέκεται ἀέναντι στὸ παιδί με μεγαλύτερη ἀντικειμενικότητα παρὰ οἱ γονεῖς του και νὰ μὴ ἀπατῇ μιὰ πρόωση πνευματικῆς ἀνάπτυξi, ἀλλὰ ἀπλῶς νὰ βοηθῇ και διευκολύνῃ την ψυχοσωματικὴ ἐξέλιξι τοῦ παιδιοῦ· πὺς γνωρίζει νὰ δημιουργῇ τὸ κατάλληλο παιδευτικὸ περιβάλλον γιὰ την ἡθικὴ και θρησκευτικὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ, πράγματα πὺς δὲν συμβαίνουν στοὺς περισσότερους γονεῖς πὺς, εἴτε ἀπὸ ἄγνοια, εἴτε ἀπὸ ἑλλειψι ὑπομονῆς και χρόνου, δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ βοηθήσουν τὸ παιδί νὰ λύσῃ τὰ προβλήματά του στὸν κατάλληλο χρόνο και νὰ συμβάλουν ἀποτελεσματικὰ στη μόρφωσι τῆς ψυχῆς του.

Ἐπίσης ἡ νηπιαγωγός, λόγω τῆς ἐπαιστημονικῆς της συγκροτήσεως, τῆς ἀντικειμενικότητός της και τῆς πλούσιας πείρας της, εἶναι ἱκανὴ νὰ διαγνώσῃ πὺς ἔγκαιρα και καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἀνεπίδεκτους και ἄπειρους γονεῖς τῶν παιδιῶν, και συνεπῶς νὰ θεραπεύσῃ πὺς ἀποτελεσματικὰ τις τυχόν δυσκολίες προσαρμογῆς τοῦ παιδιοῦ, τις νευροψυχικὲς διαταραχὲς του ἢ τις τυχόν ἀνεπάρκειες τῶν αἰσθητηρίων ὁργάνων του.

Ἐπίλογος: Ἡ σημασία τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ἡ γενέκευσις αὐτῆς πρέπει νὰ ἀποτελῇ βασικὴ προϋπόθεσι και θεμέλιο κάθε ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως.

Γιὰ νὰ γλυτώσουν τὰ παιδιά ἀπὸ την σημεινὴ οἰκογένεια με τὰ πολλὰ και ἄλλα προβλήματα της, την ἐντασι, την νευρικότητα και τὸ ἄγχος της· γιὰ νὰ ἔχουν ἓνα καλὸ ξεκίνημα στην ζωή τους, μιὰ ἰσορροπημένη ἐξέλιξι τῆς παιδικῆς προσωπικότητός των και μιὰ καλὴ και ἄρτια κατοπινὴ σχολικὴ ἀγωγή· γιὰ νὰ πραγματωθῇ ἡ διάπλασις και ἡ ἀρτίωσις τοῦ ἀνθρώπου και νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ προκοπή και εὐτυχία τους στὸν μετέπειτα βίο τους, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐξερευθοῦν τὰ μέσα και νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ την κοινωνία και την πολιτεία ἡ παροχή ὁρεᾶν προσχολικῆς ἀγωγῆς σὲ ὅλα τὰ νήπια μεταξὺ τῶν 3 - 6 ἐτῶν.

Ι. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

- Τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» ἀποστέλλεται σὲ ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς χώρας μας.
- Προσπάθειά μας νὰ σᾶς παρουσιάσουμε κάθε φορὰ τις τελευταῖες ἐξελίξεις και προόδους τῆς Νέας Παιδαγωγικῆς ὡπως διαμορφώνεται σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο.
- Στεῦλτε ἔγκαιρα τις συνδρομὲς σας στὴ διαχείρησι τοῦ περιοδικοῦ (ἀτομικὲς ἢ τοῦ σχολεῖου σας).

Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΖΩΗΡΟΤΗΣ

Υπό ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΙΧΑΛΗ

Αρχίζουμε με το παρακάτω παράδειγμα.

Η οικογένεια του κ. Μ. είχε προσκληθεί για δείπνο από την Έξοχή στην πόλη από τους γέροντας γονείς των γονέων. Στο τραπέζι θα ήταν και άλλα πρόσωπα με ψηλές κοινωνικές θέσεις.

Η μητέρα της Γεωργίας, 10 χρονών, στο δρόμο τη συμβούλευε πώς να φάει πώς να μιλήσει και γενικά πώς να φερθεί στο τραπέζι, ώστε να μην ντροπιάσει την οικογένειά της.

Η μικρή όμως άλλα σκεφτόταν. Δεν πήγαινε και με πολλή όρεξη. Περισσότερο τη βασάνιζε ή σκέψη αν θα βρει εκεί άλλα κορίτσια να παίξει, αν το σπίτι είχε αλλη, και πόσο ήταν υποχρεωμένη να μείνει κλεισμένη στο σπίτι των παππούδων της. Κάθισε ήσυχη ώπου έφεραν τα γλυκά. Κατά το τέλος του φαγητού όμως της χύθηκε το ποτήρι με το κρασί πάνω στο τραπέζο-μομάνηλο. Τό σκούπισαν και το σήκωσαν, αλλά η μητέρα δεν παρέλειψε να την στολίσει με τα γνωστά της επίθετα, ανίκανη, απρόσεκτη, κακομαθημένη... και άλλα. Πέρασε αυτό.

Όσο περνούσε η ώρα τόσο περισσότερο η Γεωργία έδειχνε ανησυχία. Νόμιζε ότι καθόταν σε άγκυρια. Της υποσχέθηκαν να της δώσουν ένα καναρίνι για να μείνει ως το τέλος. Ποι όμως να καταλάβει από αυτά η Γεωργία. Τα λεπτά της φαινόταν ώρες. Στο τέλος η μητέρα της έχασε την υπομονή της και της έδωσε ένα μπάτσο. Τότε η γιαγιά της την παίρνει στα γίνατά της και την παρηγορεί ρίχνοντας το φταίξιμο στη μητέρα της.

Η Γεωργία αγαπάει τους γονείς της και όλους όσους την αγαπούν, αλλά πιδ πολύ αγαπάει τη ζωή όπου βρίσκεται αθροισμός, κίνησι, αλλαγή και τη συντροφιά των φιλενάδων της για να διασκεδάσει.

Όταν ένα παιδί πλημμυρίζει από ζωτικότητα, ωφέλιμο είναι να το αφήνουμε να την εκφράσει. Να αποφεύγει, φυσικά, να κάνει κακό ζημιώνοντας τη ζωή των άλλων, αλλά να του επιτρέπουμε να εκδηλώνει τον εσωτερικό του άνθρωπο. Τότε θα μάθει τον κόσμο που τον περιτριγυρίζει και κατά φυσικό τρόπο θα στρέφει και αυτό προς τον κόσμο και όχι προς τον εαυτό του.

Πολλοί συγγραφείς που ασχολήθηκαν με το θέμα της ψυχολογίας των μικρών παιδιών διαπίστωσαν ότι στα παιδιά υπάρχει κάποιο ένστικτο επιθετικότητας όπως ύφίσταται ένστικτο σεξουαλικό στην πρώτη εφηβική ηλικία. Στις φιλονεικίες και στις διαμάχες μεταξύ παιδιών δεν βλέπουν απόδειξη πραγματικών έχθροτήτων και κακιών που πρέπει να τιμωρούνται αλλά απλώς την εκδήλωσι αυτής της επιθετικότητας.

Όπως και κάθε άλλο ένστικτο, δεν πρέπει να προσπαθήσουμε να το εξαφανίσουμε. Η εξαφάνιση

του ένστικτου αυτού θα απέβαινε εις βάρος της ζωτικότητας, θα διέτρεχε τον κίνδυνο να οδηγήσει σε άσχημο δρόμο κάθε εκδήλωσή του χωρίς μορφωτικό αποτέλεσμα. Δεν πρέπει να καταπατηθεί ένα ένστικτο αλλά να αφεθί ελεύθερο να εκδηλωθεί για να το χαλινάγουμε καλύτερα, δηλ. να μάθει το παιδί να το χρησιμοποιήσει για ωφέλεια δική του και των άλλων.

Ένα κοριτσάκι έπαιζε μόνο του μπάλα κοντά στο δρόμο ανάμεσα στα δένδρα απ' όπου περνούσαν και αυτοκίνητα. Πολλές φορές η μπάλα πήγαινε ανάμεσα στους τροχούς και η μικρή έτρεχε να την πάρει. Μία γειτόνισσα τρέχει και αρχίζει τη μικρή στα χαστούκια λέγοντας μόνο: «Νά, για να μάθεις» και έφυγε.

Το κορίτσι έβγαλε το συμπέρασμα ότι οι μεγάλοι δέρνουν και χαιδεύουν αναλόγως του γούστου τους της στιγμής. Δεν κατάλαβε ποιά σχέση είχαν τα χαστούκια με το παιγνίδι της.

Η γυναίκα δεν της εξήγησε τον κίνδυνο που διέτρεχε να παίξει σε πολυσύχναστο από αυτοκίνητα δρόμο.

Για να μορφωθεί ένα παιδί χρειάζεται πρώτα πρώτα να μάθουμε τη φύση του, ψυχική και φυσική, τις αληθινές του τάσεις, ώστε να ενεργήσουμε επί τη βάση αυτών, να τις διοχετεύσουμε σε καλές κατευθύνσεις, χωρίς να πάμε απ' εθελείας έναντιόν τους.

Η Αγωγή πρέπει να είναι πρό παντός θετική χωρίς να καταστρέφει, τι είναι ανθρώπινως λογικό, όρθο και φυσικό.

Κάθε μέρα ακούμε γονείς να λένε «Καλός είναι ο Γ. στα μαθήματα, αλλά δεν αφήνει μια πέτρα πάνω στην άλλη. Είναι πολύ ζωηρός. Παιδιά είμαστε και μες μια φορά, αλλά όχι έτσι» και άλλα όμοια.

Τα τιμωρούν, τα κρατάνε κλεισμένα στο σπίτι, τα παίρνουν μαζί τους στους περιπάτους, στην πλατεία για να μην μείνουν στο σπίτι κι αναστατώνουν τη γειτονιά.

Ασφαλώς οι γονείς αυτό θεωρούν τη ζωηρότητα για ελάττωμα.

Δεν είναι ελάττωμα. Είναι κάτι το φυσικό, κάτι που είναι συνυφασμένο με την ψυχοσωματική κατάσταση του ανθρώπου στην παιδική του ηλικία, όπως είναι η περιέργεια, η μίμηση, ή παρατηρητικότητα και αργότερα η σεξουαλικότητα, έτσι είναι και η ζωηρότητα.

Το παιδί το διακρίνουν δυο γνωρίσματα.

Το συναίσθημα και η κίνησι. Λέγει, ακούει και κινείται όπου θέλει και θέλει όπου του αρέσει. Για το παιδί δεν ισχύει η λογική, η κρίσι. Τρακίζει μόνο στις εσωτερικές του δομές και παρακινήσεις. Κινείται όπου του υπαγορεύουν τα

ζωηρά του συναισθήματα.

Όχι μόνο δεν είναι ελάττωμα η ζωηρότητα αλλά είναι ανάγκη του οργανισμού. Το αντίθετο, δηλ. η αδράνεια, η νωρότητα, είναι φαινόμενο καθολογικά, δείχνουν νοσηρό χαρακτήρα, δείγματα που πρέπει να εμβάλλουν σε ανησυχία τους γονείς.

Ένας γονεύς που είχε νωθρό παιδί μου έλεγε.

«Καλύτερα να ήταν ζωηρό να πλήρωνα κάθε έβδομάδα κι από ένα πλημμέλημα παρά να είναι σ' αυτό το χάλι».

Το παιδί θα τρέξει, θα φωνάζει, θα γελάσει, θα τσακωθεί με τα άλλα, θα ξαναγαπηθεί σε λίγο, θα πετάξει πέτρες, θα άνεβει στα δέντρα.

Κι αν θελήσουμε να τα αποφύγει όλα αυτά δεν θα το κατορθώσουμε εκτός αν το κρατούμε συνεχώς κλεισμένο σε γυάλινο πύργο, όποτε θα θρηνησουμε ένα κτήνος.

Άλλως τε ως ξέρομε ότι το κάθε μέλος του σώματος για να αναπτυχθεί χρειάζεται απασχόλησι, εργασία, άσκησι. Το παιδί θα τρέξει, το χέρι θα κινήθει. Χωρίς άσκησι θα μείνουν ανεξέλεκτα, θα σκουριάζουν. Κοντά στις σωματικές ασκήσεις γυμνάζονται και οι πνευματικές δυνάμεις.

Η προσοχή μας πρέπει να στραφεί στο να μετατρέψουμε την παιδική ζωηρότητα σε δημιουργικές κατευθύνσεις με ήθικό σκοπό. Να φροντίσουμε να είναι ακίνδυνη η ζωηρότητά τους. Να μη χτυπάνε τα άλλα παιδιά, να μην καταστρέφουν τα ξένα πράγματα, να μη βασανίζουν τα ζώα, να μην πετάνε πέτρες στα αυτοκίνητα, να μην κόβουν τα λουλούδια. Δηλ. να παίξουν μέσα στα επιτρεπόμενα όρια.

Έτσι θα έχει μεν ευκαιρίες να κινείται αλλά όχι ανεμπόδιστα. Ζωηρότητα κάτω από πειθαρχία. Έλευθερία και όχι ασυδοσία.

Θα συνηθίσει σε μια προγραμματισμένη ζωή, να σέβεται τους άλλους, να μην ενοχλεί τη γειτονιά, να παίζει λίγο, αλλά να έχει και το νου του στα μαθήματα.

«Θα παίξεις μια ώρα, αλλά στις 5 θα είσαι πάλι μπροστά στα βιβλία σου». Αν αργήσει θα τιμωρηθεί με στέρηση της εξόδου. Με τέτοιους τρόπους συνηθίζει να υποτάσσει την ζωηρότητά του στο άτομικό του συμφέρον, να πειθαρχεί στους ήθικους νόμους.

Τα παιδιά να τα αφήνουμε να ζούν σαν παιδιά, όχι βέβαια ασύδοτα.

Να μην κρίνουμε τις παιδικές τους πράξεις με το μέτρο και το κριτήριο το δικό μας.

Στην αντίθετη περίπτωση θα αναζητήσουμε την φυσική ή την συναισθηματική αιτία.

Μπορεί να πρόκειται για ασθένεια στο στάδιο της εκκολάψεως, για λειτουργικές ανωμαλίες.

Αν δεν βρούμε κάποια φυσική αιτία στην ελλειψή ζωηρότητας δεν πρέπει να ήσυχάσουμε, αλλά να την αναζητήσουμε σε συναισθηματικά αίτια ώστε να μην αφήσουμε και παραγίνει το

κακό και καταστραφεί για πάντα η παιδική ζωή με οριστικές και χειρότερες συνέπειες.

Θα παραθέσουμε δυο παραδείγματα για να γίνουμε σαφείς στην τελευταία αυτή παρατήρησι.

Η μικρή Μ., 6 ετών, έστάλη στις καπαστηνώσεις γιατί η μητέρα της δούλευε στο εργοστάσιο.

Τότε από 8 ημέρες η δασκάλα της έγραφε ότι η Μ. είναι χαρούμενη, συνήθισε εκεί, αλλά παρουσιάζει μερικές πεπτικές ανωμαλίες, και γι' αυτό μερικές φορές της κατήργησαν το ένα γεύμα. Δέκα πέντε μέρες αργότερα άλλο γράμμα γράφει ότι η Μ. γάνει βάρος, ότι άλλαξε διη και αντί να ωφελείται από την έξοχή σιγά-σιγά αδυνατίζει. Το κορίτσι φαίνεται χαρούμενο, υπάκουο, αλλά δεν παίζει με τ' άλλα και αρέσκεται στην ακινησία. Πήγε η μητέρα της κι αφού τη βοήκε αδύνατη την πήρε στο σπίτι της όπου ξανάγινε καλά όπως πρώτα.

Στο παράδειγμα αυτό έχουμε δυο απόψεις, αλλά αναστολή της ζωτικότητας, γιατί το παιδί αναγκάστηκε να ακολουθήσει μια μορφή ζωής χωρίς το συνηθισμένο του θέλητρο, τη μητρική αγάπη. Αφού έχασε τη μητρική αγάπη, η ζωή έχασε και κάθε άλλη χαρά και νόημα, με αποτέλεσμα να χάσει το κορίτσι όρεξη, επιθυμία για κίνησι χαρά. Γι' αυτό δεν πρέπει να συνηθίσει να δείχνει ζωηρότητα πάντοτε με συνδυασμό τη μητρική αγάπη. Να ζει και χωρίς τη μητέρα, να ζει και με άλλα πρόσωπα, άρκει να βρούμε σ' αυτά τρυφερότητα. Αποφεύγεται έτσι η ψυχική προσκόλλησι στη μητέρα.

Ο Διονυσάκης, 10 χρονών, είναι καλό παιδί, χωρίς να παρουσιάζει δυσκολίες στους γονείς του. Μετά από μια ασθένεια, κάπως σοβαρή, ξαφνικά άρχισε να μην ενδιαφέρεται για τροφή (ήταν σε οικοτροφείο).

Του παρουσίαζαν νόστιμα φαγητά, λιχουδιές λογίων - λογίων, μα τίποτε. Ήθελε ο γιατρός ο οποίος κατόρθωσε να διορθώσει προσωρινά τα πράγματα και το παιδί άρχισε να τρώγει.

Αργότερα η δασκάλα του παρετήρησε ότι δεν είχε όρεξη για παιγνίδι ούτε πάλι για φαγητό. Στο σπίτι ήτο άρεκα λυπημένο και φαινόταν κακό και γκρινιάρικο στον μικρότερό του αδελφό 7 ετών.

Ο ψυχολόγος που εξέτασε το παιδί βοήκε ότι το παιδί αυτό είχε στερηθεί του βραδυνού φιλιού με το οποίο το είχαν συνηθίσει οι γονείς του. Όταν το ξανάφεραν στο σπίτι και βοήκε πάλι τις παλιές αγαπημένες συνήθειές του ξαναπάρθε τη ζωηρότητά του, άλλαξε διη και το σπουδαιότερο έπαψε άμέσως να μαλώνει με το μικρότερό του αδελφό με τον οποίο κάνει τώρα χίλια δυο άστεια.

Οι απότομες απαγορεύσεις προσφιλών συνηθειών προκαλούν αναστάτωση στην ψυχή του, δημιουργεί αίσθημα εγκαταλείψεως και φόβου, προσφυγή στην ακινησία, στην αποχή από το φαγητό, δυσπεψία ή προσφυγή στην ασθένεια.

Κ. ΜΙΧΑΛΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

Υπό ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΝΤΟΥ, Δ)ντοῦ Β' Σχολείου Ἀστακοῦ

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸν κόσμο μὲ τὰ νέα του κηρύγματα, ἐδημιούργησε πλήθος ἰδεολογικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἀνακατατάξεις. Ἡ ἰσότης, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ δικαιοσύνη πού ἡ νέα θρησκεία κήρυττε σὰν καταστατικὸ Χάρτη γιὰ τὴ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν πάνω στὴ γῆ, βρῆκαν ἀπήχηση στὴν ταλοπημένη ἀνθρωπότητα, ἔπασαν σὰν σπόρος σ' εὐφορὰ γῆ καὶ δὲν ἄργησαν νὰ βλαστήσουν καὶ νὰ καρποφορήσουν. Ἡ παλαιὰ θρησκεία τῶν Ὀλυμπίων Θεῶν δὲν ἠμποροῦσε νὰ δικαιώσῃ τὶς ἰδεολογικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἀναζητήσεις τῆς ἐποχῆς, ἐνῶ ὁ Χριστιανισμὸς ἦρθε γιὰ νὰ δώσῃ λύση ὅχι μόνο στὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ πρὸ παντὸς στὰ μεταφυσικὰ προβλήματα. Ἡ θρησκεία τοῦ Ναζωραίου ἐφούντωσε σὰν δένδρο τεράστιο, ἔρριξε τὶς ρίζες του βαθειὰ στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ γι' αὐτὸ ἀντέξε στὶς καταιγίδες.

Ἡ φωτιὰ τῶν διωγμῶν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον μεταβάλλει σὲ καϊόμενες λαμπάδες ἀνθρώπινα σώματα, πού φωτίζουν τοὺς δρόμους τῶν πόλεων. Ἀγρία θηρία χορταίνονται μὲ σὰρκες μαρτύρων. Καὶ ἡ ὀργὴ τῶν μαινομένων ξεσπᾷ σὰν ἀγρία λαίλαπα πάνω στοὺς ὁπαδοὺς τῆς νέας θρησκείας. Αὐτὴ ἡ θύελλα τῶν διωγμῶν ἀναστατώνει Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Αὐτὴ τὴν κατάστασιν βλέποντας ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἐπροσάταε διὰ νόμου τὸν Χριστιανισμό. «Εἰρηνεύειν σὺν τὸν λαὸν καὶ ἀσασίαν μὲν εἶναι ἐπιθυμῶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῆς οἰκουμένης καὶ τοῦ πάντων ἀνθρώπων χρησίου... Μηδεὶς τὸν ἕτερον παρενοχλῶν ἕκαστος ὅπερ ἡ ψυχὴ βούλεται, τοῦτο πραττέτω», ἔλεγε.

Μὰ ἦταν γραφτὸ ὁ ἀγῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ γιὰ τὴν τελικὴ ἐπικράτησίν του, νὰ μὴν σταματήσῃ ἐδῶ. Τὴ στιγμὴ πού οἱ νόμοι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἔβαλλον κάποιαν τάξη, ἓνας ἄλλος ἐχθρὸς ὑπουργὸς καὶ ἐπικίνδυνος παρουσιάζεται: οἱ αἱρέσεις. Μέσα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν κοσμοθερίαν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ξεπετάγεται ἡ μονοθεϊστικὴ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου, ἡ διθεΐα τοῦ Μανιχαίου, ὁ Νεστόριος καὶ πολλοὶ ἄλλοι πού σηκώνουν τὴ σημαία τῆς ἀταξίας ἐναντίον τῆς ἐνότητος τῆς μιάς καὶ ἀδιαιρέτης θεότητος.

Καὶ σὰν συνεπικουρὸς ὄλων αὐτῶν τῶν φοβερῶν ἀντιθέσεων, ἓνας ἄλλος ἀντίπαλος παρουσιάσθηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Ἀντίπαλος ἀπὸ φύσιν φανατικὸς καὶ ἐπίμονος, ἀπὸ θέσιν ἰσχυρὸς καὶ παντοδύναμος καὶ ἀπὸ καταγωγὴ μορφωμένος, ἀντίπαλος, πού δεμένος ἀπ' τὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων ὅπως τὴν ἔζησε σπουδάζοντάς την, ὁραματίζεται τὴν ἀναβίωση τῆς πολυθεΐας, τὴ στιγμὴ πού περασμένη ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ περιφρονημένη ἀπὸ τὴν ἀνικανοποίη-

τὴ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἐτοιμὴ νὰ μῇ στὸν τάφο τῆς λήθης ἀφήνοντας τὴ θέσιν τῆς κενῆ γιὰ κάτι καινούργιο. Εἶναι ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, ἀνεψιὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἐκεῖ σπουδάζει στὴν Ἀθήνα καὶ ζῇ στὴν ἐποχὴ του μὲ τὸ ὄραμα κάποιος ἄλλης ἐποχῆς, ὅπως τὴν εἶδε καὶ τὴ γνώρισε στὰ ἀρχαία συγγράμματα. Εἶναι ὁ ἀνθρώπος, πού ζῇ στὴ «χρυσὴ νεφέλη» τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Περικλέους. Νιώθει κοντὰ τοὺς κεραυνούς τοῦ Δία, τὶς κατάρεις ἢ τὶς εὐχὲς τῆς Ἥρας, τὶς διασκεδάσεις ἢ τὶς ἐριδὲς τῶν Θεῶν. Τὴν ἐπάνοδο σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἔδωκε σὰν σκοπὸ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης.

Ὁ προηγούμενος σάλος τῶν διωγμῶν καὶ τῶν αἱρέσεων ἀναζωογονημένος καὶ ἐνισχυμένος μὲ τὶς ἀρρωστημένους φιλοδοξίες ἐνὸς νοσηροῦ ἀρχόντα, ἔχουν μεταβληθῇ σὲ ὑφαίστειο πού σκεπάζει κάθε καλὸ καὶ ὠραῖο, σὲ σεισμὸ πού κλονίζει συθέμελα τὸ λαμπρὸ οἰκοδόμημα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐτσι εἶναι ὅμως. Μέσα στὶς βουλὲς τοῦ Κυρίου, εἶχε διαγραφῇ ἡ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ εἶχε ἀποφασισθῇ νὰ περάσῃ καὶ ἀπ' αὐτὲς τὶς τρομερὲς καὶ φρικτὲς καταιγίδες γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ ἐπιβληθῇ τελικὰ.

«Ὅσο, ὅμως πῶς μεγάλη εἶναι ἡ ἀντίδρασις γιὰ τὴ διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν μιᾶς ἰδεολογίας, τόσο καὶ πῶς δεδαία εἶναι ἡ αὐθυπαρξία τῆς καὶ ἡ ἐπιβουλὴ τῆς» τόσο καὶ πῶς μεγάλου καὶ σίγουρου χώρου καλύπτει ἡ παρουσία τῆς.

Καὶ ὁ Χριστιανισμὸς σὰν θρησκεία, βρῆκε τὶς ἀντιδράσεις τῶν αἱρετικῶν καὶ πολλῶν ἀκόμη αὐτοκρατόρων. Γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ χρειάσθηκαν ἀγῶνες καὶ ἀγῶνες μεγάλοι καὶ πολὺ χρόνοι. Καὶ χρειάσθηκε νὰ δοθῇ στὸν ἀγῶνα αὐτὸν τὸ αἷμα χιλιάδων μαρτύρων, ὅλου ἐκείνου τοῦ πλήθους πού ἔπεσε στὴ δίνη καὶ στὴ φωτιὰ τῶν μεγάλων καὶ φρικτῶν διωγμῶν.

Αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ, προβάλλουν στὸν ὁρίζοντα οἱ τρεῖς θεόσταλτοι φωστῆρες τοῦ Χριστιανισμοῦ, οἱ μελῖρτοι ποταμοὶ τῆς σοφίας, οἱ ἀτρόμητοι καὶ ἐμπνευσμένοι διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, γιὰ νὰ κηρύξουν τὰ νέα δόγματα τῆς θρησκείας ξεκαθαρισμένα ἀπὸ τὶς αἱρέσεις, ἔτσι ὅπως βγῆκαν ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ θεανθρώπου Χριστοῦ².

Οἱ δύο πρῶτοι ἦσαν συνομήλικοι καὶ συνδεδεμένοι διὰ στενῆς φιλίας, ὁ δὲ τρίτος, νεώτερος. Ἡ δράση τῶν ὅμως ὑπῆρξε σύγχρονη καὶ παράλληλη.

Στὸ σημείωμα τοῦτο θὰ ἐπιχειρήσω μιά συνοπτικὴ ἐξέταση τῆς ζωῆς τοῦ πρῶτου ἀπὸ τοὺς τρεῖς, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ θὰ ἐκφράσω τὴν ταπεινὴ μας γνώμη γιὰ τὸ τε-

ράστιο ἔργο του.

Ὁ Μέγας Βασίλειος γεννήθηκε στὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας τὸ ἔτος 329 μ.Χ. τὸν ἴδιο χρόνον πού εἶδε τὸ φῶς ὁ φίλος του καὶ ἰσάδελφός του Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. Γόνος οἰκογενείας ἀριστοκρατικῆς, ἔτυχε ἀρίστης ἀγωγῆς χάρις στὴ μητέρα του, τὴν εὐσεβῆ Ἑμμέλεια. Δὲν εἴμαστε συνηθισμένοι νὰ βλέπωμε τέτοιο φαινόμενον, νὰ συνυπάρχουν δυὸ πράγματα σχεδὸν ἀντίθετα: πλοῦτης καὶ εὐσεβείας. Στὸ χριστιανικὸ αὐτὸ θερμοκήπιο ἀνατράφηκε «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουσιᾷ Κυρίου» ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ δὲν ἄργησε νὰ βρῇ τὸ δρόμον του, τὸ δρόμον τὸν καλόν, πού τὸν ἀνέδειξε μέγα Ἱεράρχη τῆς Ἐκκλησίας, πού τὸν ἔφερε κοντὰ στὸ Θεόν. Τὰ πρῶτα του γράμματα τὰ ἔμαθε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν πατέρα του καὶ σὲ ἡλικία 15—16 ἐτῶν τότε πού μέσα του ἀρχισαν νὰ φουντώνουν οἱ ἀνησυχίες καὶ οἱ ἀναζητήσεις, ἔρχεται στὴν Καισάρεια ὅπου γνωρίζει τὸν Γρηγόριο τὸν Ναζιανζινόν, μὲ τὸν ὅποιον καὶ συνδέεται μὲ στενὴ φιλία. Δεύτερος σταθμὸς «ἐν βασιλείᾳ τῶν πόλεων» τὸ Βυζάντιον, «ὅπου νυδίζοντες σοφιστῶν τε καὶ φιλοσόφων τοῖς τελειοτάτοις»³ ὅπου γνωρίζει τὸν περίφημον σοφιστὴ Λιδάσιο, τὸν ὁποῖον θὰ κἀν ἀργότερα καὶ διδάσκαλόν του. Τέλος, τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα του, θὰ καταλήξῃ στὸ «κλεινὸν ἄστυ», «τὸ τῶν λόγων ἔδαφος»⁴, τὴν Ἀθήναν τὸ κέντρο τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, πού ἡ ἀκτινοβολία του ἔφθανε στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης.

Ἐκεῖ, κοντὰ στὸ σοφὸ Λιδάσιο, σπουδάζει φιλοσοφία, Γραμματικὴ, Γεωμετρία, Ἀστρονομία καὶ ρητορικὴ, τὴν τέχνη δηλαδὴ νὰ συντάσσῃ λόγους, πού θὰ τοῦ γίνῃ ἀργότερα τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ αἱρετικῶν. Τί εἰρωνεῖται ἀλήθεια. Ἐνας δάσκαλος σοφός, ὅπλα τὰ ἐκτελεστοῦν του μὲ τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον γιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἀργότερα ἐναντίον τῆς θρησκείας του.

Παράλληλα μελετοῦσε τὴν Ἁγίαν Γραφὴν. Ἐκεῖ μέσα εὗρε τὴν ὠριότερη πνευματικὴ τροφή. Ἐκεῖ βρισκόταν γιὰ σπουδὲς καὶ αὐτός, ὁ γνωστός του πλέον Γρηγόριος Ναζιανζινός, μὲ τὸν ὅποιον συνδέθηκε μὲ ἀληθινὰ ἀδελφικὴ φιλία. «Τὰ πάντα ἤμεν ἀλλήλοις, ὁμόστεργοι, ὁμοδίετοι, συμφυεῖς...» γράφει ὁ ἴδιος ὁ Γρηγόριος. «Μία μὲν ἀμφοτέρους ἐδόκει ψυχὴ, δύο σώματα φέρουσα» ἐν δ' ἀμφοτέροις ἔργον: ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ ζῆν πρὸς τὰς μελλούσας ἐλπίδας, πρὸς ὃ βλέποντες καὶ βίοντες καὶ πράξιν ἅπασαν ἀπηυθύνοντες»⁵.

Τεσσεράμισι χρόνια πέρασε στὴν Ἀθήναν ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ τὰ τεσσεράμισι τὰ διέθεσεν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὴ μελέτη. Ὁ χρόνος γι' αὐτὸν ἦταν τὸ πολυτιμότερον πράγμα, πού δὲν ἔπρεπε νὰ χάσῃ. Δύο δρόμους ἔξεραν, γράφει ὁ φίλος του, τὸ δρόμον τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὸ δρόμον τῆς ἐκκλησίας, χωρὶς καὶ νὰ ἀπομονώνονται ἀπὸ τοὺς συμφοιτητὰς καὶ καθηγητὰς τῶν. Ἡ Ἀθήνα, ἡ πολυθεϊστικὴ Ἀθήνα, ἔδωσε τὴν τελικὴ κατεύθυνση στὴν πορείαν τοῦ Ἀγίου. Ἡ

ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρα του, ἡ πλατεία καὶ βαθειὰ μόρφωσίν του, ἡ μεγάλη εὐθυκρισία του, δὲν τὸν ἄφησαν νὰ ἀφομοιωθῇ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀμαρτωλῆς Ἀθήνας, πράγμα πού ἔπαθε ὁ συσπουδαστὴς τοῦ Ἰουλιανός.

Τὰ συγγράμματα καὶ οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι δὲν αἰχμαλώτισαν τὸν Μ. Βασίλειον, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐγίναν μέσο γιὰ νὰ μορφωθῇ, νὰ ἰσχυροποιηθῇ. Γιατὶ ὁ Μ. Βασίλειος γνώριζε προπαντὸς νὰ μελετᾷ τοὺς ἀρχαίους συγγραφείς. Ἐπαιρνε μόνο ὅ,τι ὠφελοῦσε στὴ ψυχὴ ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ ἄλλα.

«Ὅπως ἀπὸ τὶς τροφὲς πετᾶμε τὶς σάπιες καὶ χαλασμένες καὶ κρατᾶμε τὶς καλὰς, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὰ συγγράμματα νὰ κρατᾶμε ὅ,τι μᾶς ὠφελεῖ στὴ ψυχὴ» λέει ὁ ἴδιος⁷.

Ἐκεῖ ὁραματίζεται νέους ὁρίζοντες, ἓναν ἄλλο κόσμο «ὁμορφόν, ἡθικόν, ἀγγελικόν, πλασμένον», τὴν πανανθρώπιν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀρετῆς. Αὐτὴ ἡ ψυχὴ πού δὲν ἦταν παρὰ ἓνας σπινθήρας ἀπὸ τὴ μεγάλη, τὴ θεϊκὴ φλόγα, ὁραματίζεται τὴ γεφύρωσιν τοῦ ὀλικοῦ τούτου κόσμου μὲ τὴν πολιτείαν τοῦ Θεοῦ.

Μὲ αὐτὰ τὰ ὅπλα, μὲ αὐτὰ τὰ σχέδια, καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς ὁραματισμούς, ὁ Μ. Βασίλειος ἐγκαταλείπει τὴν Ἀθήναν γιὰ νὰ ξαναγυρίσῃ στὴν πατρίδα του τὴν Καισάρειαν. Ἐκεῖ ἀρχίζει τὴ σταδιοδρομίαν του ὡς «δικανικὸς ρήτωρ» τὴν ὁποία πολὺ σύντομα ἀφήνει γιὰ νὰ καταλήξῃ ἀκητής στὸν Πόντον καὶ στὰ μοναστικὰ κέντρα τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ μέγας ὅμως σταθμὸς τῆς ζωῆς τοῦ Ἀγίου, εἶναι ἡ χειροτονία του σὲ Ἱερέα ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον Καισαρείας Εὐσέβιον καὶ ἡ μετέπειτα χειροτονία του σὲ ἐπίσκοπον. Μέχρις ἐδῶ ἡ ζωὴ του ἴταν ἓνας συνεχὴς ἀγῶνας προπαρσκευῆς, ἀπὸ δῶ καὶ στὸ ἐξῆς, ἀρχίζει ἡ πάλιν, τὸ ἔργο τοῦ δὲν δειμιουργικοῦ. Τώρα θὰ γίνῃ «σύμβουλος ἀγαθός, παραστάτης δεξιός, τῶν θεῶν ἐξηγητής, καὶ πρακτικῶν καθηγητής, γῆρας βακτηρία, πίστειος ἔριμος»⁸.

Θὰ γίνῃ ὁ τηλαυγὴς φάρος, πού θὰ διαλύσῃ τὰ πυκνὰ σκοτάδια τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ψευτιάς, ὁ παρηγορητής, πού θὰ χύσῃ βάλασμα στὶς πικραμένες ψυχὰς τῶν δυστυχισμένων. Οὐδέποτε μητροπολιτικὸς θρόνος κοσμήθηκε μὲ ἀγιώτερον Ἱεράρχην.

Ὁ Μ. Βασίλειος χαρακτηριζόταν γιὰ τὴν βαθειὰ μόρφωσιν, τὴν θερμὴν πίστιν, τὸν πλῆθος τῶν ἀρετῶν πού τὸν κοσμοῦσαν, τὴ δύναμιν καὶ τὴν τέχνην νὰ αἰχμαλωτίζῃ ὅσους τὸν γνώριζαν, τὸν ἀδαμάντινον χαρακτῆρα, τὴν σπάνια διοικητικὴ ἱκανότητα, τὴν πραγματικὴν εὐαγγελικὴν πραότητα καὶ πρὸ παντὸς γιὰ τὸ θάρρος καὶ γιὰ τὴ μεγάλη, τὴν πλατεία, τὴν ἀτέρμονη ἀγάπην γιὰ τὸν συνάνθρωπον. «Γένος μὲν ἦν αὐτῷ ἡ πρὸς τὸν θεὸν οἰκείωσις, πατὴρ δὲ ἡ ἀρετὴ... σφραγισμένη ἦν αὐτῷ ἐφέτιον, σοφία τὸ κτήμα»⁹.

Εἶναι ὁ ἱερῶμένος πού τρέχει παντοῦ νὰ κηρύξῃ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπαναφέρει στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων πού βρισκόταν στὸ σκοτάδι τῆς ψευτιάς, τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀ-

σπλαχνίας, τὸ λαμπρὸ κι ἐκθαμβωτικὸ φῶς τῆς ἀληθείας, τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς εὐσπλαχνίας. Σκύβει πάντα στὸν ἀδύνατο, σκέκεται κοντὰ στὸν πονεμένο, προστατεύει τὴ χήρα καὶ τὸ ὄρφανό, περιποιεῖται μόνος του, σὰν καλὸς Σαμαρείτης, τοὺς λεπρούς. Γιὰ χάρη δλων αὐτῶν πωλεῖ τὴν περιουσία του καὶ ἰδρύει τὴ Βασιλεία, τὸ περίφημο ἐκεῖνο πτωχοκομείο, «στὴν καινὴν πόλιν, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον», «ἐν ᾧ καὶ νόσος φιλοσοφεί-ται καὶ συμφορά μακαρίζεται, καὶ τὸ συμβαθὲς δοκιμάζεται»¹⁰.

Ἡ Βασιλεία ἦταν ἡ πρώτη ἀλτροῦστικὴ ἐκδήλωση τῆν ἐποχῇ ἐκείνῃ.

Καὶ γιὰ τὸ θάρρος τοῦ Μ. Βασιλείου, τί θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε; Ποιὸς ἄλλος περιφρόνησε τόσο μεγαλόπρεπα τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς κι ἔδειξε τόσο τραγικὴ ἀδιαφορία μπροστὰ στὸ θάνατο, ἀνταλλάσσοντας τὴν ἠθικὴ καὶ τὸ δίκαιο καὶ μὲ τὴν ζωὴ τοῦ ἀκόμῃ; Ποιὸς ἄλλος δίδαξε πῶς πάνω ἀπὸ τὴν πρόσκαιρὴ τούτῃ ζωῇ, στέκονται οἱ αἰώνιες ἠθικὲς ἀρχές κι ἀπαράβατοι κανόνες ποὺ ρυθμίζουν τὰ πάντα; «Ὅταν ὁ Μόδεστος σταλμένος ἀπὸ τὸν ἀρειανὸ αὐτοκράτορα Οὐάλῃ ἀπέλῃσε τὸν μέγα Ἱεράρχη, πῆρε τὴν πιδὸ θαρραλέα ἀπάντηση, ποὺ βγήκε ποτὲ ἀπὸ ἀνθρώπου χεῖλη: ἀνθρώπος ποὺ διαθέτει ἕνα τριμῆνο ράσο, λίγα παλιά βιβλία καὶ ἕνα ἀσθενικὸ κορμὶ καὶ ποὺ ξέρεי καλὰ πῶς κι αὐτὰ δὲν εἶναι δικά του παρὰ τοῦ Θεοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ φοδᾷται τίποτε. Γιὰτί κι ὁ θάνατος ἀκόμῃ θὰ πραγματοποιήσῃ μιά μου ἐπιθυμία, θὰ μὲ ἑνώσῃ μὲ τὸ Θεό. Καὶ στὸ τέλος προσθέτει: «ἀκουέτω ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς». Καὶ πράγματι ὁ βασιλεὺς τ' ἄκουσε, θαύμασε τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸν ἄφησε ἥσυχο. Ἡ ἀντίσταση αὐτῇ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου τοῦ ἔδωσε «μέγεθος καὶ λάμψη παρήγορη κι ἐνισχυτικὴ γιὰ κάθε ἀγωνιζόμενο»¹¹ καὶ συγχρόνως φανέρωσε ἕνα σπάνιο ψυχικὸ δυναμισμό τοῦ Ἱεράρχου. Ἡ πραότητα τοῦ Μ. Βασιλείου εἶναι παραδειγματικὴ. Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχῃ ἀνθρώπος ποὺ νὰ δέχτηκε τόσο βέλη κακίας, ὅσα ὁ Ἅγιος Ἱεράρχης, ἀλλὰ κι ἂν ὑπάρχει ἄλλος ποὺ νὰ τὰ δέχτηκε τόσο θαρραλέα, μὲ τόσο ὑπομονὴ καὶ μὲ τέτοια πραότητα.

Διαβάζοντας κανεὶς τὶς περίφημες ἐπιστολές του, βλέπει διαχύτη μιὰ πραότητα πράγματι εὐαγγελικὴ. Ἀτάραχος στὶς θρῖσιές καὶ στὶς συκοφαντίες ἀνταπέδιδε τὴν ἀγάπη του. Νὰ τί γράφει σ' ἕναν ἄρχοντα Καλλιθένη: «Σὲ κείνους ποὺ μᾶς ραδιοργαῶνε δει-ξε τὴν πραότητα τῆς ψυχῆς σου καὶ τὴν μεγαλοψυχία σου. Κι αὐτὰ σοῦ τὰ λέω, ὅχι γιὰτί αὐτὸ εἶναι δίκαιο, ἀλλὰ γιὰ νὰ μαλακώ-σω τὸ θυμὸ σου, κι ἐπειδὴ φοδᾶμαι μήπως ἀπόμεινε ἀχώνευτο μέσα σου κάτι ἀπὸ τὴν ὀργή σου»¹². «Ὅλα αὐτὰ συνθέτουν ἕνα ὑπέ-ροχο ἠθικὸ ἀνάστημα.

Ἀλλὰ ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ὑπῆρξε πρόσω-πο μόνον ἐκκλησιαστικὸ, ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ πρόσωπο τῶν γραμμάτων, τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Ὑπῆρξε Χριστολάτρης μαζί καὶ

ἐλληνολάτρης. Κι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ μα-ζὶ μὲ τοὺς δύο ἄλλους Ἱεράρχας τὸν Γρηγό-ριο τὸν Θεολόγο καὶ τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυ-σόστομο, τοὺς ἐπέβαλε καὶ τοὺς καθιέρωσε σὰν Ἁγίους καὶ προστάτες τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας. Ἡ προσφορά του στὸν ἐλληνισμό, εἶναι πολὺ μεγάλη. Σπουδασμένος στὴν Ἀ-θήνα τὴν πόλιν τοῦ φωτὸς δταν ἀκόμῃ στὸν ἀέρα τῆς κυκλοφοροῦσαν τὰ κηρύγματα τοῦ Σωκράτη καὶ τῶν σοφιστῶν, ἀγάπησε τὸ ἀρ-χαῖο πνεῦμα, ἄρπαξε ὅ,τι ὠραῖο καὶ πολῦτι-μο τοῦ προσέφερε γιὰ νὰ κἀν ὕστερα ἕνα συγκερασμὸ μὲ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα. Πι-στεύει πῶς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα περιέχουν ὑλικὸ χρήσιμο γιὰ τὴ μὀρφωση καὶ διάπλα-ση τῆς νέας Χριστιανικῆς κοινωνίας. Γιὰτί «σχεδὸν ἅπαντες κατὰ δύναμιν ἕκαστος ἐν τοῖς ἐαυτῶν συγγράμμασιν ἔπαινον ἀρετῆς διεξῆλθον»¹³.

Γι' αὐτὸ κι ὕστερα ἀπὸ τὶς σπουδές του δὲν παύει οὔτε στιγμὴ νὰ θαυμάζῃ τοὺς ἀρ-χαίους «Ἕλληνες συγγραφείς, ἀλλ' ἀντίθετα εἶναι ἐνθέρμος ἐραστὴς τῶν ἐλληνικῶν γραμ-μάτων καὶ παρακινεῖ τοὺς νέους νὰ ζητοῦν φῶς ἀπὸ τὸ ζήδωρον φῶς τῆς ἀρχαίας σοφί-ας. Πιστεύει, ὅπως ὁ μέγας γερμανὸς παι-δαγωγὸς LITTT, πῶς ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότης εἶναι δύναμις μορφωτικῆς ζωῆς»¹⁴. Γι' αὐτὸ συνιστᾷ προτρεπτικὸ λόγο πρὸς τοὺς νέους καὶ τοὺς συνιστᾷ νὰ μελετοῦν τὰ ἐλληνικὰ συγγράμματα καὶ ὅπως οἱ μέλισσες παίρ-νουν ἀπὸ τὰ ἄνθη ὅ,τι τοὺς εἶναι ὠφέλιμο, δηλ. τὸ νέκταρ, ἔτσι καὶ αὐτοὶ νὰ παίρνουν ὅτι ὠφελεῖ καὶ προάγει τὴ ψυχὴ, ὅτι βοηθᾷ στὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν. Ἡ ἀρετὴ κατὰ τὸν Μέγα Βασίλειο, εἶναι τὸ μόνον ἀπ' ὅλα τ' ἀγαθὰ, ποὺ μένει ἀπόκτημα ἀναφαίρετο καὶ ισόβιο. Τὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων Ἑλληνι-κῶν συγγραμμάτων τὴ θεωρεῖ σὰν ἕνα εἶδος προπαιδείας, προπαρασκευῆς, ἐπειδὴ τὰ θε-τικὰ στοιχεῖα αὐτῶν βοηθοῦν στὴ δημιουργία τοῦ «ἀνθρώπου ἀρετῆς».

Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ σοφία ἔχει κοινὰ σημεία μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Εὐ-αγγελίου.

Μέσα στὴ διάνοιά του ζῇ ἡ ἀρχαία σο-φία καὶ μέσα στὴ ψυχὴ του εἶναι θαθεῖα ρι-ζωμένη ἡ ὀρθοδοξία¹⁵.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς τὰ πρόσωπα τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν — γιὰτί παρᾶλληλο ἦταν καὶ τὸ ἔργο τῶν δύο ἄλλων — ἔγινε ἡ ἐπι-φοίτηση τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Οἱ τρεῖς θεόπνευ-τοι Ἁγιοι, ἔκαμαν τὸ ὑπεροχο σενταίριασμα τῆς θρησκείας τῆς ἀγάπης ὅπως μᾶς τὴν ἔ-δωσε ὁ γλυκὺς Ναζωραῖος καὶ τῆς φιλοσοφί-ας τῆς ἀληθείας ὅπως τὴ συνέλαβε ὁ «ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος» Σωκράτης καὶ ἐδημι-ούργησαν ἔτσι τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸ ἰδεώ-δες.

Αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀπλὴ σκιαγραφία τῆς ζω-ῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Στὸ ἔργο του βρίσκουμε ἀπόλυτὴ ἐφαρμογὴ τῶν λόγων τοῦ μεγάλου Ὅσλερ: «Ἠλθαμε στὸν κόσμον, ὅχι γιὰ νὰ πάρωμε ὅτι ἔχει ἡ ζωὴ γιὰ τὸν ἑαυ-

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΤΡΙΑΝΤ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ, (Ἐπιτ. Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων): «ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ» - ΥΛΗ - ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ - ΕΝΙΑΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑ-ΛΙΕΣ», 944)1967. (Βιβλιοκρισία κ. ΕΥΡ. ΣΟΥΡΛΑ, παιδαγωγού).

«Ὁ ψυχικὸς δεσμὸς κάθε ἀνθρώπου μὲ τὸν Γενέθλιο τόπο, εἶναι ἀπολύτως ἀρρηκτος, μέχρι καὶ τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς».

Τ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Διεξερχόμενος τὴν ὡς ἄνω συγγραφὴν τοῦ ἐ-ξαιρέτου συναδέλφου ἐπιτίμου Γεν. Ἐπιθεωρη-τοῦ κ. Παπαθεοδώρου, θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω τὰ κάτωθι:

Ἐνας κόσμος ἀναδύθηκε στὴν ὠραία διδα-σκαλικὴ ψυχὴ του μὲ τὴ θεώρηση τοῦ γενέθλιου τόπου καὶ ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη μαρτυρία τῆς φλογερᾶς ἐκείνης ἀνα-τάσεώς Του, ποὺ κύλησε διὰ μέσου τῶν δεκαε-τηρίδων τῆς Ἐπιθεωρητικῆς ἱερουργίας του, γιὰ νὰ ἀνταμώσῃ στὰς δχθες τοῦ ποταμοῦ τῆς Πε-σταλοτσίου ἀγάτης, μὲ τὴν ὁποῖαν ὠπλίσε τοὺς δασκάλους τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Περιφερειῶν του.

Ὁ κλάδος τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως, μπορεῖ νὰ σεμνύνεται γιὰ τὰ ἐκλεκτὰ στελέχη ποὺ περιλαμβάνει εἰς τοὺς κόλπους του καὶ με-ταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ ὡς ἄνω Συ-

νάδελφος, μὲ τὴν πολυχρόνια ἱερουργία του εἰς τὸν βωμὸν τῆς Παιδείας μας.

Στὴν λαϊκὴ παιδεία μας πέφτει τὸ βαρὺ φορ-τίο, κατὰ τὴν σημερινὴ ἐποχὴ μας, ποὺ ξεκλη-ρίζεται ἡ Ἑλλάς μας, μὲ τὸ ρεῖμα τῆς ἀστυ-φιλίας καὶ τῆς μεταναστεύσεως, νὰ δέσουν τὰ παιδιά τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου μὲ τὸ χῶμα τῆς γενέθλιας γῆς τους, ὥστε νὰ εἶναι συμπαρα-στάται στὴ μοῖρα καὶ στὴν κατοπινὴ τύχη τῆς ἐκσχοῦ στενωτέρας πατρίδας, ὅταν ἐνηλικιού-μενα θὰ παύουν καὶ αὐτὰ μοιραῖως τὸ δρόμον τοῦ ταξιδεμοῦ.

Αὐτὴ εἶναι μιὰ αὐτόχρημα ἐθνικὴ ὑπηρεσία. Ἐὰν δηλαδὴ τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν μικρὴν τοῦς ἡλικία λυκνισθοῦν στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Γενέ-θλιας Γῆς τους καὶ ἀγκαλιάσουν τὶς ὁμορφιές τῆς, μαζί μὲ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν ἱστο-ρία τῶν πάπων καὶ προπάπων τοῦ χωριοῦ των, οὐδέποτε ἐνηλικιούμενα θὰ μεταβληθοῦν σὲ θλιβεροὺς κοσμοπολίτες.

Ἡ ἀξία ὅμως τῆς πατριδογνωσίας — ὅπως διακηρύσσει ὁ συνάδελφος Παπαθεοδῶρου εἰς τὴν ὡς ἄνω συγγραφὴν του — ἀποτυγχάνει κατὰ μεγάλο ποσοστὸ σὲ ὅλα τὰ Σχολεῖα μας,

τόν μας, μὰ γιὰ νὰ προσπαθῶμε νὰ κά-νωμε τὴν ζωὴ τῶν ἄλλων πιὸ εὐτυχισμένη»¹⁶.

Αὐτὸ τὸ ἔργο του δικαιώθηκε ἀπὸ τὴν ἱ-στορία καὶ καταξιώθηκε ἀπὸ τὸ χρόνο ἀπό-λυτα, γιὰτί ἀπλοῦστατα, ὅχι μόνον ἀντέξε στὸ διάβα του, ἀλλὰ ὅσο οἱ καιροὶ περνοῦν, τό-σο καὶ πιὸ πολὺ φαίνεται ἡ σημάσια του.

Ὁ χρόνος δὲν καταστρέφει πάντα, ἀλλὰ δοκιμάζει καὶ ἀξιολογεῖ.

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ζωὴ τοῦ σήμερα μᾶς ὠθεῖ καὶ πολὺ δικαιολογημένα, σὲ σκέψεις πολὺ μελαγχολικές. Τρεῖς πράγματα μόνον ἂν σκε-φτοῦμε, τὴν ἀνιδιοτέλεια, τὴν ταπεινοφροσύ-νη καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν Ἁ-γιο Βασίλειο, κι ἂν τὰ συγκρίνωμε μὲ ὅσα σήμερα συμβαίνουν, εὐκόλα ὁ νοῦς μας θὰ ὀ-δηγηθῇ σὲ θλιβεροὺς συλλογισμοὺς καὶ θὰ καταλήξῃ σὲ συμπεράσματα ὅχι καὶ τόσο εὐ-χάριστα. Τότε θὰ νοιώσωμε πιὸ πολὺ τὸ λαμ-πρὸ τοῦ μεγαλεῖο, ποὺ προβάλλει ἀπὸ τὰ δά-θη τῶν αἰώνων, θὰ στρέψωμε νοῦ καὶ ψυχὴ πρὸς τὸν μεγάλο μας Ἅγιο καὶ θὰ φωνάξω-με υνατὰ μὲ χαμηλὴ φωνή: Ἅγιε πατέρα μας, ἀληθῶς ὑπῆρξες Μέγας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Κ. Παπαρηγόπουλος: Ἱστορία τοῦ Ἑλ-λην. Ἐθνους. Ἐκδοσις Ἐλευθερουδάκη. Τόμος

Β' σελ. 110.

2) Φ. Μιχαλόπουλος: Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι Ἐφ. «Ἐλευθερία» 30.1.1957.

3) Μεγάλη Ἑλλην. Ἐγκυκλ. Τόμος ΣΤ' σελ. 766.

4) Μεγάλη Ἑλλην. Ἐγκυκλ. Ἐθν. ἀνωτ.

5) Γρηγόριος: Λόγος 43, 19, 20.

6) Β. Μπαλάης: Μ. Βασιλείου «πρὸς νέους ὅπως ἂν ἔξ Ἑλλήνων ὠφελοῦντο λόγων» σελ. στ'.

7) Β. Μπαλάης: ἔνθ. ἀνωτ.

8) Β. Μπαλάης: ἔνθ. ἀνωτ.

9) Μεγ. Ἑλλην. ἔγκ. Τόμος στ' σελ. 767.

10) Δ. Ν. Γουδῆς: Παινηγορικὸς σελ. 260.

11) Ν. Τριανταφυλλόπουλος: «Οἱ γενναῖοι τῆς ἀληθείας, ἔφημ. «Καθημερινή» 22.5.66.

12) Φ. Κόντογλου: Βασίλειος ὁ Μέγας «Ἐ-λευθερία» 15.1.61.

13) Ν. Δ. Γουδῆ ἔ. ἀ. σελ. 259.

14) Εὐστ. Σούρας: «Ἡ κοίσις τοῦ ἀνθρωπι-στικοῦ γυμνασίου» περ. «Σχολεῖο καὶ Ζωή» Ὀ-κτώβριος 1966.

15) Φ. Μιχαλόπουλος: ἔνθ' ἀνωτ.

16) Ἀνδρέας Τσιμπούλης: «Ἐγώτισμος ἕνα φοβερὸ ἀνθρώπινος πάθος» περ. «Βιβλιοθήκη γο νέων» τεῦχος 148 Νοέμβριος 1966.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ

ὡς ἔχομεν πεισθεὶ ὡς διδάσκαλος, ὡς ἐπιθεωρη-
τῆς καὶ ὡς γενικὸς ἐπιθεωρητῆς. (Παπαθεο-
δώρου, αὐτόθι, σελ. 2).

Ἡ Πατριδογνωστικὴ ὅμως Ἀγωγή, διακη-
ρῶσαι ὁ Συγγραφεὺς, «εἶναι σήμερον κοινὴ παι-
δαγωγικὴ ἀπαίτηση» (Παπαθεοδώρου αὐτόθι,
σελ. 6).

Καὶ τονίζει ἐν συνεχείᾳ:

«Ἡ πατριδογνωσία μὲ τὴν πλατεῖα ἐμπειρία
καὶ τὰ ζωηρὰ βιώματα δημιουργεῖ στοὺς μαθη-
τὰς ὅλες τὰς εὐνοϊκὰς συνθήκας, γιὰ τὴν πνευ-
ματικὴν, ἠθικὴν καὶ ἐθνικὴν Ἀγωγή τῶν παιδιῶν.

Ἡ Πατριδογνωσία εἶναι τὸ βασικὸ ἐκείνο μά-
θημα τὸ ὁποῖο θὰ δώσῃ ὅλο τὸ μορφωτικὸ ὄ-
φελος τῆς Ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν τῶν πρώτων τά-
ξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου». (Παπαθεοδώ-
ρου, αὐτόθι, σελ. 24).

Καὶ συνοψίζων ὁ Συγγραφεὺς — γιὰ τὸν ὁ-
ποῖον ἡ μεγάλη ἱκανοποίησις, ἀπὸ τῆς δύο ἐκδό-
σεως τῆς προγενεστέρως συγγραφῆς του μὲ τὸν
τίτλο: «ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ — ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ», ἐδημιούργησε τὴν ἠθικὴν
ὑποχρέωσιν μιᾶς εὐρύτερης μελέτης τοῦ ἰδίου
θέματος — ἐπιλέγει:

«Ἡ Πατριδογνωστικὴ ἀρχὴ σκοπὸν ἔχει ὅ-
πως, μὲ ἀφειρητὰ καὶ ἄμεσο ποστέα καὶ τὰ
πραγματικὰ βιώματα τοῦ μαθητοῦ, ἐπιδιώξῃ
τὴν πλήρη καὶ ἀπὸ κάθε πλευρᾶ ἐπίζησιν τῶν
ἀξιών καὶ τοῦ ἐν γένει πολιτισμοῦ τῆς ἰδιαιτέ-
ρας Πατρίδος». (Παπαθεοδώρου αὐτόθι, σελ.
25).

Στὴν ὥς ἄνω συγγραφὴν τοῦ ὁ κ. Παπαθεο-
δώρου, ἔχει περιλάβει ὅλην τὴν Πατριδογνω-
στικὴν ὕλην τῶν Α, Β καὶ Γ τάξεων τοῦ λαϊ-
κοῦ Σχολείου, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἐντάξει σὲ ἀξιο-
σύστατες μορφὰς καὶ πορεῖες διδασκαλίας, μὲ
τήρησιν Ἡμερολογίου ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν
τῆς Β' καὶ Γ' τάξεως.

Συνιστᾷ καὶ ἐφαρμόζει τὴν ἐπ' εὐκαιρίᾳ δι-
δασκαλίαν, ὡς καὶ τὴν μέθοδον τῆς Συγκριτικῆς
Διδασκαλίας, τονίζων ὅτι:

«Στοιχοῦν ἀριστα πρὸς τὴν πατριδογνωστικὴν
ἀρχήν». (Παπαθεοδώρου, αὐτόθι, σελ. 28).

Μὲ κέντρον δὲ τὸ διαφέρον τῶν παιδιῶν, πε-
ριλαμβάνει ὅλο τὸ μορφωτικὸ ὄφελος, ποὺ περι-

κλείουν οἱ ἐνότητες: Τὸ σχολεῖο — Ἡ 28 Ὁ-
κτωβρίου — τὸ ἀμπέλι — τὸ χωράφι — τὰ
Θεοφάνεια — τὸ ἀεροπλάνο κ.τ.λ. (Παπαθεο-
δώρου, αὐτόθι, σελ. 232 - 255).

Ἐτελειώσαμε...

Τὸ Πατριδογνωστικὸν Σχολεῖον, τοῦ ὁποῖου
ὑπερμαχος διακηρύσσεται καὶ ὁ Συγγραφεὺς,
ἐπιδρᾷ ὄχι μονάχα εἰς τὸν ἐξευγενισμὸν τῆς πο-
λιτιστικῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους καὶ τῆς καλλιερ-
γείας τῆς Κοινωνικῆς Ἀγωγῆς, ἀλλὰ παραμέ-
νει στὸ βάθος τοῦ ἑνα σχολείου ἐπιζήσεων καὶ
ὄχι ξηρῶν γνώσεων.

Χωρὶς τὴν Πατριδογνωστικὴν βάσιν, τονίζει
ὁ διάσημος Γερμανὸς Διδακτικὸς FONEMANN,
κάθε διδασκαλία γύρω ἀπὸ τὴν Γεωγραφίαν, τὴν
Ἱστορίαν καὶ τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν αἰωρεῖται
εἰς τὸ κενόν.

Συγχαίροντες ἐγκαρδίως τὸν ἀγαπητὸν συνά-
δελφον κ. Παπαθεοδώρου, γιὰ τὴν καινοῦργον
προσφορὰν τοῦ εἰς τὸν βωμὸν τῆς Παιδείας, σι-
νιστῶμεν ἐνθέρμως εἰς τοὺς συναδέλφους διδα-
σκάλους τὸ ἔργον του.

Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσωμε:

Ἐὰν «ἡ ἱερὰ Πατρώα Γῆ», ὅπως προσφυῶς
ἀποκαλεῖ τὴν ἔννοια τῆς Γενέθλιας Γῆς τοῦ ὁ
ἐξαίρετος συνάδελφος κ. Παπαθεοδώρου, ὑπῆρ-
ξε ἡ πῶς βαθύτερη ἐπίζησις τῆς ζωῆς του, αὐτὸ
μαρτυρεῖ καὶ τὸ μυστικὸ τῆς δημιουργικῆς ἐκεί-
νης πνοῆς, ποὺ ἐνυπῆρχεν εἰς τὴν ὡραίαν διδα-
σκαλικὴν του ψυχὴν, ὥστε νὰ γίνεταί αὐθιγ-
τῇ ἡ μεγάλη σημασία τῆς Γενέθλιας Γῆς, τὴν
ὁποῖαν κατέβαλε, προσπαθώντας νὰ συνειδητο-
ποιήσῃ στοὺς δασκάλους, σχετικὰ μὲ τὴν μόρ-
φωσιν καὶ ἀγωγὴν τῶν μαθητῶν.

Κλείνομεν τὸ παρὸν κριτικὸν μας σημείωμα
μὲ τὴν ρῆσιν ἐνὸς Γάλλου Πατριδογνώστου
ποιητοῦ, τῆς σχολῆς τοῦ BORDEAUX, τοῦ
ANDRE LAFON.

«Μὲ τὴν μορφήν τοῦ βυθισμοῦ μας εἰς τὴν
ἀτιμωμένην τῆς γενέθλιας γῆς μας, καὶ μὲ τὴν
γλυκεῖαν σιωπὴν, ποὺ ἐγγίζει τὰ ὅρια μιᾶς μυστι-
κόπαθης κατανύξεώς μας, θὰ ὀπλισθούμε ὅλοι
μας μὲ τὸ ἀνθρώπινον, ποὺ εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ
τὸ ἀτομικὸν καὶ τὸ ἐγωϊστικόν».

ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Πρὶν λήξῃ τὸ Σχολικὸν ἔτος θὰ κυκλοφορήσουν δύο ἀκόμη τεύχη.

1) Τὸ θερινὸν τεύχος Ἰουνίου—Αὐγούστου ὑπ' ἀριθ. 210—
212.

2) Καὶ ἓνα ἰδιαίτερον τεύχος ἀφιερωμένον στὰ ἐγκαίνια τῆς
ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ, τὰ ὁποῖα
ἐκδόθησαν μὲ μεγάλη ἐπισημότητα στίς 25 Ἀπριλίου, μὲ συμμετοχὴν
τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς χώρας μας.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Α' Χρυσὸ Μετάλλιο Παιδείας)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Ὁλόκληρο τὸ ἔργο ἀνατυπώθηκε καὶ κυκλοφορεῖ:

Σὲ ὁλόκληρες ἐτοιμοπαράδοτες χρυσόδετες σειρές:

1. ΜΕ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Δραχ. 3.360 (Μικρὴ προκαταβολὴ καὶ
τὸ ὑπόλοιπον μὲ πολλὰς ἄτοκες μηνιαῖες δόσεις).

2. ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: Μόνον δραχ. 2.500.

Πληροφορίες καὶ Ἐγγραφεῖς

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Πανεπιστημίου 64 — Τηλ. 630-331

Μὲ ἓνα τηλεφώνημά σας σὰς παραδίδομε ἀμέσως στὸ σπίτι σας ὁλό-
κληρη τὴν σειρά τῆς Μ.Ε.Ν. χωρὶς καμμιὰ ἄλλη ἐπιβάρυνση.

ΚΑΙ ἓΝΑ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ:

Ὅσοι ἀγοράζουν τὸ ἔργον δικαιούνται νὰ παραλάβουν ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΩΡΕΑΝ
καὶ τὴν 8τομον:

«ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤ ΕΘΝΟΥΣ» τοῦ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ
(8η νεωτάτη ἐκδοσις)

Θὰ καταβάλετε μόνον τὴν ἀξίαν τῆς βιβλιοδεσίας, ἥτοι δραχ. 50 κατὰ τόμον

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Στά 'Ελληνικά Γράμματα καὶ στήν 'Ελληνική Παιδεία

“ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ,,

Ολόκληρη ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς Χώρας μας σὲ μιὰ πανεθνικὴ σταυροφορία ἐκλαϊκεύει καὶ προσφέρει, μέσα ἀπὸ τὶς 20.000 σελίδες τῶν 24 τόμων τῆς Ν.Ε.Ε., τὸν ἀπέραντο θησαυρὸ τῶν γνώσεων καὶ τῆς σοφίας 5.000 χρόνων πολιτισμοῦ, γιὰ τὴν ἄνοδο τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ.

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ

Ἑκδόσεως - Ἐποπτείας καὶ Κατευθύνσεως τῆς Ν.Ε.Ε.

Γενικὴ Διεύθυνση — Σύνταξη — Ὁργάνωση

ΧΑΡΗΣ Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ἰδρυτῆς — Διευτῆς τοῦ «Ὁργανισμοῦ Ἑγκυκλοπαιδικῶν Ἑκδόσεων»

Α' Χρυσοῦν Μετάλλιον Παιδείας

Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀκαδημαϊκὸς - Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλ. Φιλοσοφίας

Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν—Υπουργὸς Παιδείας

Ἐπὶ τῶν Δημοσίων Σχέσεων

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΣ

Ἀντιναύαρχος - ἐπίτ. Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου,

τ. Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Ν.

Γραμματεὺς Συντάξεως

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ

Συγγραφεὺς - Δημοσιογράφος

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ δημοτικὴ γλῶσσα

- 24 μεγάλοι καὶ ὀγκῶδεις τόμοι ποὺ τοὺς ἀποτελοῦν
- 20.000 σελίδες, μὲ
- 15.000 εἰκόνες, χάρτες, σχέδια καὶ ἔγγραφα hors texte
- 10.000 Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπιστήμονες συνεργάζονται στὴ σύνταξη καὶ ἔκδοσιν τῆς Ν.Ε.Ε.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

- Σὲ ἑβδομαδιαία τεύχη τῶν 6 δρχ. (μονὰ - διπλὰ - πολλαπλὰ) γιὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαός.
- Ὁλόκληρο τὸ ἔργον θὰ παραδοθῇ στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ἀνυπερθέτως μέχρι τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1969 (σὲ 3 χρόνια).
- Φίλοι ἐκπαιδευτικοί: Σᾶς δίδετε ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσετε σεῖς καὶ οἱ μαθητὲς σας τὴ Ν.Ε.Ε.
- Συστήστε τὴν παντοῦ, στοὺς γονεῖς, στοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους σας.